

**KATILIM BANKALARININ
KULLANDIRDIĞI FONLARIN
MAKRO İKTİSADİ
GÖSTERGELERE ETKİSİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ**

(Doktora Tezi)

Serkan VARSAK

Kütahya - 2017

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İktisat Anabilim Dalı

Doktora Tezi

**KATILIM BANKALARININ KULLANDIRDIĞI FONLARIN
MAKRO İKTİSADİ GÖSTERGELERE ETKİSİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

Danışman:
Prof. Dr. Ramazan KILIÇ

Hazırlayan:
Serkan VARSAK

Kütahya - 2017

Kabul ve Onay

Serkan VARSAK'ın hazırladığı “Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Makro İktisadi Göstergelere Etkisi: Türkiye Örneği” başlıklı Doktora tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2017

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof.Dr. Ramazan KILIÇ		
Prof.Dr. Cüneyt KOYUNCU		
Yard.Doç.Dr. Özer ÖZÇELİK		
Yard.Doç.Dr. Güner TUNCER		
Yard.Doç.Dr. Hüseyin TEZER		

Prof. Dr. İsmail KÜÇÜKAKSOY

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Doktora tezi olarak sunduğum “Katılım Bankalarının Kullandırdığı Fonların Makro İktisadi Göstergelere Etkisi: Türkiye Örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2017

Serkan VARSAK

Özgeçmiş

1981 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa Namazgah İhsan Dikmen İlköğretim Okulu'nda ve lise öğrenimini, Bursa Atatürk Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2000 yılında, Dumlupınar Üniversitesi Bilecik İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nde yüksek öğrenimine başladı. 2004 yılında mezun olduktan sonra aynı yıl, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, yabancı diller yüksek okulu, İngilizce hazırlık programında yüksek lisansa başladı. İngilizce hazırlık eğitimini tamamladıktan sonra, yüksek lisans eğitimine, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalında devam etti. 2005 yılında Dumlupınar Üniversitesi Bilecik İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2007 yılında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı, Halen Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nde görevine devam etmektedir.

ÖZET**KATILIM BANKALARININ KULLANDIRDIĞI FONLARIN MAKRO İKTİSADİ GÖSTERGELER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ****VARSAK, Serkan****Doktora Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ramazan KILIÇ****Tarih: 11/08/2017, Sayfa Sayısı:255**

Türkiye’de katılım bankaları ve katılım bankacılığına verilen önem son dönemde giderek artmaktadır. Dünyada 20. y.y.’in ikinci yarısından sonra finansal sistemde kendisine yer bulan faizsiz bankacılık Türkiye’de de son 20 yılda giderek artan payı ile finansal sistemdeki yerini almaya başlamıştır. Buradan hareketle bu çalışmada Türkiye’de ve dünyada katılım bankacılığının gelişimi ve Türkiye’de panel veri analiz yöntemiyle 2010-2017 yılları arası 3’er aylık dönemlere ilişkin veriler kullanılarak katılım bankalarının kullandığı fonların reel makroekonomik göstergeler üzerindeki (ithalat, ihracat, faiz oranı, ekonomik büyüme, gayrisafi yurt içi hasıla, istihdam, hane halkı tüketim harcamaları ve yatırımlar) etkileri analiz edilmiştir. Analiz sonuçları göstermiştir ki katılım bankalarının kullandığı fonlar Türkiye ekonomisinin dış ticaretini, istihdamını, arz ve talep cephesine ilişkin göstergeleri pozitif yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Ekonomik Büyüme, Murabaha, Mudaraba, Müşareke, İthalat, İhracat, Panel Veri Analizi, Rassal Etki Analizi, Sabit Etki Analizi.

ABSTRACT**THE EFFECT OF PROVIDED FUNDS BY PARTICIPATION BANKS ON
MACRO ECONOMIC INDICATORS: THE CASE OF TURKEY****VARSAK, Serkan****Ph. D. Dissertation, Department of Economics****Supervisor: Prof.Dr. Ramazan KILIÇ****Date: 11/08/2017, Number of Pages:255**

The importance attached to participation banks and participation banking in Turkey is increasing in the recent period. Interest-free banking, which took its place in the financial system after the second half of the 20th century in the world, started to take its place in the financial system with increasing share in Turkey in the last 20 years. From this point of view, in this study, the data on the development of participation banking in Turkey and in the world and panel data analysis method in Turkey between the years of 2010-2017 for three-month periods shows that the funds used by the participation banks are on the real macroeconomic indicators (import, export, interest rate, economic Growth, gross domestic product, employment, household consumption expenditures and investments) were analyzed. The analysis showed that the funds used by the participation banks affect the foreign trade of the Turkish economy positively in terms of employment and supply and demand ceiling indicators.

Keywords: Participation Banking, Economic Growth, Murabaha, Mudaraba, Müşareke, Import, Export, Panel Data Analysis, Random Effect Analysis, Fix Effect Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	Viii
ABSTRACT	Viii
TABLolar LİSTESİ.....	Xiii
KISALTMALAR	Xivv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

1.1. İSLAM'DA SERMAYE DÜŞÜNCESİ	4
1.1.1. Kavramsal Olarak Mal ve Sermaye.....	5
1.1.2. Sermaye ve Üretim İlişkisi	6
1.1.3. Sermaye ve Özel Mülkiyet İlişkisi	6
1.1.4. Sermaye Birikimi.....	7
1.2. İSLAM'DA FAİZ, ZEKÂT VE KREDİ ANLAYIŞI	8
1.2.1. İslam'da Faiz Anlayışı.....	8
1.2.2. İslam'da Faiz Çeşitleri.....	9
1.2.2.1. Ribân'n-nesie	10
1.2.2.2. Riba'l-fadl.....	10
1.2.2.3. Bey'ul-garar	10
1.2.3. Zekât Uygulaması.....	11
1.2.4. İslam'da Kredi Siyaseti	11
1.3. İSLAM'DA TEMEL EMEK – SERMAYE ORTAKLIKLARI	12
1.3.1. Mudaraba	12
1.3.2. Murabaha	12
1.3.3. Müşareke	12
1.3.4. Müzaraa	13
1.3.5. Müsakat	13
1.3.6. Muğarese	13

1.3.7. Vücut (Kredi) Ortaklığı	14
1.4. KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ	14
1.4.1. Dünyada Katılım Bankacılığı Sistemi	14
1.4.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri.....	16
1.4.2.1. Cari Hesaplar	16
1.4.2.2. Katılım Hesapları	17
1.4.2.3. Özel Fon Havuzları	18
1.4.3. Katılım Bankalarının Fon Arz Şekilleri	18
1.4.3.1. Mudaraba	18
1.4.3.2. Murabaha	19
1.4.3.3. Müşareke.....	20
1.4.3.4. İcare (Leasing)	21
1.4.3.5. Karz-ı Hasen	21
1.4.3.6. Selem	21
1.4.3.7. Sukuk	22
1.5. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKALARI	23
1.5.1. Türkiye’de Bankacılık Sistemi	23
1.5.2. Türkiye’de Banka Çeşitleri.....	32
1.5.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığı.....	33
1.5.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Pratiği	36
1.5.4.1. Albaraka Türk Katılım Bankası	39
1.5.4.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası.....	39
1.5.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	40
1.5.4.4. Vakıf Katılım Bankası	41
1.5.4.5. Ziraat Katılım Bankası.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR ÖZETİ

2.1. TEORİK ÇALIŞMALAR	44
2.2. AMPİRİK ÇALIŞMALAR	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**KATILIM BANKALARININ KULLANDIRDIKLARI KREDİLERİN
MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERE ETKİSİ ÜZERİNE
AMPİRİK ANALİZLER**

3.1. VERİ VE METODOLOJİ.....	72
3.2. AMPİRİK SONUÇLAR.....	75
3.2.1. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Milli Gelire Etkisi	76
3.2.2. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin İhracata Etkisi	80
3.2.3. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin İthalata Etkisi	84
3.2.4. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Büyümeye Etkisi.....	86
3.2.5. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Yatırımlara Etkisi.....	88
3.2.6. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin İstihdama Etkisi	93
3.2.7. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Hanehalkı Tüketimine Etkisi	97
SONUÇ.....	102
EKLER.....	109
KAYNAKÇA	228
DİZİN	241

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Dünyada İslami Bankacılığın Kronolojik Çözümlemesi.....	15
Tablo 1.2: Osmanlı Döneminde Kurulan Bankalar (1910 ve sonrası).....	25
Tablo 1.3: Cumhuriyet Döneminde Kurulan Bankalar (1923-1933).....	26
Tablo 1.4: Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kurulan Yabancı Bankalar.....	26
Tablo 1.5: 1960-1980 Arası Kurulan Kalkınma ve Ticaret Bankaları.....	27
Tablo 1.6: 1960-1980 Arası Banka ve Şube Sayıları.....	28
Tablo 1.7: 1980-2000 Arası Banka ve Şube Sayıları.....	30
Tablo 1.8: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Banka Sayıları.....	32
Tablo 1.9: Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Karşılaştırılması	35
Tablo 1.10: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Tarihsel Süreci	37
Tablo 1.11: Albaraka Türk Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1).....	39
Tablo 1.12: Kuveyt Türk Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1).....	40
Tablo 1.13: Türkiye Finans Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1).....	41
Tablo 1.14: Vakıf Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1).....	41
Tablo 1.15: Ziraat Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1).....	42
Tablo 2.1: Katılım Bankacılığına İlişkin Yapılmış Teorik Çalışmaların Literatür Özeti	52
Tablo 2.2: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (I).....	59
Tablo 2.3: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (II).....	66
Tablo 2.4: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (III).....	72
Tablo 3.1: Değişkenler Listesi.....	75
Tablo 3.2: Milli Gelirin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar.....	80
Tablo 3.3: Milli Gelirin Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	82
Tablo 3.4: İhracatın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	84
Tablo 3.5: İhracatın Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	85
Tablo 3.6: İthalatın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	87
Tablo 3.7: Büyümenin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modelinin Sonuçları.....	89
Tablo 3.8: Yatırımların Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar.....	91
Tablo 3.9: Yatırımların Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	94
Tablo 3.10: İstihdamın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar.....	96
Tablo 3.11: İstihdamın Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	98

Tablo 3.12: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar.....	100
Tablo 3.13: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar.....	102

KISALTMALAR

ARDL	Autoregressive Distributed Lag
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIST	Borsa İstanbul
FDI	Foreign Direct Investment (Doğrudan Yabancı Yatırım)
GDP	Gross Domestic Product (Gayri Safi Yurtiçi Hasıla)
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GMM	İki Aşamalı Genelleştirilmiş Momentler Metodu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
NBC	The National Commercial Bank
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OIC	İslam İşbirliği Teşkilatı
ÖFK	Özel Finans Kuruluşu
SVAR	Structural Vector Autoagressive
SVM	Support Vector Machine Model
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi

ÜFE Üretici Fiyat Endeksi

VAR Value at Risk

VECM Vector Error Correct

GİRİŞ

Finansal küreselleşme ve beraberinde getirdiği artan finansal derinlik son yüzyılda finansal sektörü yeni arayışlara itmiştir. Mevcut finansal sistem dünya genelinde varolan tüm ulusların ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalırken, yine sosyo-ekonomik ve dini kısıtlar nedeniyle mevcut sermaye birikiminin yatırımlara aktarılmasında sorunlar çıkabilmektedir. Bu durum finansal sistem aktörlerini 20.y.y.'ın son yarısında ve 21.y.y.'ın başlarında sektör sisteme aktarılmayan kaynakları finansal döngünün içine dahil edebilmek adına yeni çözümler üretmeye teşvik etmiştir.

Son dönemde Körfez ve orta doğu ülkelerinde artarak artan sermaye birikimi kaynak arayışı içinde olan finans sektörünü cezbetmiş ve bu ülkelerdeki mevcut sermayenin sisteme dahil edilebilmesi adına sektörü yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu bağlamda neredeyse tamamı Müslüman olan körfez ve Ortadoğu ülkelerinin birikimlerini sisteme dahil edebilmek için bu toplumların inanış ve ihtiyaçlarına uygun bir sistem geliştirme ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Tüm bu arayışlar beraberinde Katılım bankacılığını yaygın ismi ile İslami Bankacılığı (faizsiz bankacılık) gündeme getirmiştir. Modern anlamda ilk örneğini 1963 yılında Mısır kurulan Mit Ghamr Tasarruf Bankası ile veren katılım bankaları son elli yılda dünya genelinde giderek büyüyen bir yapıya kavuşmuştur. Petrol ile sermaye birikimi artan Körfez ülkeleri'nin yeni finansal araçlara olan ihtiyacı, İslami finansal araçlara artan talep, ve İslami Finansın ABD ve Avrupa gibi Müslüman nüfusun az olduğu ülkeler de talep görür hale gelmesi katılım bankalığına verilen önemi giderek arttırmıştır.

İslami finansın artan önemi beraberinde ülkemizde de Finansal aktörlerin ilgisini çekmiş ve 1983 yılında yasal altyapısı tamamlanan sektör 1985 yılında ilk faizsiz bankalar özel finans kuruluşları başlığı altında ticari faaliyetlerine başlamışlardır. 1999 yılında bankacılık kanunu kapsamına alınan özel finans kurumları 2005 yılında yeni yasal düzenlemeyle katılım bankaları olarak ülkemizde finans sektörü içindeki yerini almıştır.

Tarihsel açıdan daha detaylı bakıldığında, Bakanlar Kurulu'nun 1983 yılında Özel Finans Kurumları'nın kurulmasının yolunu açan 83/7506 sayılı Kararnamesine

müteakiben 1985 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur. Yine aynı yıl Faisal Finans – ki daha sonra Family Finans adı altında hizmet veren- özel finans kurumu İslami bankacılığın ilk örneklerindedir. 1989 yılında kurulan Kuveyt Turk, 1991 yılında kurulan Anadolu Finans, 1995 yılında kurulan İhlas Finans Kurumu ve 1996 yılında kurulan Asya Finans Kurumu Türkiye’de özel finans kurumu olarak fon toplayan finans kuruluşlar olarak öne çıkmaktadır. 2001’de İhlas Finans’ın tasfiyesi sonrası 2005 yılında Family Finans ve Anadolu Finans ortaklığı sonucu Türkiye Finans Katılım Bankası kurulmuştur. Katılım bankalarının aktif büyüklüğünün artması, sektörel gelişimin hızı devlet bankalarının fon toplamaya başlamasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Buna istinaden 2015 yılında Ziraat Katılım Bankası, 2016 yılında ise Vakıf Katılım Bankası faaliyet izni almıştır.

Katılım bankacılığının artan önemi ve Faizsiz bankacılık modeliyle faaliyet gösteren katılım bankacılığına ilişkin literatür incelendiğinde katılım bankacılığının işleyişini esas alan sözel/teorik çalışmaların yanı sıra konvansiyonel (geleneksel) bankacılık ile katılım bankacılığı arasındaki farkları açıklamak gayesiyle yapılan çalışmaların da mevcut olduğu görülmüştür. Diğer yandan yine büyük bir ağırlığı teorik olmak üzere İslami bankacılık sisteminin incelendiği çalışmaların varlığı söz konusudur.

İslami bankacılık sisteminin etkinliğine yönelik yapılmış ampirik çalışmaların yanı sıra, kimi araştırmacılar –sınırlı sayıda olsa da- konvansiyonel bankacılık sistemindeki karlılık ve verimlilik düzeyini İslami bankacılıkla mukayese yoluna gitmişlerdir. Fon toplama yöntemleri, kullanılan krediler ve faiz anlayışı kıstasları değerlendirilerek yapılan verimlilik analizlerine binaen literatürde katılım bankacılığı fonlarının reel ekonomiye katkılarını içeren çalışmalara da rastlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KATILIM BANKACILIĞI

1.1. İSLAM'DA SERMAYE DÜŞÜNCESİ

Sermaye, tarih boyunca insanlığın kendisinin peşinde koştuğu bir meta olarak, savaflara, ticaretlere, barışlara, devrimlere vb. birçok olaya kaynaklık etmiştir. Sermaye öncelikle trampa sisteminin uygulandığı ekonomilerde, malların değiş-tokuşuna aracılık ettiği zamanlarda, mal olarak birikmiş ve mübadele edilmiş; daha sonra ise, tarih içinde metal ve kağıt paralarla, günümüzde ise geçmişten oldukça farklı bir şekilde itibari paraya ek olarak kaydi parayla mübadelelere ve temerküze konu olmaktadır.

Kapitalist ve sosyalist iktisat teorileri sermayeyi birbirlerinden farklı yorumlara tabi tutmuşlardır. Bu bağlamda Kapitalist iktisat teorisi, genel olarak sermayeyi, emekten bağımsız bir üretim faktörü olarak tanımlar. Yani, faiz geliri elde etmek isteyen bireyin, faiz geliri karşılığında elindeki finansal fonun kullanım hakkından belirli bir süre için vazgeçmesiyle, kendisi ile finansal fon arasındaki bağı koparmış olur. Yani hukuki olarak fonun sahibi kendisi olsa da, kullanım hakkı faiz karşılığı fonu kullanan bireye aittir. Böylece de sermaye, sahibinden bağımsız bir üretim faktörü rolüyle karşımıza çıkar. Dolayısıyla sermaye, kapitalist sistemde, “faiz” gibi meşru bir getiri elde edilmesine vasıta olan bir değerdir (Tabakoğlu, 2005: 133-135).

Sosyalist iktisadi düşüncenin kendisine en geniş uygulama alanını yaratan Marksistler ise, sermayenin, burjuva sınıfının kendi varlığını sürdürebilmesinin, yani kâr edebilmesi ve üretim araçları mülkiyetlerini ellerinde bulundurabilmelerinin bir vasıtasıdır. Yani ücretli emekle üretim faktörlerinin arasını açmakta kullandıkları bir silahtır. Böylece geçimleri kendi emeklerine dayalı proletaryanın, belki bir serf ya da köle konumundan görünüşte kurtarılmakla birlikte, sermaye vasıtasıyla üretim araçlarıyla ilişkisi kesilerek, bir başka şekilde özgürlüklerinin ellerinden alınmasını kolaylaştıran bir araçtır. Dolayısıyla sermaye ve mülkiyet kamulaştırılarak, faize dayalı ilişkiler ortadan kaldırılmalı ve sermaye komünal bir şekle büründürülmelidir (Marx ve Engels, 2010).

İslam'ın ekonomi anlayışında ise, sermaye algısı, hem kapitalist, hem de sosyalist ekonomi anlayışından oldukça farklıdır. İslam'da faizin yasak oluşu nedeniyle,

sermaye sahipleri ellerindeki finansal fonları borç ilişkisi içinde diğer bireylere kullandırmaları karşılında her hangi bir gelir elde etme imkânları yoktur. Dolayısıyla sermayeye, emekten bağımsız bir şekilde üretime katılma hakkı tanınmamıştır. Ancak, İslam’da şartları belirtilen belirli şekillerde gerçekleşebilen ve taraflara belirli oranlarda riziko üstlenme sorumluluğu yükleyen emek – sermaye ortaklığı uygulamalarıyla üretime dahil olabilirler (Tabakoğlu, 2008: 272; Armağan, 1996: 40-43). Ayrıca sermayenin toplum üzerindeki baskısını yok etmek için sosyalist iktisat anlayışındaki gibi, sermaye ilişkilerinin lağvedilmesi istenmez. Mülkiyet hakkı saklı tutulmakla birlikte, sadece sermaye temerküzünün, toplum aleyhine gerçekleşmesi engellenir (Sarıtaş, 2013: 120-123).

1.1.1. Kavramsal Olarak Mal ve Sermaye

Modern iktisadi yaklaşımlar, ekonomik bir kavram olarak malı, ihtiyaçları tatmin etme özelliğine sahip olan şey olarak tanımlarlar (Dinler, 2011: 18). Bu tanımlamadan hareketle hizmet kavramı da mal kavramı içerisinde değerlendirilir. Yani insan ihtiyaçlarını giderme özelliği taşıyan her şey, bu kavramın kapsamındadır. Ayrıca, mülkiyet edinme ve miras bırakma haklarının ve tasarruf yaratarak servet biriktirme olgusunun temel hareket noktasını sermaye ile mal arasındaki yakın ilişki oluşturur.

İslam, mal kavramını iki farklı şekilde tanımlar. İlki; “*mütekavvim mallar*” olarak adlandırılan ve İslam’ın kullanımını ve mübadelesini meşru olarak kabul ettiği her şey, bu sınıf içerisinde değerlendirilir. İkinci grup olan “*gayr-i mütekavvim mallar*” ise, İslam’ın kullanımını ve mübadelesini yasakladığı, alkollü içecekler, domuz eti, çalıntı eşya vb. gibi şeyleri kapsayan sınıflamadır (Turgay, 2006: 14). Dolayısıyla İslam’ın mübadele ve kullanım için öngördüğü mal sınıflaması, mütekavvim malların oluşturduğu gruptur. Bu sebeple de İslam’a göre malın satış, hibe, miras, rehin vs. konu olabilmesi için, kesinlikle mütekavvim mal grubundan olması gerektiği ileri sürülebilir.

İslam’da sermaye, mal kavramı kapsamında ele alınır. Bu anlayış, mütekavvim malın, üretim faktörleri içerisine dahil olan kısmının “*re’s-ül-mal*” olarak adlandırılarak, sermayenin, mal kavramı altında ayrı bir alt başlıkta değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkar. Bu bağlamda İmam-ı Şafii, malı, “*ticari değeri olan şey*” olarak tanımlar (Tabakoğlu, 2008: 273-274). Yani sermayenin, tek başına üretime dahil olarak faiz

geliri elde edilmesi mümkün olmadığından, sermaye ve mal kavramları ortak hükümlere tabi olmakla birlikte, aralarında temel farklılıklar söz konusudur. Çünkü malların, sermayeden farklı olarak, kiralanması ve bunun sonucunda bir kira geliri elde edilmesi mümkündür (Zuhayli, 2011a: 19-65).

1.1.2. Sermaye ve Üretim İlişkisi

İslam'da durağan sermaye, zekât uygulamasının etkisi altında her yıl %2,5'lük bir aşınmaya maruz kalır. Dolayısıyla fonların, sürekli olarak üretim içerisinde bulundurulmak istenmesi söz konusudur ki, aşınma engellenebilsin. Ancak emek faktörüyle ortak bir ilişki kurmadan, sadece faiz geliri elde edilmek istenmesi sonucu, sermayenin, üretim fonksiyonu içerisine yalın bir şekilde sokulmaya çalışılması ise, faiz yasağı nedeniyle mümkün gözükmemektedir (Akyüz, 2012: 1250). Bu sebeple İslam'ın, sermayeyi durağan halden çıkararak sürekli bir şekilde, üretim fonksiyonu içerisinde emekle birlikte tutmak istediği söylenebilir.

1.1.3. Sermaye ve Özel Mülkiyet İlişkisi

Ekonomi anlayışı içerisinde, servet biriktirme aracı olan sermaye ile özel mülkiyet arasında güçlü bir bağ vardır. Bireylerin çalışmaları sonucunda gelir elde ederek, edindikleri gelirleri tasarrufa dönüştürebilmeleri, mülk edinebilme ve miras bırakabilme haklarının varlığına bağlıdır. Dolayısıyla bireyin çalışması için gerekli itici gücü oluşturacak ana unsurun, özel mülkiyet çerçevesinde olduğu söylenebilir. Örneğin; Sovyet Devrimi'yle birlikte Rusya'da ferdi mülkiyet yasasının lağvedilmesi sonrasında üretimde ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bunun üzerine de devlet başkanı Stalin, mülk edinme ve miras bırakabilme haklarının yeniden sınırlı da olsa bireylere tanınması için gerekli önerilerde bulunmuş ve kabul edilmiştir (İsmael, 1990: 38-50).

Batı kültürü, Roma hukukundan önemli derecede etkilenmiş ve bu etki bağlamında mülkiyet anlayışında sınırsız bir yapıyı kabullenmiştir. Yani bireyin edindiği mülkün sınırları, her ne boyuta ulaşırsa ulaşınsın, devletin buna müdahale etme hakkı meşru görülmez. Dolayısıyla bireyin mülk edinimi, mutlak bir anlayış çerçevesinde kutsal kabul edilmiştir. Hatta bu yaklaşım nedeniyle kapitalist ekonominin kabullenildiği toplumlarda zaman zaman sermayenin büyük meblağlara ulaşması, onu

elinde bulunduranları, toplum aleyhine bir baskı unsuru haline getirmiştir. Buna karşılık İslam ise, mülk edinimine bir mutlaklık ve doğrudanlık tanımaz. Kamu menfaatlerine aykırı bir durum söz konusu olduğunda devlete, bu birikime müdahale imkânı verilir (Tabakoğlu, 2005: 136). Yani İslam'a göre birey, mülkün üzerinde yaratıcının ona verdiği izin miktarında bir aidiyete ve tasarrufa sahiptir. Dolayısıyla birey, eşyanın dolaylı ve kısmi sahibidir. Ayrıca zekât uygulaması da, bireylerin tasarruf etmeye çalıştıkları sermayeleri üzerine, İslam tarafından çizilmiş bir sınır gibi gözükmektedir. Çünkü her yıl %2,5'luk gibi bir kısım, bireyin tasarrufundan kesildiğinden, zekâtle sermayenin toplum aleyhine büyük temerküzler oluşturmasının önüne geçilmek istediği söylenebilir (Bilmen, 1996: 427). Sonuç olarak İslam'ın ekonomi anlayışında, sermaye ile özel mülkiyet arasındaki ilişkinin belirli kısıtlamalar nedeniyle, mutlak değil, sınırlı bir yapıyı ifade ettiği söylenebilir.

1.1.4. Sermaye Birikimi

Sermaye birikimi, gelirin tüketilmeyen kısmı olan tasarruflarla meydana gelmektedir. Dolayısıyla Batı ekonomi anlayışında birikim kavramı, tasarrufun gelirden ayrı ve özerk bir biçimde ele alınması sonucu yalın bir halde değerlendirilir. Ancak İslam'ın ekonomi anlayışında sermaye ve her türlü ekonomik unsur, inanç, ahlak, kendini hesaba çekme, yaratıcının emirlerine uyma vs. gibi bir çok etkenle komplike sarmal bir yapı halinde ele alınır. Bu sebeple de İslam'da Batı ekonomi düşüncesinin içinde barındırdığı şekilde salt bir sermaye birikiminden bahsetme olanağı yoktur. Aslında bu anlayışı, daha önce de bahsedildiği üzere, İslam'ın ferdi mülkiyet hakkını mutlak görmemesi düşüncesi ile de paralellik gösterir.

İslam'da sermaye temerküzünün mutlak olmamasının önünde, faiz yasağı ve zekât emri gibi uygulamalar da vardır. Yani zekât durağan sermayeyi aşındırırken, faiz yasağı ise, sermayenin, emekten bağımsız bir şekilde, kendisini elinde bulunduranın elinde sürekli olarak büyümesini engeller. Bu sebeple tasarruf da sınırsız değildir. Ayrıca tasarrufun gelire olan güçlü ilişkisi de, İslam'ın ekonomi anlayışında farklı bir mecra da yorumlanır. Çünkü İslam'da aşırı tüketim ve gösteriş özentiliği gibi hususların yasaklanması sebebiyle, tüketimle üretim arasındaki ilişki ve döngüsel hız, kapitalist iktisadi sistemdekinin aksine daha yavaş bir biçimde işler. Dolayısıyla, bireylerin reklam vs. ile ihtiyaçlarını artırmaya çalışarak onları aşırı tüketime yönlendirmek ve bu

bağlamda daha fazla gelir elde edilerek tasarrufların artırılması şeklinde bir ekonomi anlayışından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü İslam, bir ihtiyaçlar ekonomisini öngörür. Dolayısıyla tüketim de, ihtiyaçlar bağlamında gerçekleşecek ve tasarruf da bu bağlamda meydana gelecektir (Erdoğan, 1992: 27-34).

1.2. İSLAM'DA FAİZ, ZEKÂT ve KREDİ ANLAYIŞI

1.2.1. İslam'da Faiz Anlayışı

Faiz, klasik iktisadi anlayışta, sermayenin üretim sürecine girmesi sonucu elde ettiği gelir olarak tanımlanır (Ünsal, 2010: 9). Tarihte ilk kez Mezopotamya'daki tapınaklarda ortaya çıktığı düşünülmektedir. O günlerde tapınaklar, köylülerin ve tüccarların mallarını emanet ettikleri güvenilir yerlerdi. İnsanlar buraya bıraktıkları mallarını daha sonra almaktaydılar. Zamanla ihtiyaç sahiplerinin, tapınaklara gelerek, emaneten mahzenlerde duran mallardan ödünç almak istemeleri ve din adamlarının da sahiplerinin mallarını almasından önce fazlasıyla geri getirmek maksadıyla, ihtiyaç sahiplerine malları ödünç vermesi sonucu, faizli işlem başlamış oldu (Küçükcalay, 2011: 129-130).

İslamiyet öncesi dönemde faiz konusunda farklı birçok düşünür, çeşitli görüşleri sürmüşlerdir. Ayrıca semavi dinlerdeki genel kanı ise, faiz gelirin meşru olmadığı yönünde olmuştur. Hatta Tevrat'ta ve İncil'de faizin yasak oluşu hakkında çeşitli ibarelerin geçtiği bilinmektedir. Ancak zamanla Yahudiler ve Hıristiyanlar, faiz konusunda kendi kitaplarında geçen ibareleri farklı şekillerde yorumlamışlardır. Yahudiler, Tevrat'ta geçen faiz yasağıyla ilgili ibareyi, Yahudilerin kendi arasında faiz alışverişinin yasak oluşu ve buna karşın ise, Yahudilerin, kendi dinlerinden olmayanlarla faiz ilişkisi kurabileceği şeklinde yorumlamışlardır. Kilise ise, 1917 yılında çıkarttığı bir yasayla faizi meşru kabul ettiğini duyurmuştur (Diwany, 2011: 45-47).

İslam'da ise “*özel bir takım şeylerdeki fazlalık*” anlamına gelen faiz; dinin temel kaynaklarından kitap, sünnet ve icma ile yasaktır. Burada faizin tanımı yapılırken kullanılan ana argüman “*malın malla bedelli olarak değiştirilmesi halinde, bedelsiz olarak bir mal fazlalığı*” şeklinde ifade edilir. Dolayısıyla iki taraftan birisi için, vade

karşılığında hükmi bir fazlalık söz konusu olur ise, burada faiz ilişkisi başlamış olur (Zuhayli, 2011b: 495). Bu bağlamda İslam'da faizin yasak olduğuna dair en belirgin ifadeler olarak, aşağıdaki ayet ve hadisler örnek gösterilebilir:

Riba (faiz) yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa ancak öyle kalkarlar. Bu ceza onlara, "alışveriş de faiz gibidir" demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alışverişini helal, faizi de haram kılmıştır. Bundan böyle her kim, Rabbinden kendisine gelen bir öğüt üzerine faizciliğe son verirse, geçmişte olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm de Allah'a kalmıştır. Her kim de yeniden faize dönerse işte onlar cehennem ehlidirler ve orada süresiz kalacaklardır. (Kur'an, 2/275)

Allah faizi mahveder, oysa sadakaları bereketlendirir. Allah günahı ve inkârda direnen hiç kimseyi sevmez. (Kur'an, 2/276)

Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve artık faizin peşini bırakın, eğer gerçekten müminler iseniz. (Kur'an, 2/278)

Cahiliye ribası kaldırılmıştır. İlk kaldırdığım riba da bizim ribamız Abbas b. Abdilmuttalib'in faizidir. Onun da hepsi kaldırılmıştır. [Hadis Meali] (Aktepe, 2011: 61).

Allah'a şirk koşmayın, kimseyi öldürmeyin, hırsızlık yapmayın, zina etmeyin, sihir yapmayın, faiz yemeyin [Hadis Meali] (Aktepe, 2011: 76)

Faiz yetmiş çeşit günah barındırır.... [Hadis Meali] (Aktepe, 2011: 92)

Faizli kazançlar, yani sermayenin risk üstlenmeden ve emeğin katkısı olmadan üretim sürecinden pay alması, sermaye temerküzünün belirli ellerde gerçekleşmesine neden olur ve sermayenin tabana yayılmasını engeller. Hatta bu durumun çoğu kez Batı dünyasında toplumsal sınıflaşmaya neden olduğu ileri sürülmüştür. Dolayısıyla tabanda bulunan kalabalık nüfusun, mağduriyeti söz konusu olur. İslam ise faizi yasaklayarak, sınıfların oluşmasının önünü kapatmaya çalışır. Emek ve sermaye arasındaki bağı sürekli olarak canlı tutma gayesini taşır. Zekât emri ve infak teşviki gibi uygulamalarıyla maddi kaynakları ve ayrıca yoksulluğun ortaya çıkardığı maddi zorlukları, toplum üzerinde bölüştürerek, faydayı, çoğunluğun lehine maksimize etmeye çalışır (Yılmaz, 2009: 80).

1.2.2. İslam'da Faiz Çeşitleri

Bu bölümde İslam'da faiz anlayışına yönelik Ribân'n-nesie, Rabi'l-fadl ve Bey'ul-garar kavramları değerlendirilmiştir.

1.2.2.1. Ribân'n-nesie

İslam öncesi dönemde Arap Dünyası'nda çok yaygın bir şekilde görülen ve faizin en temel türü olan “riba'n-nesie”, kredi ilişkilerinden doğan net faize karşılık gelir. İslam öncesinde insanlar, sermayelerini kullandırmaları karşılığında bir fazlalık talep ediyorlardı. Ayrıca zamanında ödenmeyen borcun, faiz miktarı da artırıyordu. Hatta bileşik faiz uygulaması bile görülmekteydi (Tabakoğlu, 2008: 294-295). Kur'an'da genel anlamda faizin yasak ve gayr-i meşru bir gelir türü olduğunu bildiren ayetler olduğu gibi, daha özel olarak “*Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.*” (Kur'an: 3/130) şeklinde geçen ve bileşik faizin yasaklığını ifade eden ayetler de bulunmaktadır (Yazır, 1992: 422).

1.2.2.2. Riba'l-fadl

“*Fazlalık ribası*” şeklinde de nitelendirilen riba'l-fadl, niteliği ve miktarı aynı olan iki malın mübadelesinde taraflardan birinin lehine olarak bir fazlalığın ortaya çıkması ile oluşan faiz türüdür. Örneğin taraflardan biri diğerine vade sonunda 110 gr altın almak koşulu ile 100 gr altın borç verdiğiğinde oluşan kredi ilişkisi, riba'l-fadl'dır (Diwany, 2011: 196). Kur'an bu tipteki faiz şekli ifade edilmemekle birlikte, Hz. Peygamber'in hadislerinde konuyla ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in “*Altın ile altın, gümüş ile gümüş, buğday ile buğday, arpa ile arpa mislen bir misil (aynı cins, vasıf ve kalite ile) değiştirilir (satılıp alınır). Fazla alan veya isteyen faiz almış olur*” şeklindeki ifadesi, riba'l-fadl'ın temelini oluşturur (Armağan, 2005: 195-196).

1.2.2.3. Bey'ul-garar

İslam fıkında Hanefi, Şafii, Hanbeli, Zeydi ve İbadiye Mezhepleri'ne göre varlığı, miktarı, teslim zamanı vs. ile belirsizlik taşıyan bir şeyin satımı olarak tanımlanmıştır. İçerisinde tehlike ve zarar ihtimali yüksek olduğunu, yani risk ve belirsizlik taşıdığı için, temel yapısı ile fazlalık faizini anımsattığından, İslam'da bu şekilde gerçekleşen mübadeleler, faiz kapsamına alınarak yasaklanmıştır. Kaçmış ve

henüz yakalanmamış bir hayvanın ya da olgunlaşmamış tarım ürünlerinin satışı, bu faiz türüne örnek olarak gösterilebilir (Armağan, 2005: 207-208).

1.2.3. Zekât Uygulaması

Zekât, kelime olarak Kur'an'da, otuz iki ayette ve “*Zekâti verin*” ifadesi ise, yirmi beş kadar ayette geçmektedir. Zekât emri, İslam'ın yapılmasını kesin olarak istediği mali bir ibadet türüdür (Akyüz, 2012: 141). Farz olmakla birlikte, uygulanabilmesi için bireylerin belirli şartları taşıması gerektiğinden, genel anlamda tüm bireylerin üzerine yüklenmiş bir uygulama değildir. Zekâtın bireylerin üzerine farz olabilmesi için, bireylerin Müslüman ve akli başında olması, hür olması, belirli bir mal varlığına sahip olması, zekâta konu olan malın üzerinden hicri bir yılın geçmiş olması ve malın sürekli artarak gelir sağlayan bir karaktere sahip olması gibi belirli şartların sağlanması gerekmektedir. Gerekli şartların sağlanması halinde, ürün ve gelirlerin türüne göre %5 - %50 arasındaki bir oranı, sermayenin ise %2,5'luk bir kısmı, zekâta tabidir (Tabakoğlu, 2008: 70, 326-328). Dolayısıyla zekât emri nedeniyle, sermayenin durağan halde birikmesi mümkün olmadığından, üretim içerisinde tutulması gerekmektedir. Ancak İslam'daki faiz yasağı sebebiyle de, sermayenin üretime tek başına dahil olması mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden İslam'ın zekât emri ve faiz yasağı gibi uygulamalarıyla, emek – sermaye ilişkisinin oluşmasına mecburi olarak yön verdiği ileri sürülebilir.

1.2.4. İslam'da Kredi Siyaseti

İslam, ödünç finansal fon, yani borç vermeyi veya borcun ödenmesinde kolaylık tanınması gerektiğini salık verirken, kredi arzını artırıcı bir anlayış içerisindedir. Ancak Hz. Peygamber'in bazı hadislerinde ise, borç almanın ve borçlu durumda bulunmanın sakıncalarına da işaret edilmektedir (Karaman, 2012: 234). Dolayısıyla İslam'da kredi arzını artırıcı bir etkiye karşılık, kredi talebini daraltıcı bir anlayışın bulunduğu ve bu sebeple İslam'da kredi kullanımının minimal seviyelerde gerçekleştirilerek, kredi ilişkilerinin daha çok bir yardımlaşma düşüncesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği varsayılabilir. Yani Batı ekonomi anlayışında kredi ilişkileri daha çok faiz

geliri kapsamında getirisi olan bir iş anlaşması şeklinde ele alınırken, İslam’da kredi ilişkileri daha çok bir sosyal dayanışma uygulaması şeklinde algılanır.

1.3. İSLAM’DA TEMEL EMEK – SERMAYE ORTAKLIKLARI

1.3.1. Mudaraba

Ticaret için yolculuk yapmak anlamına gelen ve Arapça “*darb*” kelimesinden türeyen mudaraba, emek ve sermaye ortakları arasında kurulan bir tür iş ortaklığını ifade etmektedir. Sermaye sahibine “*rabbu’l mal*” ve emek sahibine ise “*mudarib*” adı verilen bu ortaklık, tarafların şartlarını birbirlerine bildirmesi ve kabul etmesi anlamına gelen “*icab*” ve “*kabul*” şeklinde ifade edilebilecek iki hususun yerine getirilmesi ile başlamış olur. Ortakların anaparadan değil de, kârdan pay almaları esastır. Dağıtılacak kâr payı önceden belirlenmiş örneğin 1000 TL gibi bir rakamla değil, %5 gibi bir oranla verilmelidir. Ayrıca sermayeyi işleten kimse, sözleşmedeki şartlara tam olarak uymaması sonucu bir zarar meydana getirirse, bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür (Ellek, 2006: 63-81).

1.3.2. Murabaha

İslam’da satış akitleri üç farklı grup içerisinde değerlendirilmektedir. İlki, kârına satış anlamına gelen “*murabaha*”; ikincisi, zararına satışı ifade eden “*bey’-i vezia*” ve üçüncüsü ise alış fiyatına satış kavramıyla açıklanan “*bey’-i tevziye*”dir. Murabahada, birey, satıma konu olan malın kendisine maliyetini ve üzerine eklediği kârı bildirerek bir satış gerçekleştirir. Burada malın maliyeti konusunda karşı tarafa bilgi verilmesi, murabahanın temel prensiplerindedir (Armağan, 2005: 211).

1.3.3. Müşareke

Müşareke, kelime anlamı olarak, iki tarafın ortaklığını ifade eder. Yani emek ve sermaye sahiplerinin ortaklaşa gerçekleştirdikleri bir girişim sonucunda mevcut kârı, önceden belirledikleri oranlarda paylaşımları anlamına gelir. Mudarabayla aynı mantıkla uygulanmasına karşın aralarında riskin üstlenilmesi konusunda temel bir fark

vardır. Mudarabada, olası risk, sermaye sahibi tarafından üstlenilirken; müşarekede, olası bir zarar, emek ve sermaye sahipleri arasında bölüşülür (Terzi, 2013: 64-66).

1.3.4. Müzaraa

İslam'da sermaye, mal kapsamı içerisinde değerlendirildiğinden, emek – toprak ortaklığı da, emek – sermaye ortaklığı içerisinde ele alınır. Bu bağlamda müzaraa, müsakat ve muğarese, bu gruba dahil edilmiştir. Çok fazla kullanılmamakla birlikte, emek – sermaye türleri arasında açıklandıklarından, bu üç tür terimden de kısaca bahsedilecektir.

Emek ve toprak sahiplerinin iş ortaklığını ifade eden müzaraa, toprak sahibinin, topraktan alınacak mahsulü bölüşmek karşılığında toprağının işletme hakkını bir başkasına devretmesidir. İslam hukukunda detaylı bir şekilde açıklanan müzaraanın belli başlı bir takım şartları söz konusudur. Bunlar; arazinin verimli olması, tarafların akıl sağlıklarının yerinde olması ve ergenlik çağında bulunması, tohumu verecek tarafın ve ekilecek ürünün önceden belirlenmesi, mahsulün bölüşüm oranının önceden kararlaştırılması şeklinde sıralanabilir (Tabakoğlu, 2008: 306).

1.3.5. Müsakat

Emek – toprak ortaklığı grubunda sayılabilecek bir başka ortaklık türü de, müsakat ortaklığıdır. Fonksiyonel olarak; ağaçların bakım ve sulama sorumluluğunun, sahipleri tarafından karşı tarafa devredilmesi karşılığında, meyvelerin önceden belirlenen oranda bölüşülmesi olarak ifade edilmektedir. Müsakat, daha çok meyve ağaçları, üzüm bağları vb. gibi tarım ürünleri üzerinden gerçekleştirilir.

1.3.6. Muğarese

Emek ve toprak sahiplerinin kurabilecekleri bir başka ortaklık türü de, muğarese ortaklığıdır. Bu uygulama toprak sahibinin, arazisine ağaç dikilmesi görevini, emek sahibine yükleyerek, meyvelerin ve/veya ağaçlardan çıkacak kerestelerin önceden belirlenmiş oranlarda bölüşülmesi işleminden ibarettir. Dolayısıyla işlem, toprağı olduğu halde bunu değerlendiremeyen kişi ile emeğini ziraat alanında istihdam etmek

istediği halde tarım arazisine sahip olmayan kişilerin ortaklık kurmasının sağlanarak, üretimin artırılması amacını taşımaktadır (Ellek, 2006: 51, 57-59).

1.3.7. Vücut (Kredi) Ortaklığı

İki veya daha fazla kişi tarafından kurulan bir kâr – zarar ortaklığı türüdür. Buna “*vücut ortaklığı*” denilmesinin nedeni ise, toplumda itibar sahibi bireylerin, itibarları vasıtasıyla gerçekleştirecekleri veresiye satış dolayısıyladır. Yani kişiler, toplumdaki mevcut itibarlarını, güvenlerini kullanarak veresiye mal alırlar. Daha sonra ise bunların peşin olarak satışını gerçekleştirirler ve ortaya çıkan kârı aralarında paylaşırlar. Kâr oranı hesaplamasındaki temel nokta, borç üstlenme oranıdır. Dolayısıyla bireyler veresiye aldıkları mallarda bireysel olarak ne kadar borcu sorumluluklarına almışlarsa, kâr oranı da o seviyede belirlenir (Ellek, 2006: 41-42).

1.4. KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ

Bu bölümde dünya genelinde İslami bankacılık adıyla faaliyet gösteren bankalar fonksiyonel bazda incelenecektir. İslami bankacılığın, dünyadaki gelişim sürecinden ve sistemselsel olarak fon toplama ve fon arz şekilleri değerlendirilecektir.

1.4.1. Dünyada Katılım Bankacılığı Sistemi

İslam’da, daha önce de bahsedildiği üzere, sermaye birikiminin oluşturulmasının önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Zekât her yıl %2,5 gibi bir kısmı aşındırmaktadır. Dolayısıyla sermayenin, durağan halde bulunması, zekâtla engellenmektedir. Bu sebeple İslam’da sermayenin, sıfırı tüketmemesi için sürekli olarak, üretim içerisinde bulunması gerekmektedir. Ancak faiz yasağı nedeniyle de sermayenin, üretime tek başına girerek, faiz geliri elde etmesi de mümkün değildir. Yani İslam’da sermayenin aşınmaması ve üretim içerisine dahil olabilmesi için tek yol, emekle birlikte üretim fonksiyonuna katılmasıdır. Bu ise İslam’da emek – sermaye ortaklıklarını gündeme getirmektedir. Zaten şekil ve şartları bakımından İslam fikhında detaylı bir biçimde tanımlanmış olan emek – sermaye ortaklıkları, İslam’ın sermaye anlayışı nedeniyle bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bunların yapay bir biçimde üretilmiş metaforlar olduğunu iddia etmek, mümkün değil gibi gözükmektedir.

İslami Bankalar kuruluş gayeleri açısından “*Kalkınma Bankası*”, “*Sosyal Amaçlı İslami Bankalar*” ve “*İslami Esaslı Ticaret Bankaları*” olarak üç ana grupta toplanabilirler. Kalkınma Bankası grubuna dahil edilebilecek tek örnek “*İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank)*”tır. Mısır’da devlet tarafından 1971 yılında kurulmuş olan, faizsiz işlem yapmak ve zekâtların dağıtılıp toplanması görevini üstlenen “*Nasr Sosyal Bankası*” ise, Sosyal Amaçlı İslami Bankalar’a örnek gösterilebilir. İslami Esaslı Ticaret Bankaları ise, günümüzde yaygın bir biçimde dünyanın birçok ülkesinde faaliyet gösteren Katılım Bankaları’dır (Armağan, 2005: 37-38). Dünyada İslam ekonomisinin gelişimine paralel olarak İslami bankaların varoluş sürecine ilişkin kronolojik bir çözümleme tablo 1.1.’de sunulmuştur.

Tablo 1.1: Dünyada İslami Bankacılığın Kronolojik Çözümlemesi

Tarih	Süreç
1950’li yıllar	Konvansiyonel bankalara bir alternatif olarak modern anlamda “faizsiz bankacılık” sisteminin mümkün olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır.
1963	Mısır’da Ahmed en-Neccar tarafından Mit-Ghamr bölgesinde ilk faizsiz bankacılık örneği pratiğe geçirilmiştir.
1971	Mısır devletinin teşviki ile Nasr Sosyal Bankası ticari bir banka olarak faaliyete geçmiştir.
1974	Ekonomik anlamda kalkınmışlık seviyesi düşük İslam ülkelerinin ticaret hacmini artırarak, bu ülkelere finansman sağlama amaçlı İslami Kalkınma Bankası kurulmuştur.
1975	Dubai İslam Bankası (Dubai Islamic Bank) kurulmuştur.
1976	Suudi Arabistan kralı Faysal önderliğinde Mekke’de İslam İktisadi Birinci Dünya Kongresi düzenlenmiştir.
1977	Kuveyt Finans Kurumu (Kuveyt Finance House), Mısır Faisal İslam Bankası ve Sudan İslam Bankası faaliyete geçmiştir.
1978-1980	1978’de Ürdün İslam Bankası, 1979 yılında ise Bahreyn İslam Bankası kurulmuştur.
1981	Uluslar arası boyutta faizsiz bankacılık işlemleri yapmak üzere Dar al-Maal al-İslami bankası kurulmuştur. Faaliyet merkezi Bahama Adaları’dır.
1982	Al-Baraka şirketler grubu kurulmuştur.
1990 sonrası	İngiltere’de ve Rusya’da İslami bankacılık felsefesine dayalı bankacılık işlemleri yapan kuruluşlar ortaya çıkmıştır.

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

İslam’ın mevcut ekonomi anlayışı bağlamında, modern anlamda faizsiz finans kurumlarının kurulması fikrini ilk kez gündeme getiren isim, Prof. Dr. Ahmet N.

Neccar'dır. Devlet yetkililerinin projeye destek vermesiyle 1963 yılında, Mısır'da ilk katılım bankacılığı sistemi hayata geçirilmiştir. Bu ilk kurumda; tasarruf, katılım ve zekât hesabı olmak üzere üç hesap türü mevcuttu. Kurulmasından üç yıl gibi kısa bir süre sonra, katılım bankalarının sayısı on üçe, müşteri sayısı ise bir buçuk milyona ulaşmıştır (Karaman, 2011: 70). Aslında bazı İslam Alimleri'nin, konvansiyonel bankalarda cari hesap açılmasını meşru görmedikleri düşünüldüğünde, bu kadar kısa sürede katılım bankalarının, Müslümanların çoğunlukta yaşadığı Mısır'da, bu denli bir müşteri kitlesine nasıl ulaştığı daha iyi anlaşılmaktadır (Affane, 2012: 182-183).

Neccar, yatırım ve tasarruf arasındaki yakın ilişkinin iktisadi kalkınmayı beraberinde getirdiğini ve bu sebeple de İslam toplumlarının iktisadi kalkınmasını sağlamak için gerekli finansal fonların, katılım bankacılığı sistemiyle faizsiz bir şekilde sağlanacağını ifade eder. Ayrıca ona göre iktisadi yönden gelişmiş ülkelerin beraberlerinde hakim bir kültüre de sahip olduklarını, dolayısıyla da günümüzde Batı dünyasının manevi egemenliği altında bulunan İslam toplumlarının, Batı kültüründen arınarak özüne dönebilmesi için, ekonomik yönden de güçlü olmaları gerektiğini varsayar. Bunun için ise katılım bankalarının sistematik olarak bir çözüm sunabileceğini ileri sürer (Neccar, 2011: 71-172).

1.4.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

1.4.2.1. Cari Hesaplar

Cari hesaplar, Konvansiyonel Bankaların mevduat hesaplarının Katılım Bankaları'ndaki fonksiyonel türden karşılıkları olarak nitelendirilebilecek ve kısa vadeli ödemeler, transfer gibi işlemlerin gerçekleştirilmesi için kullanılan bir hesap şeklidir. Yani müşterinin yatırım amacı güden finansal işlemlerinden ziyade, çek, havale vb. işlemlerini gerçekleştirmeye yönelik bir işlevsellik taşır. Ayrıca Katılım Bankaları'nda, müşterilerin hesaplarından büyük miktarlarda finansal fon çekmeleri durumunda ortaya çıkabilecek açıkların, kapatılması amacıyla da bu hesaplar kullanılır. Bir diğer amacı da, daha çok İslami hassasiyeti olan bireylerin kullandığı Katılım Bankacılığı Sistemi'nde, bu kesimin tüm finansal tabanlı ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, müşterilerin mevduatlarını yatırma gereksinimi karşılamak için Konvansiyonel Bankaların mevduat hesaplarına paralel faizsiz bir opsiyon sunmaktır (Akın, 1986: 146-147). Aslında cari

hesapların açılmasındaki temel amaç, finansal fonun güvenliğidir. Bu hesaba yatırılan para karşılığında müşteriye herhangi bir kâr payı ödenmez. Hatta bu hizmet karşılığında bankanın ücret alma hakkının doğduğu varsayılır. Ancak Türkiye'deki katılım bankalarında bu cari hesaplar için herhangi bir ücret istenmemektedir (Büyükdeniz, 2000: 110).

Katılım Bankalarındaki cari hesaplar, İslam fikhında iki temel anlayış içerisinde ele alarak değerlendirilir: Karz-ı Hasen ve Emanet. Karz-ı Hasen, İslami prensiplere göre nakit para ve/veya ölçülebilir bir birime sahip olan bir malın veya benzerinin daha sonra geri alınmak üzere ödünç verilmesidir. Cari hesapları, emanet içerisinde değerlendiren görüşe göre, katılım bankası, hesaplarında bulunan müşterilerine ait mevduatları, müşterinin izni olmadan hiçbir şekilde kullanamaz. Eğer bu finansal fonu kullanmak isterse, müşteriden izin almak durumundadır. Cari hesapları, Karz-ı Hasen şeklinde değerlendirenler ise, katılım bankalarının, cari hesaplarına yatırılan finansal fonları müşterilerinden izin almadan istedikleri gibi kullanabileceklerini varsayarlar. Yalnız, müşteriler finansal fonlarını geri almak istediklerinde, katılım bankaları bunları ödemekle yükümlüdür (Güngören, 2011: 20).

1.4.2.2. Katılım Hesapları

Kâr veya zarara ortaklığı ifade eden katılım hesapları; Katılım Bankalarının, müşterilerine, yatırdıkları finansal fon oranında bir ortaklık hakkı tanınması fonksiyonuna sahiptir. Yani müşteriler, Katılım Bankalarının, mevcut finansal fonları işletmeleri neticesinde, ortaya çıkan kâr ya da zararı bankayla birlikte üstlenirler. Burada sermaye sahipleri, yani müşteriler, ne kadar kâr alacaklarını kesin olarak bilemezler. Sadece katılım bankasının daha önce dağıtmış olduğu kâr paylarına bakarak bir öngöründe bulunabilirler. Ayrıca katılım bankasında sadece kâr payı değil, anapara da risk altındadır. Dolayısıyla anaparadan da zarar etme olasılığı mevcuttur (Bayındır, 2005: 57-58).

Katılım hesaplarına yatırılan finansal fonlar, bir havuz içerisinde biriktirilir. Daha sonra havuzda biriken para işletilir ve elde edilen kâr ya da zarar katılım bankası ile sermaye sahipleri arasında paylaşılır. Bölüşüm oranı; genellikle %20'si bankaya, %80'i ise, müşterilere ait olacaktır (Özsoy, 2009: 39).

Türkiye’de Katılım Bankaları, kurulmalarından bu yana zarar etmemişlerdir. Hatta bu durum, kâr paylarının da faiz gibi olabileceği, faizle aynı statüde yani gayr-i meşru bir gelir türü olarak değerlendirilmesi gerektiği eleştirisini de beraberinde getirmiştir (Türkiye Finans, 2014). Çünkü ortada riske dayalı bir işlem söz konusuysen, dağılımlar hep kâr olarak gerçekleşmiştir. Faizli işlemlerin de, sonuç olarak kesinleşmiş bir gelirle neticelendiği düşünüldüğünde, bu fikrin iddia edilmesi olağandır. Ancak Katılım Bankaları, bu eleştiriye yönelik verdikleri cevaplarda; durumun bu kadar basit bir şekilde değerlendirilmemesi gerektiğini ileri sürerler. Çünkü dönem sonunda kullanılan kredilerden bir kısmından zarar ediyor olsalar bile, büyük çoğunluğundan elde ettikleri kâr, zararı karşılamakta; havuz içerisindeki finansal fon her halükarda bir artış sağlamaktadır. Ayrıca Katılım Bankaları’nın kredi kullandırdıkları müşterileri hakkında hukuksal sistemin yeterince elverdiği sürece, doğru bilgiye sahip olmaları ve kredi uzmanlarının yapılacak işlerin getirileri hakkında detaylı incelemeler yapması, zarar riskini azaltmaktadır. Sonuç olarak da havuz sistemi sayesinde müşterilere yansıtılan pay, genellikle kâr payı olmaktadır (Bank Asya, 2014).

1.4.2.3. Özel Fon Havuzları

Katılım Bankaları, belirli bir projeye tahsis edilmek üzere ve vadesi üç aydan daha kısa olmamak şartıyla, diğer hesaplardan ayrı, müstakil bir finansal fon hesabı oluşturabilirler. Bu grupta değerlendirilecek olan fonlardan, diğer hesaplara transfer yapılmamakta ve dolayısıyla da diğer hesaplarda toplanan fonlardan ayrı bir şekilde işletilmektedir. Bu havuzlar, sektör veya kullandırma yöntemi şeklinde daraltılarak tanımlanıp belirlenmez. Özel karakterli bu fon havuzları için, finansman kullanılacağı proje açıkça tanımlanır ve bu işlem ise, finansman toplanmadan önce gerçekleştirilir (Özgür, 2007: 73-73).

1.4.3. Katılım Bankalarının Fon Arz Şekilleri

1.4.3.1. Mudaraba

Katılım Bankacılığı sisteminde kullanılan modern mudaraba uygulaması, İslam fikhında tanımlanmış olan klasik mudaraba işleminden farklıdır. Burada Katılım Bankaları, hesaplarına mevduatlarını yatırmış olan müşterilerine karşı emek sahibi

durumundayken; havuzlarında biriktirdiği finansal fonları, kredi talep eden girişimcilere kullandırırken ise, sermaye sahibi durumundadır. Dolayısıyla çift yönlü bir mudaraba ilişkisi söz konusudur. Modern mudaraba işleminde önceden belirlenen kâr oranı ve olası riske katlanmaktan şartıyla, havuzda biriken finansal fon, işletmelere kullandırılır. Daha sonra ise gerçekleşen kâr, havuza döner ve buradan da Katılım Bankaları'nın önceden belirledikleri kâr oranlarına göre müşterilere dağıtılır (Döndüren, 2008: 132).

Mudaraba uygulamasında Katılım Bankası ile sermayeyi kullanan arasında ortaklık kurulduktan sonra, kurumun, sermayeyi mudaribe (emek sahibi) teslim etmek zorundadır. İmzalanan anlaşma dışındaki şartlara Katılım Bankası'nın karışma hakkı yoktur. Fakat düzensiz çalışma, plana uygun hareket etmeme vs. gibi riski yükseltici durumlarla karşılaşılması durumunda Katılım Bankası'nın belirli önlemler alma hakkı doğmaktadır. Buradaki en temel hak ise, bankanın, denetim uygulamasına giderek, emek sahibinin yaptığı tüm işleri gözden geçirmesidir (Akın, 1986: 130).

Mudaraba sonucunda elde edilen kâr, önceden belirlenmiş oranlarda Katılım Bankası ile sermaye sahipleri arasında bölüşülür. Burada İslami prensiplere göre temel işlem, kârın, belirli bir meblağı değil, belirli yüzdesel bir oranı ifade etmesidir. Uygulama sonunda eğer olası bir zarar meydana gelmişse, klasik mudarabadaki gibi, zararı, sermaye sahibi üstlenmelidir. Yani Katılım Bankası'nın çift yönlü ilişkisi göze alındığında, bankanın kredi kullandığı girişimci, herhangi bir zararı üstlenmemekte, tüm zararı banka tazmin etmektedir. Kâr ya da zarar olmaması durumunda ise, banka, sermayesini aynen geri almaktadır. Dolayısıyla bu durumda her iki taraf da ne zarar ne de kâr elde etmektedir. Zararda eğer krediyi kullanan müşterinin ihmali ya da hatası söz konusu olur ise, tüm sorumluluk müşteriye aittir ve bu sebeple de zararı onun tazmin etmesi gerekir (Özgür, 2007: 60-61).

1.4.3.2. Murabaha

Klasik anlamdaki murabaha, daha önce de açıklandığı üzere, bir malın alış fiyatı üzerine belirli bir kâr payının konulmasının ardından, malın maliyet fiyatını ve üzerine ilave edilen kârın karşı alıcıya bildirilmesi koşuluyla satışının gerçekleştirilmesi anlamına gelir. Katılım Bankaları'nın uyguladıkları murabaha da, diğer klasik uygulamalar gibi, temel anlamdaki fonksiyonlarından farklı işlerler. Yani mantığı

korunmakla birlikte, modern işleyiş mekanizmaları değişiktir. Günümüzdeki murabaha, müşterinin satın alma gücü olmaması nedeniyle satın alamadığı bir malı, Katılım Bankası'na bildirmesi üzerine, bankanın bu malı satın alarak, vadeli bir şekilde müşterisine satmasından ibarettir. Ancak banka bu alım ve vadeli satım işlemlerinde aldığı fiyatın üzerine bir kâr payı ilave eder. Daha çok bireysel tüketicilere hitap eden bu uygulama, günümüzde Katılım Bankaları'nın yapmış oldukları finansal faaliyetlerin %90'ından fazlasını oluşturmaktadır. Burada Katılım Bankaları'nın, Konvansiyonel Bankalar'dan farklı olarak gerçekleştirdikleri husus, müşterinin satın almak istediği malı direkt olarak satın almasıdır. Yani Konvansiyonel Bankalar, kredi ilişkilerinde müşteriye salt finansal fon aktarırken; Katılım Bankaları, müşterinin satın almak istediği malı kendi rezervlerindeki sermayeyle satın aldıktan sonra vadeli olarak satışını gerçekleştirirler. Dolayısıyla işlemde, müşterinin elinde herhangi bir finansal fon bulunmaz (Terzi, 2013: 64-65).

1.4.3.3. Müşareke

Müşareke ortaklığında Katılım Bankası, bir kişi veya bir firma ile bir kâr – zarar ortaklığı anlaşması yaparak, onların ihtiyacı olan finansal fonu sağlar. Kâr, önceden belirlenen anlaşmadaki oranlara göre bölüşülürken; olası bir zarar durumunda ise zarar, sermaye oranlarına göre taraflarca tazmin edilir (Yeşilyaprak, 2011: 27). Müşareke uygulamasının iki farklı türü vardır. İlki; yukarıda anlatılan ve kâr – zarar ortaklığı mantığıyla çalışan emek – sermaye ortaklığıdır. Ayrıca bu sistemde, Katılım Bankası, müşterisinin istediği finansal fonun bir kısmını sağlar. Gerekli fonun diğer kısmı ise müşteri tarafından tedarik edilir. Burada ortaya çıkan sermayenin denetiminin ve kontrolünün, müşterinin üzerinde olması, ona kârdan daha fazla pay alma hakkını da beraberinde getirir. Müşarekenin ikinci şekli olan müşareke-i mütenakısa ise, müşteriyle bankanın ortaklaşa kurduğu işe, bir süre sonra eğer müşteri tamamıyla sahip olmak isterse, Katılım Bankası'nın paylarını almasıdır. Bunu belirli bir vadeyle taksitle gerçekleştireceği gibi, tek seferde de yapabilir. İşlemin parça parça gerçekleşmesi durumunda, aslında malın taksitle satımına benzeyen bir satış gerçekleşmiş olur (Özsoy ve İştar, 2010: 478).

1.4.3.4. İcare (Leasing)

İcare, finans kuruluşlarının yatırımcıların gereksinim duyduğu bir şeyi satın alarak, onlara kiralamasıdır. İslam Alimleri de faizsiz finans kuruluşlarınca gerçekleştirilen leasing sisteminin caiz olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir (Karaman, 2012: 334-335). Katılım Bankaları tarafından da uygulanan bu sistem, iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. İlki, kira geliri elde etmek üzere kiraya verilen şeyin, kira sözleşmesi bitiminde geri alınması şeklinde; ikincisi ise, vadeli satışı gerçekleştirilen malın, kira gideri gibi, taksitle Katılım Bankası'na borcunu ödemesini sonunda mülkiyetinin müşteri üzerine geçirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir (Gökalp ve Turan, 1993: 98).

1.4.3.5. Karz-ı Hasen

Katılım Bankaları'nın kâr amacı gütmeyen ve sosyal amaçlar taşıyarak kullandıkları krediler "*Karz-ı Hasen*" olarak adlandırılmaktadır. Bu uygulama, refah seviyesini yükseltme, yardım vb. gibi gayeler üstlenmektedir. Bu sebeple, Katılım Bankası'nın bu işlem sonucunda herhangi bir gelir elde etmesi söz konusu değildir. Karz-ı Hasen, yapılan bir sözleşme sonrasında, ihtiyaç sahibine, gerekli finansal fonun aktarılmasından ve bireyin anlaştıkları dönem için borcunu ödemesinden ibarettir. Bu uygulama, bazen girişimcilere destek olma amacı taşıdığı gibi, bazen de eğitim ve öğretim amacı da taşıyabilir. Karz-ı Hasen için Katılım Bankaları, cari hesaplarından ya da öz sermayesinden finansal fon aktarabilirler. Kredi kullanan birey, eğer borcunu ödeyemeyecek durumda ise, borçlar, Katılım Bankası'nın sosyal fonundan karşılanır (Özsoy, 1987: 130).

1.4.3.6. Selem

İslam hukukunda Selem, vadeli olarak alınan bir malın peşin olarak satılması ya da henüz satışa hazır olmayan ve üretim süreci devam eden bir malı, peşin bir mal ile değiştirmek şeklinde tanımlanmıştır. Katılım Bankacılığı sisteminde ise selem, örneğin

Katılım Bankası'nın bir çiftçinin hasat zamanı hasadını gerçekleştirerek satışa hazır olacak malını, hasat öncesi bir zamanda peşin para ile satın alarak, yani bedelini şimdi ödemesi, malların teslim alınmasını ise, hasat zamanına bırakmasıdır. Burada amaç, çiftçinin hasat öncesi dönemdeki finansal ihtiyaçlarını karşılamak ve faizli kredi çekme mecburiyetini ortadan kaldırmaktır. İşlem sonunda Katılım Bankası, daha önce bir miktar daha ucuza aldığı malı, hasat zamanında piyasa fiyatından satarak kazanç temin eder (Kaya, 2010: 38).

1.4.3.7. Sukuk

“Varlığı temsil eden” ve “öz kaynağı temsil eden” şeklinde iki ayrı sınıflama içerisinde değerlendirilen sukuk; çeşitli maddi varlıklara sahip olmasına rağmen, yeterli likiditesi bulunmayan girişimcilere veya girişim niyeti olduğu halde finansal fonları bulunmayan potansiyel girişimcilere, İslami kurallara uygun olarak işleyen finansal kurumlar aracılığıyla sermaye piyasasından kaynak sağlama araçlarıdır. Sukuk türlerinden biri olan “varlığı temsil eden sukuk”, sahiplerine öngörülebilir ve makul bir getiri sağlarken; “öz kaynağı temsil eden sukuk” ise, belirli bir gelir vaat etmeyen, buna karşılık yatırımın kâr veya zararına ortaklığı temsil eder. Sukuk çeşitleri aslında emek – sermaye ortaklıklarından oluşmaktadır. Selem, icare vs. varlığı temsil eden sukuk grubunda yer alırken; mudaraba ve müşareke ise, öz kaynağı temsil eden sukuk kategorisinde yer alır (Şensoy, 2012: 337).

İlk kez 1983 yılında Malezya İslam Bankası tarafından faizsiz yatırım araçları ihraç edilmeye başlanmıştır. Daha sonra ise 1990'lı yıllarda Pakistan ve Mısır gibi ülkeler, konvansiyonel bankaların ihraç ettikleri bono ve tahvil biçimlerine benzer araçlar ihraç etmişlerdir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, bu Müslüman ülkeler, İslami prensiplere uygun biçimde tahvil ve bono çıkarmışlardır. Ancak modern anlamdaki sukuk ilk kez, 2000 yılında Malezya tarafından ihraç edilmiştir. Daha sonra ise Malezya'yı takiben, 2001 yılında Bahreyn, 2002'de Endonezya sukuk çıkarmışlardır.

Sukuklar, İslami prensiplere uygun bonolar olarak adlandırılrsa da, bonolardan farklıdırlar. Sukuk, varlıklar üzerinde mülkiyeti ifade ederken; bonolar, sahiplik hakkı vermezler, sadece nakit akışını sağlarlar. Ayrıca sukuk, belirli bir varlığa dayalı olarak

ihraç edildiğinden, menkul kıymetleştirilmiş varlıklar olarak da ifade edilir (Şen, 2011: 63-66).

1.5. TÜRKİYE’DE BANKACILIK SİSTEMİ VE KATILIM BANKALARI

Türkiye’de bankacılık sistemi geleneğinin 19. Yüzyıla ve buna binaen Osmanlı dönemine dayandığı bilinmekte olsa da; iktisadi yapıdaki değişime paralel olarak bankacılık sisteminin Cumhuriyet döneminde yapısal olarak dönüşüme uğradığı görülmüştür. Sistem Osmanlı İmparatorluğu döneminde devamlılığı olmayan bir ortamda işlemiş olsa da, gelişimini Cumhuriyet dönemine değin sürdürmüştür. Nihayetinde Cumhuriyet’in kurulmasından günümüze geçen süreç içerisinde bankacılık sisteminin faaliyet mekanizması olan bankacılık sektörünün yapısı ve gelişimi, içerisinde bulunulan dönemin iktisadi yapısından ve gelişiminden -diğer bir deyişle ekonomik faaliyetlerden- etkilenmiştir. Özellikle 1980 sonrası yaşanan ekonomik dönüşüm, finansal faaliyetleri etkilemenin ötesinde bankacılık sistemini para politikalarının temeline oturtmuştur. Bu sebeple ilgili dönemleri değerlendirebilmek amacıyla Türkiye’de bankacılık sistemini Cumhuriyet döneminden planlı döneme, oradan da 1980’li yıllara değin geçen süreç dahilinde değerlendirmek elzemdir. Öte yandan 1980 sonrasında 2000’li yıllara, 2000’li yıllardan günümüze kadar Türkiye’deki bankacılık sistemi alt başlıklarda tartışılmıştır.

1.5.1. Türkiye’de Bankacılık Sistemi

Tarihsel süreç bağlamında bankacılık sisteminin milattan öncesi dönemlere uzandığı belirtilmektedir. Parasız (2007), arkeolojik kazılar sonucu iktisadi donelere ulaşıldığını tespit etmiştir.

Tarihsel ve antropolojik incelemelerin ötesinde fonksiyonel bir süreci ifade etme gayesiyle bankacılık sektörünün Osmanlı İmparatorluğu’na, oradan da Cumhuriyetin kuruluş dönemine uzanan süreci “değişim süreci” olarak nitelendirmek mümkündür.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk banka 1847 yılında kurulmuştur. İstanbul bankası adıyla faaliyet gösteren banka 1852 yılında kapanmıştır. 1856 yılında İngiliz ve Fransız sermayesi ile kurulan Londra merkezli Osmanlı Imperial Bank, bankacılık işlemlerinin yanı sıra banknot basma yetkisine de sahip olmuştur. Özellikle Tanzimat

sonrası ve İkinci Meşrutiyet'e kadar geçen süre içinde yabancı sermayenin bankalara hakim olduğu ve kurulan bankaların İmparatorlukla ticari ilişki geliştirme gayesiyle yatırıma yöneldiği gözlenmiştir.

1908 sonrası –ki bu süreç İkinci Meşrutiyet'in ilanına tekabül eder- yerel yönelimlerin arttığı bir dönemi ifade etmektedir. Bu bağlamda 1888 yılında Ziraat Bankası (Menafi Sandıkları) kurulmuştur. Daha sonraki süreçte ulusal bankacılığın gelişime yönelik adımlar atılmış olsa da, bu girişimler cılız ve başarısız hamleler olarak kalmıştır.

Cumhuriyet dönemine ilişkin iktisadi faaliyetlerin temelini 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar atmıştır. Bu bağlamda ilk olarak 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Fonksiyonel olarak İş Bankası'nın yerine getirdiği hizmetler şunlardır:

- ❖ Gayrimenkul alım ve/veya satımını yapmak,
- ❖ Sınai ve ticari faaliyetlerle ilgili bankacılık işlemleri yürütmek,
- ❖ İşletmelere kredi sağlamak.

İktisat kongresinde belirlenen amaçlar dahilinde alınan kararların neticesinde Ziraat Bankasının sermayesi artırılmış ve akabinde Sanayi ve Maadin bankası kurulmuştur. Bu banka bir kalkınma bankası olmasının yanı sıra özel sektörün sanayi ve madencilik girişimlerine kredi sağlamak amacıyla faaliyete geçmiştir. Bankanın fonksiyonel olarak verdiği hizmetler şunlardır:

- ❖ Sanayi ve maden işletmelerine kredi temin etmek,
- ❖ Özel sektör girişimleriyle/kesimiyle ortaklıklar/işbirliği kurmak,
- ❖ Devlete ait sanayi kuruluşlarını işletmek,
- ❖ Devlete ait sanayi kuruluşlarını belirli bir süre sonra özel kesime devretmek.

Sanayi ve Maadin Bankası ve sonrasında bu bankanın faaliyetlerini üstlenmek üzere kurulan Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası, faaliyette bulunduğu süre zarfında yeterli verimliliği sağlayamamış olması hasebiyle 1933 yılında Sümerbank kurulmuştur. Ayrıca İktisat Kongresi'ni müteakip 1926 yılında inşaat sektörü için gerekli kredileri sağlamak üzere Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur (TBB, 2012: 2-

7). Cumhuriyet'in kurulması, devamında İktisat Kongresi'nin gerçekleştirilmesi ve devletin gerekli iktisadi ihtiyatları alabilmesi açısından en önemli dönüm noktası Merkez Bankası'nın kuruluşudur. Kongrede fikri temelleri atılan Merkez Bankası anonim şirket olarak, 11 Haziran 1930 tarihinde 1715 Kanun uyarınca kurulmuştur. Merkez Bankası temelde para ve kur politikalarını ilişkin düzenlemeler yapmak ve bunun haricinde banknot dolaşımını sağlamaktan sorumludur. Ayrıca, finansal sistemin içerisinde yer alarak istikrara yönelik faaliyetler ile -diğer bir deyişle istikrarın sağlanması-, para piyasaları ve döviz piyasaları ile ilgili tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur (TCMB, 2014:2-3).

1929'da Büyük Buhran sürecini takiben yaşanan iktisadi değişimler Türkiye'de bankacılık sisteminin "kamu odaklı" bir merkeze kaymasına sebebiyet vermiştir. Planlı döneme geçiş sürecini kapsayan bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) ile devletin piyasalara müdahil olması "özel sermayeli banka" anlayışını ikinci plana itmiştir. Bir başka deyişle, dünya genelinde ve Türkiye özelinde, konjonktürel yapı artık planlamanın piyasalara egemen olduğu bir dönemi ifade etmekteydi ki bu, devlet eliyle kamu bankalarının kamu iştiraklerine "kaynak" oluşturmasından başka bir şey değildi.

Aşağıdaki tabloda İkinci Meşrutiyet sonrası dönemde kurulan ve Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreçte kurulan ulusal bankalara ilişkin özet tablo sunulmuştur.

Tablo 1.2: Osmanlı Döneminde Kurulan Bankalar (1910 ve sonrası)

ULUSAL BANKALAR	YILLAR
İstanbul Bankası	1911
Konya İktisadi Milli Bankası	1911
Adapazarı İslam Ticaret Bankası	1913
Karaman Milli Bankası	1913
Emvare Gayrimenkule ve İkrabat Bankası	1914
Milli Aydın Bankası	1914
Emlak ve İkrabat Bankası	1914
Asya Bankası	1914
Akşehir Bankası	1916
Kayseri Milli İktisat Bankası	1916
Köy İktisat Bankası	1916
İtibar-ı Milli Bankası	1917
İktisat-ı Milli Bankası	1917
Manisa Bağcılar Bankası	1917
Konya Ahali Bankası	1917
Ticaret ve İtibar-ı Umumi Bankası	1918
Türkiye Umumi Bankası	1918

Eskişehir Çiftçiler Bankası	1919
Adapazarı Emniyet Bankası	1919
Konya Türk Ticaret Bankası	1920
İktisat Türk Bankası	1920
Bor Zürra ve Tüccar Bankası	1922
Dersaadet Küçük İstikraz Sandığı	1923

Kaynak: Öztin'den aktaran; Ustaoglu, 2014:7

Aşağıdaki tabloda ise Cumhuriyet döneminde 1923-1933 yıllarına ilişkin süreçte kurulan ulusal ve yabancı bankalarına ilişkin özet tablo sunulmuştur.

Tablo 1.3: Cumhuriyet Döneminde Kurulan Bankalar(1923-1933)

ULUSAL BANKALAR	YILLAR
Türkiye İş Bankası	1924
Ziraat Bankası (Yeniden düzenlenmiş)	1924
Türkiye Sinaî ve Maadin Bankası	1925
Türkiye Emlak Kredi Bankası (Emlak ve Eytam)	1926
Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası	1930
Türkiye Sanayi Kredi Bankası	1932
Sümerbank	1933
Halk Bankası	1933

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Tablo 1.4: Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kurulan Yabancı Bankalar (1923-1933)

YABANCI BANKALAR	YILLAR
Banque Chrisoveloni - Hrisoveloni	1924
Banque Belge Pour L'etranger	1924
Banque Generale Pour Le Commerce Etranger	1925
Banque Russe Pour Le Commerce Extrerieur	1925
İtalyan Şark Bankası	1925
Banque Franco Asiatique	1929

Kaynak: Akgüç, 2007

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı dahilinde kurulan Sümerbank, devletin planlı sanayileşme hamlesine dönük yatırım finansmanı saikiyle aşağıdaki amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermiştir:

- ❖ Devlet iştiraklerinin yönetilmesini sağlamak,
- ❖ Devlet tarafından finanse edilecek sanayi kuruluşlarına ilişkin etüt-proje çalışmaları yapmak,
- ❖ Devlet yatırımlarını gerçekleştirmek ve yönetmek,
- ❖ Kalkınma amaçlı iştiraklere kaynakları oranında yardım etmek,

- ❖ Kuruluşlara kredi açmak, bankacılık işlemlerini gerçekleştirmek,
- ❖ Ulusal sanayinin gelişimine istinaden çalışmalar yapmak.

Amaçlar incelendiğinde bu dönem, devlet eliyle sanayileşme hamlesine paralel olarak kamu finansmanının yine kamu bankaları aracılığıyla belirli sektörler yönlendirildiği ve büyümenin bu dinamiklere bağlı olarak sürdürüldüğü bir dönem olarak özetlenebilir.

İkinci Dünya Savaşı dönemine değin 1935'te Etibank; denizcilik sektörüne finansman sağlamak amacıyla 1938'de Denizbank kurulmuştur. Savaş sonrası ekonomideki değişen dengeler ve dolayısıyla yeni ticari ilişkilerin kurulması bankacılık sektörünü de etkilemiş ve bu dönem özel bankaların gelişimine zemin oluşturmuştur. 1944 yılında Yapı ve Kredi Bankası'yla birlikte 1960'lara değin –her ne kadar uzun ömürlü olmasa da- 30 yeni banka kurulmuştur.¹

Planlı dönem olarak kavramsal ifade bulan 1960-1980 arası dönemde 50'li yıllarda faaliyete geçen düşük işlem hacimli bankalar kapanmış olmakla birlikte, kalkınma ve ticaret bankaları adıyla yedi banka kurulmuştur (Duran, 2016:22-23). Bu dönemde bankacılık sektörünün büyük ölçüde kamuya bağlı ve kamunun etkisi altında kaldığı söylenebilir. Karma iktisadi yapı gereğince bu dönem, durgunluğa bağlı tasarrufların azalma eğiliminde olduğu ve ithal ikamesi politikasının benimsendiği yılları ifade etmektedir.

Faiz ve kur riski açısından değişimlerden etkilenmeyen ve rekabetin yoğun olmadığı bu dönemde bankalar negatif reel faizle mevduat toplama yoluna gitmişler ve bu yolla mevduatlarını artırmak amacıyla şube bankacılığına yönelmiştir. Mevcut durumda faaliyet gösteren bankaların yeni şube açmaları teşvik edilerek, şube sayısının artırılması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra daha düşük işlem hacmine sahip bankaların ortalama sabit maliyetlerini azaltmak amacıyla birleşmeleri söz konusu olmuştur. Aşağıdaki tablolarda bu döneme ilişkin veriler derlenmiş ve sunulmuştur.

¹ 1944'te toplam şube sayısı 405 iken; 1959 yılı sonunda 1759 şubeye kadar yükselmiştir (TBB, 2012:10).

Tablo 1.5: 1960-1980 Arası Kurulan Kalkınma ve Ticaret Bankaları

BANKALAR	YILLAR
Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası	1962
Sınai Yatırım ve Kredi Bankası	1963
Devlet Yatırım Bankası	1964
ABD – Türk Dış Ticaret Bankası	1964
Türkiye Maden Bankası	1968
Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası	1976
Arap – Türk Bankası	1977

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Tablo 1.6: 1960-1980 Arası Banka ve Şube Sayıları

Yıllar	Banka Sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1960	53	6	59	1699	60	1759
1961	48	5	53	1675	61	1736
1962	47	5	52	1697	62	1759
1963	47	5	52	1776	64	1840
1964	44	5	49	1841	68	1909
1965	44	5	49	1913	68	1981
1966	42	5	47	1990	68	2058
1967	42	5	47	2155	68	2223
1968	43	5	48	2465	86	2551
1969	43	5	48	2846	102	2948
1970	43	5	48	3099	111	3210
1971	42	5	47	3314	113	3427
1972	41	5	46	3568	114	3682
1973	39	5	44	3909	114	4023
1974	39	5	44	4311	114	4425
1975	38	5	43	4491	114	4605
1976	39	5	44	4721	114	4835
1977	40	4	44	5129	109	5238
1978	40	4	44	5381	104	5485
1979	40	4	44	5665	104	5769
1980	40	4	44	5870	104	5975

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

24 Ocak 1980 kararlarının ardından yaşanan iktisadi değişim, piyasaların ekonomide karar verici konuma geçmesine zemin hazırlamıştır. Bankacılık sektöründe ise faiz serbestisinin ve dışa açılmanın verdiği imkan, finansal serbestleşmenin önünü açmıştır. Temmuz kararlarının ardından bankacılık sektörünün mevduat ve kaynak

yapısı tamamen değişikliğe uğramıştır. 1980 sonrası bankacılık sisteminde görülen değişimler şu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Faiz serbestisi,
- ❖ Mevduata pozitif faiz (enflasyonun üzerinde) ödenmesi,
- ❖ Dışa açılma ve yabancı banka faaliyetlerinin artması,
- ❖ Yeni ticaret bankalarının kurulması,
- ❖ Bankaların kaynak yapısında uğradığı değişimler,
- ❖ Bankacılık sistemine elektronik süreçlerin eşlik etmesi, otomasyonun artması.

Paçacı (1998)'ya göre Türk bankacılık sisteminde bankacılık sektörüne yönelik en önemli düzenlemelerden birisi 1985'te yürürlüğe giren Bankalar Kanunu'dur. Bu kanunla birlikte bankalara tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetveli öngörölmüştür. Kanunla banka öz kaynaklarının ödenmiş sermaye veya Türkiye'ye ayrılan sermaye ile birlikte yedek akçelerden oluştuğu belirlenmiştir. Düzenlemeyle bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların sermaye artırımı yapması sağlanmıştır. Bu kanunda ayrıca, ulusal ve yabancı bankaların açılması, şube sayısı ilgili düzenlemeler, muhasebe ve denetim standartları, tasarruf mevduatı sigorta fonu, bankaların kredi kullandırmaları sonrasındaki tahsilat sürecine yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Böylece bankaların yapacakları işlemlerde ve alacakları yönetsel kararlarda şeffaflık sağlanmıştır.

1990'lı yıllarda bankacılık sektörünün ekonomi içerisinde payı gelişme göstermesine karşın, aynı performans 2000'li yıllara taşınamamıştır. 1990'da kredi/mevduat oranı % 84 iken, 1995'te % 65'e ve 2000'de % 49,9 düzeyine gerilemiştir.

Tablo 1.7: 1980-2000 Arası Banka ve Şube Sayıları

Yıllar	Banka Sayısı			Şube Sayısı		
	Ulusal	Yabancı	Toplam	Ulusal	Yabancı	Toplam
1981	39	6	45	6121	123	6244
1983	35	10	45	6168	113	6281
1984	34	13	47	6085	117	6202
1986	38	17	55	6220	128	6348
1987	39	17	56	6313	104	6417
1989	41	21	62	6487	106	6593
1990	43	23	66	6447	113	6560
1991	44	21	65	6369	108	6477
1992	48	21	69	6097	109	6206
1994	47	20	67	5999	105	6104
1997	54	18	72	6703	116	6819
1999	62	19	81	7570	121	7691
2000	61	18	79	7720	117	7837

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

IMF desteği ile 1999 yılında yürürlüğe giren “istikrar programı” Türkiye’de bankacılık sistemini ve buna bağlı olarak bankacılık sektörünü yeniden yapılandırma sürecine ilişkin atılan ilk adımlardan birisidir. İstikrar programının kriz dönemlerinde uygulanabilirliğinin ortadan kalkması ve makroekonomik dalgalanmaların etkisiyle “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” uygulamaya geçirilmiştir. Bunun yanı sıra 2000 yılında ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) idari ve mali özerkliğe sahip bir kamu kurumu olarak çalışmaya başlamıştır. BDDK’nın temel misyonları şu şekildedir:

- ❖ Finansal piyasalar açısından güven ve istikrarın sağlanması,
- ❖ Tasarruf sahiplerinin haklarının ve olası menfaatlerinin korunması,
- ❖ Kredi sisteminin işlevsel bir biçimde işlemesinin sağlanması.

BDDK, bankacılık kesiminin siyasetten arındırılmış bir üst otoritenin kontrolü altına alınması ihtiyacından doğmuş bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Nihai karar merci olan yedi kişilik kurul altında, yürütme ve denetleme birimlerinden oluşan kurum; mali bünyesi zayıflamış olan bankalara devlet adına el konulması gerektiğinde

gerekli kararları alır ve banka yönetimini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF)² devreder.

Bankaların kurulması, bankalara bağlı şubelerin açılması, mali bünyesi zayıflayan bankaların TMSF'ye devri vb. konular BDDK'nın görevleri ve sorumlulukları arasındadır. Ayrıca BDDK, bankaların çalışma prensipleri hakkında düzenlemeler yapar ve denetleyici faaliyetlerde bulunur (Eğilmez ve Kumcu, 2012:51-52).

2000'li yılların başında 79 olan banka sayısının 2007'lere gelindiğinde 46'ya düştüğü gözlenmiştir (Özer, 2008: 53-54). Bunun sebebi ortaklık iştirakleri, satın almalar, birleşmeler ve küçük hacimli bankaların kriz dönemleri sonucu tasfiyesi gibi etkenlerdir. Türkiye Bankalar Birliği (TBB) 2017 Mart verileriyle Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayısı 52'dir. 2016 verilerine göre –katılım bankaları haricinde- toplam şube sayısı 12 bin civarındadır.

Aşağıdaki tabloda 2010-2017 yılları arasında BDDK verileri baz alınarak Türkiye'de faaliyet gösteren banka sayıları sunulmuştur. Tablo incelendiğinde 2010 yılında faaliyet gösteren banka sayısı 48'den, 2017 yılında 52'ye yükseldiği görülmektedir. Yabancı sermayeli bankalar 2010 yılında 17 iken, 2014 yılında 19, 2017 Mart verilerine göre ise 21'e yükselmiştir. Katılım bankalarının 6-7 yıllık periyotta sayısında görece büyük bir artış yaşanmamıştır. 2010'da 4 olan katılım bankası sayısı, 2017'de 5'e yükselmiştir. Katılım bankalarıyla ilgili ayrıntılar “Türkiye'de Kurulan Katılım Bankaları” alt başlığında verilmiştir.

² TMSF, tasarruf sahiplerine ait mevduat ve katılım fonlarını korumak ve ilgili yatırımların sigorta edilmesi amacıyla 1983 yılında kurulmuştur. 2003 yılında özerk bir statüye kavuşan kurum, bankacılık sisteminin güven ve istikrarına yönelik, devralınan bankaları ve varlıkları uygun biçimde çözümleme görevini yerine getirmektedir.

Tablo 1.8: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Banka Sayıları

Banka Türü	Yıllar							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (*)
Mevduat Bankaları	31	30	31	32	34	34	34	34
Kamusal Sermayeli	3	3	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	11	11	12	11	11	9	9	9
Yabancı Sermayeli	17	16	16	17	19	21	21	21
Sigorta Fonuna Devir Olanlar	2	2	2	1	1	1	1	1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	5	5	5
Toplam	48	47	48	49	49	50	52	52
(*) 2017 Mart verileridir.								

Kaynak: BDDK ve TBB verileri kullanılarak tarafımızca derlenmiştir.

1.5.2. Türkiye’de Banka Çeşitleri

Türkiye’de bankacılık sektörüne ilişkin veriler incelendiğinde üç banka türünün faaliyet gösterdiği görülmektedir. 2017 verilerine göre toplamda 52 adet banka faaliyet göstermektedir. 5411 sayılı bankacılık kanununa istinaden;

- ❖ *Mevduat bankaları;* kendi nam ve hesabına kamu ve/veya özel sermayeli olmak üzere mevduat toplayan ve kredi tahsis yapmak suretiyle faaliyet gösteren kuruluşlar, bunun dışında bu tip sermayeli kuruluşların Türkiye’de faaliyet gösteren şubelerini ifade eder.
- ❖ *Kalkınma ve yatırım bankaları;* çıkarılan özel kredi tahsis kanunları nezdinde fonlama görevini yerine getiren, diğer yandan mevduat ve/veya katılım fonu kabul edip kredi kullandıran kuruluşlar, bunun dışında bu tip kuruluşların Türkiye’de faaliyet gösteren şubelerini ifade eder.

- ❖ *Katılım bankaları*; cari hesaplarla ve/veya katılma hesapları aracılığıyla fon toplayan ve kredi kullandıran kuruluşlar, bunun dışında bu tip kuruluşların Türkiye’de faaliyet gösteren şubelerini ifade eder (TBB, 2017).

Mevduat bankaları ticaret bankaları olarak da adlandırılır. Bu tür mali kuruluşların geniş kitleler üzerinden mevduat kabul etme ve bu kitlelere kredi sunma işlevi ekonomide kayıtsal bir para oluşturmaktadır. Kalkınma ve yatırım bankalarının ise girişimcilere sermaye desteği sağlamak ve yatırım hacmi oluşturmak amacıyla faaliyet gösterdiklerini söylemek mümkündür. Ayrıca yatırım bankaları işletmelere orta ve uzun vadeli fon sağlama kapasitesine sahiptir. Faizsiz bankacılık adı altında faaliyet gösteren katılım bankaları ise dünya genelinde İslami bankacılık olarak bilinmektedir. Türkiye’de bu mimalde faaliyet gösteren beş katılım bankası bulunmaktadır.

1.5.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığı

Temelde tasarruf sahiplerinden toplanan fonların kâr-zarar ortaklığı çerçevesinde ve faizsiz finansman uygulaması içerisinde tasarruf sahipleriyle paylaşıldığı bir sistem olarak katılım bankacılığının Türkiye’deki tarihi 1975’e dayanır. Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası adıyla sanayi sektörüne ortaklık prensibiyle kar payı dağıtımını yapan banka 1978 yılının ardından faiz temelli bir yatırım anlayışına geçerek kuruluş felsefesinden uzaklaşmıştır.

1980 sonrası yeni finansal ürünler sunarak faaliyete geçen mali kuruluşlarla beraber, faizsiz bankacılığı temel alan ve kâr payı ortaklığı prensibiyle çalışan Özel Finans Kuruluşları (ÖFK) adıyla yeni bir finansal kurum ortaya çıkmıştır. Dönemin Başbakanı Turgut Özal tarafından hazırlanan ve Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in onayıyla 16.12.1983 tarihli ve 83/7506 sayılı Kararname ile yürürlüğe giren kanunla birlikte ÖFK’ye fon toplama ve kâr payı dağıtımını yolu açılmıştır. Atıl fonların ekonomiye kazandırılması ve sanayici ve girişimcinin ihtiyaç duyduğu üretim sermayesi teminini sağlamak amacıyla harekete geçen bu kuruluşlar 1999 yılında Bankalar Kanunu’na tabi olmuştur. 2006 yılında ise ÖFK’lar katılım bankaları statüsüne alınmıştır.

Faizsizlik prensibi doğrultusunda bankacılık işlemleri yürüten katılım bankaları, ticaret ve sanayinin ihtiyaç duyduğu üretim faktörleri, makine, teçhizat ve gayrimenkul

teminine yönelik bankacılık hizmetleri sunmaktadır. Müşteriye sabit bir gelir garantisi vermeyen bu sistem içerisindeki temel dinamik hem kâr hem de zarar durumunu müşteriyle paylaşmaktır.

Katılım bankalarının müşterisine fon kullandırım şekli nakit para tahsisi değildir. Müşterinin ihtiyacı doğrultusunda alınan malın, müşteriye vadeli olarak satılması ve/veya bu doğrultuda iş sahipleri ile proje bazlı ortaklıklar oluşturmak bu sistemin temel dinamiğidir. Katılım bankası bir işletme sahibidir, cari ve katılım hesaplarıyla topladığı fonları değerlendirerek müşterisiyle kâr-zarar ortaklığı kurar. Bu bağlamda katılım bankacılığı reel ekonomiyi finanse etmektedir.

Katılım bankalarının, bir başka deyişle İslami bankacılığın dünyada ve Türkiye özelinde ortaya çıkmasının bazı temel sebeplerinden bahsetmek elzemdir. Bu sebeplerin başında sosyal sebepler gelmektedir. Öyle ki, İslam düşüncesinde asıl olan üretimdir ve bireyin ekonomik hayattaki rolü borç ilişkisi ve tüketim unsurlarından ziyade üretimde saklıdır. İslam toplumlarının temel felsefesi toplumsal eşitliğin sağlanmasına yönelik sistemin oluşturulmasıdır. Bu bağlamda insanın temel sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için zekat, sadaka, yardım dernekleri, vakıflar, borç silme uygulamaları gibi argümanlar devreye sokulmaktadır.

Katılım bankacılığı sistemine duyulan ihtiyacın bir diğer nedeni dinsel yargılardır. Nitekim faiz hususunda bütün dinler hassastır, İslami kaynaklarda ise faiz haram olarak belirtilmiş, yasaklanmıştır. Bu bağlamda Müslüman coğrafyanın önemli bir parçası olan Türkiye’de tasarruflarını faizsiz bankacılık sisteminde değerlendirmek isteyen yatırımcıların varlığı söz konusu olacaktır.

Katılım bankacılığının temel işlevi reel ekonomiye yaptığı katkıdır. Üretim, hizmet, yatırım gibi ekonomik faaliyetler içerisinde bulunmak isteyen müşteriler, tasarruflarını bir üretim girdisi olarak dönüştürme güdüsüyle katılım bankacılığı sistemine dahil olabilirler. Nihayetinde dünya genelinde İslami bankacılığa, Türkiye özelinde ise katılım bankacılığı sistemine insanlar; sosyal, dinsel ve ekonomik sebeplerle ilgi duyabilirler (Şen, 2011:48).

Katılım bankacılığı fonksiyonel olarak konvansiyonel bankacılıktan farklıdır. Uygulama ve mevzuata göre farklılıkları/benzerlikleri açısından katılım bankacılığı

sistemi ile konvansiyonel bankacılık sistemi arasındaki belirgin farklar/benzerlikler tablo 1.9’da gösterilmiştir. Tabloda konvansiyonel bankalar mevduat bankaları olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 1.9: Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Karşılaştırılması

Kıstaslar	Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları
Fon Toplama	Ticari ve mevduat hesapları yoluyla fon toplarlar.	Özel cari hesaplar ve katılım hesapları yoluyla fon toplarlar.
	Para bir üründür, alım satım konu olabilir.	Hesap sahipleriyle kâr-zarar ortaklığı prensibine uygun çalışırlar.
Fon Kullandırma	Faiz ve borç akdi anlayışına yönelik işlem yürütürler.	İş ortaklığı ve karşılıklı alışveriş akdine uygun bir anlayış egemendir.
	Vadeli ve/veya vadesiz hesaplarla getiri sağlanabilir, getiri oranları vade başında belirlenir, fon kaynakları bankaya belirli bir maliyet yükler.	Vade başında herhangi bir getiri garantisi sunmamaktadır, cari hesap maliyeti yoktur.
	Faiz karşılığı kredi kullandırırlar.	Nakit kredi kullandırımı söz konusu değildir, halihazırda ticari bir faaliyetin olması gerekir.
	Ekonomik gelişmeler neticesinde verilen kredilerin geri çağırılması söz konusudur.	Müşterinin kullandığı fona istinaden ödeyeceği tutar bellidir, geri çağırma söz konusu değildir.
	Kısa vadeli enstrümanlara (hazine bonosu, repo vb.) yatırım yapılabilmektedir.	Kısa vadeli enstrümanları yoktur.
Yasal Altyapı	Mevzuat eksiklikleri yoktur.	2005 yılına değin mevzuata ilişkin boşluk, belirsizlik ve eksikler var olup, 2005 yılından

		sonra bu durum çözümlenmiştir.
Mevzuat Yükümlülükleri	Toplanan fonlar 50 bin TL'ye kadar TMSF güvencesindedir.	Cari ve katılma hesapları yoluyla toplanan fonlar anapara ve kar ile birlikte 50 bin TL'yi geçmemesi şartıyla TMSF güvencesindedir.
	KDV yükümlülüğü yoktur, BSMV yükümlülüğü söz konusudur.	KDV ve BSMV yükümlülüğü söz konusudur.
	5411 sayılı Bankalar Kanunu gereği krediler ve alacaklar için özel karşılık ve teminat ayırma yükümlülüğü vardır.	5411 sayılı Bankalar Kanunu gereği krediler ve alacaklar için özel karşılık ve teminat ayırma yükümlülüğü vardır.
	Vergi Usul Kanunu gereği alacak ve borçlar için reeskont yükümlülüğü vardır.	Vergi Usul Kanunu gereği alacak ve borçlar için reeskont uygulamaktadır.
	Türkiye Bankalar Birliği'ne üye olmak zorundadır.	5411 sayılı Bankalar Kanunu gereği Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne üye olmak zorundadır.
Leasing-Finansal Kiralama	Yapamazlar.	Yapabilirler.

Kaynak: Pekcan, 2016'nın çalışmasından revize edilerek hazırlanmıştır.

1.5.4. Türkiye'de Katılım Bankacılığı Pratiği

Dünya genelinde dini hassasiyetlere göre yaşamını biçimlendiren birçok insan faizli bir gelir biçiminden uzak durmayı tercih etmektedir. Bu noktada ekonomiye kazandırılması gereken “atıl” bir birikimin varlığı söz konusu olmaktadır. Zira bu kişiler, birikimlerini ve tasarruflarını faizli sistemde değerlendirmek yerine bir köşede tutmayı ya da farklı bir yatırım seçeneği aramayı tercih etmişlerdir. Bu bağlamda dünyada İslami bankacılık bir yatırım alternatifini olarak ortaya çıkmıştır. Böylece yaratılan alternatif, İslam ülkelerindeki sanayileşme atılımlarına paralel olarak yatırım finansmanını artırmış ve söz konusu ettiğimiz atıl fonların ekonomiye kazandırılmasını

mümkün kılınmıştır. Türkiye’de de benzer biçimde organize olmuş finans kuruluşları ve mali kuruluşlar bu ihtiyaca cevap vermek adına kurumsallaşmıştır.

Tarihsel açıdan bakıldığında, Bakanlar Kurulu’nun 1983 yılında Özel Finans Kurumları’nın kurulmasının yolunu açan 83/7506 sayılı Kararnamesine müteakiben 1985 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur. Yine aynı yıl Faisal Finans – ki daha sonra Family Finans adı altında hizmet veren- özel finans kurumu İslami bankacılığın ilk örneklerindendir. 1989 yılında kurulan Kuveyt Turk, 1991 yılında kurulan Anadolu Finans, 1995 yılında kurulan İhlas Finans Kurumu ve 1996 yılında kurulan Asya Finans Kurumu Türkiye’de özel finans kurumu olarak fon toplayan finans kuruluşlar olarak öne çıkmaktadır. 2001’de İhlas Finans’ın tasfiyesi sonrası 2005 yılında Family Finans ve Anadolu Finans ortaklığı sonucu Türkiye Finans Katılım Bankası kurulmuştur. Katılım bankalarının aktif büyüklüğünün artması, sektörel gelişimin hızı devlet bankalarının fon toplamaya başlamasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Buna istinaden 2015 yılında Ziraat Katılım Bankası, 2016 yılında ise Vakıf Katılım Bankası faaliyet izni almıştır. Katılım bankacılığının Türkiye’deki tarihsel süreci Tablo 1.10.’da gösterilmiştir.

Tablo 1.10: Türkiye’deki Katılım Bankalarının Tarihsel Süreci

Tarih	Süreç	Faaliyet Durumu
1983	83/7506 sayılı Kararname ile Özel Finans Kurumları’nın kurulmasına yönelik yasal dayanak	2006 yılında Özel Finans Kurumları Katılım Bankaları statüsüne geçmiştir.
1985	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş.’nin kurulması	Albaraka Türk Katılım Bankası olarak faaliyetini sürdürmektedir.
1985	Faisal Finans Kurumu A.Ş.’nin kurulması	2001’de Family Finans olarak isim değişikliğine gitmiştir. 2005 yılında Anadolu Finans ortaklığı ile Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

1989	Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.'nin kurulması	Kuveyt Türk Katılım Bankası olarak faaliyetini sürdürmektedir.
1991	Anadolu Finans Kurumu A.Ş.'nin kurulması	2005 yılında Family Finans ortaklığı ile Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.
1995	İhlas Finans Kurumu A.Ş.'nin kurulması	2001 yılında tasfiye edilmiştir.
1996	Asya Finans A.Ş.'nin kurulması	29 Mayıs 2015 tarihinde TMSF'ye devredilmiştir. 22 Temmuz 2016'da BDDK tarafından faaliyet izni kaldırılmıştır.
2005	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.'nin kurulması	2005 yılında Family Finans ve Anadolu Finans ortaklığı ile Türkiye Finans Katılım Bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.
2015	Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin kurulması	Faaliyetlerini sürdürmektedir.
2016	Vakıf Katılım Bankası A.Ş.'nin kurulması	Faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kaynak: Buğan, 2015'ten alınarak revize edilmiştir.

Türkiye'de aktif olarak faaliyetlerini sürdüren beş katılım bankası bulunmaktadır. Bunlar;

- ❖ Albaraka Türk Katılım Bankası
- ❖ Kuveyt Türk Katılım Bankası
- ❖ Türkiye Finans Katılım Bankası
- ❖ Vakıf Katılım Bankası
- ❖ Ziraat Katılım Bankası

1.5.4.1. Albaraka Türk Katılım Bankası

1984 yılında kuruluş çalışmaları başlayan Albaraka'nın Türkiye girişimi Albaraka Türk Katılım Bankası 1985 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye'nin ilk özel finans kurumu olma özeliğini taşıyan banka 1988'de finansal kiralama (leasing) işlemi yapmaya başlamıştır. Bankanın 2017 Haziran ayı itibariyle toplam 213 şubesi bulunmaktadır. Bunlardan biri Irak'ta açılmış olan Erbil yurtdışı şubesidir (Albaraka Türk, 2017). Bankayla ilgili 2017 / 1.dönem özet istatistiki bilgiler tablo 1.11'de verilmiştir.

Tablo 1.11: Albaraka Türk Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1)

Faaliyet Yılı	1985
Toplam Aktifler	33.021.316,0 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	22.891.892,0 TL
Toplam Toplanan Fonlar	23.667.806,0 TL
Toplam Özkaynaklar	2.277.745,0 TL
Ödenmiş Sermaye	900.000,0 TL
Net Dönem Kâr / Zararı	35.793,0 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	68.655.613,0 TL
Şube Sayısı (Adet)	213
Personel Sayısı (Adet)	3.805

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

1.5.4.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuweyt Türk Katılım Bankası 31 Mart 1989'da Özel Finans Kurumu olarak bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Bankanın ortaklık yapısında hisseler; % 62,24 oranında Kuweyt Finans Kurumu'na, %18,72 oranında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, % 9 oranında Kuweyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, % 9 oranında İslam Kalkınma Bankası'na aittir. Hisselerin % 1,04'lük bölümü ise diğer gerçek ve tüzel kişilere haizdir. Bankanın 2017 Haziran ayı itibariyle 388 şubesi bulunmaktadır (Kuweyt Türk, 2017). Bankayla ilgili 2017 / 1.dönem özet istatistiki bilgiler tablo 1.12'de verilmiştir.

Tablo 1.12: Kuveyt Türk Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1)

Faaliyet Yılı	1989
Toplam Aktifler	49.453.260,0 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	31.855.462,0 TL
Toplam Toplanan Fonlar	34.254.494,0 TL
Toplam Özkaynaklar	4.079.132,0 TL
Ödenmiş Sermaye	3.097.322,0 TL
Net Dönem Kâr / Zararı	152.244,0 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	396.557.171,0 TL
Şube Sayısı (Adet)	388
Personel Sayısı (Adet)	5.560

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Kuveyt Türk Katılım Bankası sahip olduğu aktif büyüklüğü itibariyle Türkiye'nin en büyük bankacılık hacmine sahip katılım bankasıdır. Şube ve personel sayısı bakımından da katılım bankaları içerisinde hizmet ağı oldukça geniştir.

1.5.4.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans Katılım Bankası, The National Commercial Bank (NBC) ortaklığı ile faaliyetini sürdürmektedir. Hisselerinin % 67,03'lük kısmı NBC'ye ait olan banka; 1991 yılında faaliyete geçen Anadolu Finans ile 2001'de Family Finans olarak isim değişikliğine giden bankanın birleşmesi sonucu 2005'te kurulmuştur. Banka 2011 yılında 300 milyon dolar tutarında murabaha sendikasyonunu almıştır (Türkiye Finans, 2017). Bankanın 2017 Haziran ayı itibariyle biri Bahreyn'de yurtdışı şubesi olmak üzere, toplamda 286 şubesi vardır. Bankayla ilgili 2017 / 1.dönem özet istatistiki bilgiler tablo 1.13'te verilmiştir.

Tablo 1.13: Türkiye Finans Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1)

Faaliyet Yılı	2005
Toplam Aktifler	38.812.108,0 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	26.165.138,0 TL
Toplam Toplanan Fonlar	20.440.043,0 TL
Toplam Özkaynaklar	3.773.492,0 TL
Ödenmiş Sermaye	2.600.000,0 TL
Net Dönem Kâr / Zararı	91.400,0 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	514.278.877,0 TL
Şube Sayısı (Adet)	286
Personel Sayısı (Adet)	3.963

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

1.5.4.4. Vakıf Katılım Bankası

Vakıf Katılım Bankası, BDDK'nın 27.02.2015 tarihli ve 6205 sayılı kuruluş iznine istinaden 25.06.2015 tarihinde kurulmuş, 2016 yılında faaliyet izni almıştır (Vakıf Katılım, 2017). Bankanın 2017 Haziran ayı itibariyle 44 yurt içi şubesi mevcuttur. Bankayla ilgili 2017 / 1.dönem özet istatistik bilgileri tablo 1.14'te verilmiştir.

Tablo 1.14: Vakıf Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1)

Faaliyet Yılı	2016
Toplam Aktifler	5.955.759,0 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	3.787.770,0 TL
Toplam Toplanan Fonlar	4.426.440,0 TL
Toplam Özkaynaklar	899.579,0 TL
Ödenmiş Sermaye	805.000,0 TL
Net Dönem Kâr / Zararı	25.056,0 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	23.910.330,0 TL
Şube Sayısı (Adet)	44
Personel Sayısı (Adet)	580

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

1.5.4.5. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası BDDK'nın 12.05.2015 tarihli 6302 sayılı iznine istinaden bankacılık faaliyetine başlamıştır (Ziraat Katılım, 2017). Bankanın 2017 Haziran ayı itibariyle 48 yurt içi şubesi mevcuttur. Bankayla ilgili 2017 / 1.dönem özet istatistik bilgileri Tablo 1.15'te verilmiştir.

Tablo 1.15: Ziraat Katılım Bankası Aktif Büyüklük Sıralaması (2017 / 1)

Faaliyet Yılı	2015
Toplam Aktifler	9.065.260,0 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	6.774.981,0 TL
Toplam Toplanan Fonlar	6.432.407,7 TL
Toplam Özkaynaklar	786,090,6 TL
Ödenmiş Sermaye	747.000,0 TL
Net Dönem Kâr / Zararı	25.120,0 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	12.968.164,0 TL
Şube Sayısı (Adet)	48
Personel Sayısı (Adet)	720

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği

İKİNCİ BÖLÜM
LİTERATÜR ÖZETİ

Faizsiz bankacılık modeliyle faaliyet gösteren katılım bankacılığına ilişkin literatür incelendiğinde katılım bankacılığının işleyişini esas alan sözel/teorik çalışmaların yanı sıra konvansiyonel (geleneksel) bankacılık ile katılım bankacılığı arasındaki farkları açıklamak gayesiyle yapılan çalışmaların da mevcut olduğu görülmüştür. Diğer yandan yine büyük bir ağırlığı teorik olmak üzere İslami bankacılık sisteminin incelendiği çalışmaların varlığı söz konusudur.

İslami bankacılık sisteminin etkinliğine yönelik yapılmış ampirik çalışmaların yanı sıra, kimi araştırmacılar –sınırlı sayıda olsa da- konvansiyonel bankacılık sistemindeki karlılık ve verimlilik düzeyini İslami bankacılıkla mukayese yoluna gitmişlerdir. Fon toplama yöntemleri, kullanılan krediler ve faiz anlayışı kıstasları değerlendirilerek yapılan verimlilik analizlerine binaen literatürde katılım bankacılığı fonlarının reel ekonomiye katkılarını içeren çalışmalara da rastlanılmıştır.

Bu bilgiler dahilinde literatür özeti iki başlık altında toplanmak suretiyle sunulmuştur. İlk başlıkta temelde katılım bankacılığının işleyişi ve temel dinamiklerini irdeleyen ancak sözel tartışma boyutunda kalan teorik çalışmalar sınıflandırılmıştır. İkinci alt başlıkta ise katılım bankacılığı argümanları esas alınarak oluşturulan veri setlerinin uygulamalı analiz sonucunu içeren ve bu çalışmanın da yapılma gayesine esas oluşturan –diğer bir deyişle bu çalışmada kaynak olarak yararlanılan- araştırmalara ilişkin literatür özeti verilmiştir. Her iki başlık içinde atıf yapılan kaynaklara ilişkin özet tablolar hazırlanarak kaynak taramasının metodolojik olarak sınıflandırılması sağlanmıştır.

2.1. TEORİK ÇALIŞMALAR

Literatürde teorik kapsamda yer bulan ve araştırmacının sözel tartışma mahiyetinde sunduğu bazı çalışmalar şunlardır:

- ❖ Aras ve Öztürk (2010); katılım bankalarının kullandığı fonların kar/zarar esasına göre reel ekonomiye katkısını incelemiş ve katılım bankalarının bankacılık sektöründeki artan fon kullandırma paylarına rağmen reel ekonomiye beklenen katkıyı yapamadığı sonucuna ulaşmıştır.
- ❖ Kalaycı (2013); çalışmasında mali kesim içerisinde katılım bankacılığı sisteminin yerini analiz etmek amacıyla bu bankacılık sisteminin

enstrümanlarını değerlendirmiştir. Katılım bankalarının fon kullandırma hacminin gün geçtikçe arttığını ifade eden araştırmacı, katılım bankalarının faizsiz bankacılık bağlamında, faizsiz kazancı bir “çıpa” olarak kullandığı ve sistemin ekonomiye doğrudan katkısı olarak faize duyarlı fon sahiplerinden reel kesime en az maliyetle fon aktarımın sağlandığı görüşünü sunmuştur.

- ❖ Özulucan ve Deran (2009); katılım bankaları ile geleneksel bankacılığı bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından mukayese ettiği çalışmada, katılım bankalarının reel ekonomiye katkısını artırması için çeşitli uygulama önerileri sunmuştur. Çalışmada kısa vadeli likitide talebinin karşılanması ve atıl fonların değerlendirilebilmesi açısından “Interbank” benzeri bir sistemin katılım bankaları tarafından kullanılması önerilmiştir.
- ❖ Çolak (2013); özel finans kurumları bağlamında faaliyet gösteren ve 2005 yılından itibaren katılım bankacılığı ünvanıyla bankacılık sektöründe yer edinen katılım bankalarına yönelik 2005-2012 yılları için performans göstergelerini ve finansal istikrar unsurlarını dikkate alarak sektörel değerlendirmede bulunmuştur. Çalışmada katılım bankalarının artmasının fonların yatırım ve üretim faaliyetlerine kaymasına ve bunun da reel ekonomi üzerinde olumlu bir etki yaratacağına yönelik bir öngörü sunulmuştur.
- ❖ Ayriçay, ve diğerleri (2014); 2006-2011 yıllarına istinaden yapmış oldukları mevduat ve katılım bankalarına yönelik çalışmada, mevduat ve katılım bankalarının finansal performanslarını mukayese etmiştir. BDDK verileri baz alınarak yapılan çalışmada iki banka türüne ilişkin karşılaştırma karlılık (gelir-gider oranları), verimlilik oranları, risk ve sermaye yeterlilik oranları ve likitide oranlarını yansıtan veriler üzerinden yapılmıştır.
- ❖ Fasih (2012); Hindistan ekonomisi üzerine yapmış olduğu çalışmada katılım bankacılığının Hindistan ekonomisi üzerindeki olası etkilerini teorik çıkarımlar yoluyla yorumlamıştır. Çalışmada katılım bankalarının fon

toplama ve kullandırma yöntemlerinin Hindistan ekonomisindeki makroekonomik göstergelere olumlu yansıtacağı görüşü belirtilmiştir.

- ❖ Yazıcı (2016); finansal krizler ve krizler sonrasında piyasalarda yaşanan regresyon sürecinde faizsiz bankacılık modelinin krizlerdeki etkin rolünü inceleme amaçlı yaptığı çalışmada, katılım bankacılığı sisteminin kriz dönemlerinde finansal piyasalara sunacağı atıl fonların ve bu fonların reel ekonomiye kazandırılması sonucunda yabancı sermayeye duyulan ihtiyacın azaltılabileceği görüşünü sunmuştur.
- ❖ Hızıroğlu (2015); Çalışmasında İslam iktisadının felsefesi doğrultusunda katılım temelli bir ekonomiye paralel olarak katılım bankacılığı sistemine dönük uygulamaların ekonomik ilişkiler bağlamında sağlayacağı olumlu yönleri tartışmıştır.
- ❖ Özkara (2010); katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yöntemlerini ele aldığı çalışmada 2005-2008 yılları arasındaki dönemde Türkiye’de faaliyette olan katılım bankalarının performans analizini yapmıştır. Katılım bankalarının “yastık altı diye nitelendirilen ve konvansiyonel bankacılık sistemi içerisindeki kar getirici unsurlara çeşitli güdülerle dahil edilemeyen/edilemeyen fonların toplanmasında ve bunları üretim-yatırım temelli kullandırmasında önemli bir rol üstlendiğine” vurgu yapılan çalışmada katılım bankalarının finansal krizlerden kendi iç dinamikleri sayesinde kurtulabildikleri belirtilmiştir.
- ❖ Şen (2011); çalışmasında Türk bankacılık sektörü dahilinde faaliyet gösteren katılım bankacılığının sektör içerisindeki durumunu incelemiştir. Bu bağlamda katılım bankalarının tarihsel gelişimini irdelemiş ve bankaların fon toplama ve kullandırma yöntemlerini analiz etmiştir. Ayrıca çalışmada faaliyette bulunan katılım bankalarına yönelik yapısal incelemelerde bulunmuştur.

- ❖ Arslan (2017); çalışmasında katılım bankacılığını incelemiştir. Bu bağlamda katılım bankalarının fon toplama, kullandırma ve reel ekonomiye etkilerini analiz ettiği çalışmasında katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisinde önemli bir deneyim olduğunu vurgulamıştır.
- ❖ Doğan (2008); katılım bankacılığı ve bu bankacılık sisteminin reel ekonomiye etkilerini incelediği çalışmasında katılım bankalarının verimliliği artırdığını, istikrarlı bir ekonomik yapıya zemin hazırladığını, ihracat ve ithalat finansörlüğü görevi üstlendiğini, atıl fonları ekonomiye kazandırarak ekonomik büyümeye katkı sağladığı ve istihdam genişlemesi yarattığı yönünde yorumlar sunmuştur.
- ❖ Pehlivan (2016); katılım bankacılığının ortaya çıkışına ilişkin tarihsel süreci irdelediği çalışmasında, katılım bankalarının ekonomiye katkılarını değerlendirerek Türkiye'deki mevcut durum üzerinden bankacılık sektörüyle ilgili analizler ortaya koymuştur. Araştırmada katılım bankalarının önemine binaen 2006-2014 dönemi içerisinde aktifler, özkaynaklar, fonlar (toplanan ve kullanılan), net kâr, personel ve şube sayısı gibi büyüklüklerle; karlılık-gelir/gider oranları, sermaye yeterlilik rasyosu gibi oranlar kullanılarak katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki ehemmiyeti üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Buna istinaden katılım bankalarının sektör içerisinde giderek artan oranda pay sahibi olduğu sonucunu paylaşmıştır.
- ❖ Savaşan ve Özdemir (2015), bankacılık sektöründe konvansiyonel ve katılım bankalarına ilişkin yaptığı analizde kamu girişimi neticesinde bankacılık sektöründe faaliyet alanı bulan kamu katılım bankalarını ele almıştır. Sektörde ikame etkisi yaratabileceği öngörüsü sunulan çalışmada özel katılım bankalarını tamamlayıcı rolü hasebiyle kamu katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisinde önemli bir yer edineceği vurgusu yapılmıştır. Bu yer edinme neticesinde ise konvansiyonel bankaların kısa ve orta dönemde bu durumdan negatif yönde etkileneceği görüşü sunulmuştur.

- ❖ Tenekeci (2017); çalışmasında Türkiye'deki katılım bankalarının bankacılık sektörü dahilindeki payını ve Türkiye'nin finansal anlamda süregelen istikrarını katılım bankacılığı verilerinin ne ölçüde etkilediğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu bağlamda katılım bankalarının şube-personel sayısı ve toplam mevduat ilerleyişini inceleyerek bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin GSYİH'ye oranının % 108; katılım bankalarının dahil edilmesi halinde ise toplam aktiflerin GSYİH'ye oranının % 114 düzeyinde olduğunu belirtmiştir.
- ❖ Solê (2007); Çalışmasında İslami bankacılık sisteminin birçok ülkede konvansiyonel bankacılık sistemiyle türdeş yapıda faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. İslami bankacılığın bankacılık sektörü içindeki payının yıllar itibariyle artış gösterdiğini vurgulayan yazar, İslami bankacılığa yönelik yapısal düzenlemelerle birlikte bu artış oranının konvansiyonel bankalarla rekabet gücünü pekiştireceği görüşünü sunmaktadır.
- ❖ Coşan (2016); 2011-2015 yılları arasındaki dönemde katılım bankalarının sağladığı kurumsal ve ticari kredilerin bankacılık sektörü içindeki payını incelediği çalışmasında; katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerinden olan ticari ve kurumsal kredilerin toplam krediler içindeki payının ilgili yıllarda düşüş trendinde olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca kamu katılım bankalarının sektöre girişiyle bu oranın yükselme eğilimine gireceği öngörüsünü sunmaktadır.
- ❖ Türkmenoğlu (2007); katılım bankacılığı sisteminin işleyişine yönelik analizler içeren çalışmasında, katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yöntemlerini inceleyerek yapısal değerlendirmesini sunmuştur. Araştırmada katılım bankalarının Türk mali sistemi içerisindeki yeri rakamsal verilerle tespit edilmiştir.

- ❖ Ece (2011); çalışmasında uluslar arası boyutta İslami bankalara yönelik incelemelerde bulunmuştur. Global düzeyde faizsiz bankacılık adı altında faaliyet gösteren bankaların tarihsel gelişimini ele aldığı araştırmasında, ilgili yıla ait verilerle Türkiye'nin dünya nazarında payının % 3 olduğu bulgusunu sunmuştur.
- ❖ Ustaoglu (2014); çalışmasında katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki yeri ve konvansiyonel bankalarla mukayesesi konu edilmiştir. Araştırma sonucunda küresel kriz sonrasındaki katılım bankacılığının performansının orta büyüklükteki konvansiyonel bankalarla rekabet edebilir seviyede olduğu belirtilmiştir.
- ❖ Al-Omar ve Iqbal (1999); 21. Yüzyılda katılım bankalarının sürdürülebilir büyüme bağlamında karşı karşıya kalacağı zorluklara değindiği çalışmasında katılım bankalarının sektörde rekabetçi bir yapıyla birlikte yeni finansal ürünler üretmesi ve farklı fon toplama-kullandırma metodları ortaya koymasının önemine işaret etmiştir. Araştırmada katılım bankalarının, geleneksel bankacılık anlayışına entegre olmak yerine kendi sistemini inşa etmesi önerisi sunulmuştur.
- ❖ Birben (2013); çalışmasında faizsiz bankacılık adı altında faaliyet gösteren bankaların tarihsel gelişim sürecini ve bankacılık sektöründeki yerini analiz etmiştir. Katılım bankacılığının temel enstrümanlarından olan sukuk'un incelemesini yapan araştırmacı, faizsiz bankacılık ürünlerinin gelişimine yönelik de incelemeler yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; 2010-2011 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılık karşılaştırıldığında, katılım bankalarının daha fazla ilerleme gösterdiği görülmüştür. 2010 yılına kıyasla, konvansiyonel bankalar 2011 yılında karlarını %10,3; katılım bankaları ise karlarını %5,8 artırmıştır. Diğer yandan konvansiyonel bankaların aktif hacmi % 20 artarken, katılım bankası hacmi % 30 artmıştır. Diğer değerlerin incelenmesi sonucunda ise benzer yorumlamaların yapıldığı görülmektedir. Araştırmaya göre katılım bankaları

2010 sonrası süreçte konvansiyonel bankalardan daha fazla gelişim göstermiştir.

- ❖ Sarwer, ve diğerleri (2013); çalışmasında Pakistan örneğinde İslami bankacılığın ekonomik büyüme ile ilintisini araştırmak amacıyla Lahor merkezli farklı İslami bankaların yöneticileriyle anket görüşmesi uygulamıştır. Görüşme neticesinde katılımcılara yöneltilen sorular doğrultusunda Pakistan'daki İslami bankacılığın ekonomik büyümeye olumlu katkı yaptığı yönünde ortak bir görüşün varlığı tespit edilmiştir.

Faizsiz bankacılık sistemi, Türkiye uyarınca özel finans kurumları ve değişim süreci sonrası katılım bankacılığı adı altında faaliyet gösteren bankaları, teorik incelemeye tabi tutan araştırmalar gözlemlendiğinde temelde konvansiyonel –yani geleneksel- bankacılık sistemi ile katılım bankalarını mukayese eden çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Öte yandan katılım bankalarının etkinliğini ve katılım bankalarının bankacılık sektöründeki performans analizini içeren çalışmaların varlığı önemli olsa da, bu çalışmaların öz kaynak, sermaye ve şube-personel sayısı gibi rakamsal büyüklüklerle belirli sonuçlara ulaştığı izlenmiştir.

Global düzeyde İslami bankacılık modelini analiz eden, yorumlayan ve tartışan çalışmalar katılım bankacılığının kriz dönemlerindeki kayıpları en hafif şekilde atlatan bankacılık modeli olduğu vurgusunu yapmaları önemlidir. Zira fon kullandırma yöntemleri bağlamında katılım bankaları konvansiyonel banka muadillerinden oldukça farklı modeli benimsemektedir. Zaten yapılan uluslararası çalışmalarda da bu olgu göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Çalışmamızın temel dinamiği katılım bankacılığı ve katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerine ilişkin ve bu minvalde bize kaynak oluşturan çalışmaları daha spesifik bir biçimde sunmak üzere aşağıdaki tabloyu kullanmayı uygun buluyoruz. Aşağıda, yukarıda özetini sunduğumuz çalışmaları da içerisine alan ve nihayetinde teorik çalışmaları içeren “özet” tabloyu veriyoruz.

Tablo 2.1: Katılım Bankacılığı'na İlişkin Yapılmış Teorik Çalışmaların Literatür Özeti

Çalışmayı Yapan(lar)	İncelenen Dönem ve Ülke(ler)	Bulgular
Solê (2007)	2000 sonrası dönem	Çalışmada araştırmacı İslami bankacılık sisteminin birçok ülkede konvansiyonel bankacılık sistemiyle türdeş yapıda faaliyet gösterdiğini belirtmektedir. İslami bankacılığın bankacılık sektörü içindeki payının yıllar itibarıyla artış gösterdiğini vurgulayan yazar, İslami bankacılığa yönelik yapısal düzenlemelerle birlikte bu artış oranının konvansiyonel bankalarla rekabet gücünü pekiştireceği görüşünü sunmaktadır.
Aras ve Öztürk (2010)	2000-2010 / Türkiye	Çalışmada katılım bankalarının kullandığı fonların kar/zarar esasına göre reel ekonomiye katkısı grafikler yardımıyla incelenmiş ve katılım bankalarının bankacılık sektöründeki artan fon kullandırma paylarına rağmen reel ekonomiye beklenen katkıyı yapamadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özkara (2010)	2005-2008 / Türkiye	Çalışmada katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yöntemlerini ele alınmıştır ve Türkiye'de faaliyette olan katılım bankalarının performans analizini yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ilgili yıllarda katılım bankaları karlılık oranlarını süreğen biçimde artırmıştır.
Fasih (2012)	2012 / Hindistan	Çalışmada araştırmacı Hindistan ekonomisi üzerine yapmış olduğu çalışmada katılım bankacılığının Hindistan ekonomisi üzerindeki olası etkilerini teorik çıkarımlar yoluyla yorumlamıştır. Araştırmada katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma yöntemlerinin Hindistan ekonomisindeki makroekonomik göstergelere olumlu yansıtacağı görüşü belirtilmiştir.
Çolak (2013)	2005-2012 / Türkiye	Çalışmada araştırmacı katılım bankalarının performans göstergelerini ve finansal istikrar unsurlarını dikkate alarak sektörel değerlendirmede bulunmuştur. Araştırmada katılım bankalarının artmasının fonların yatırım ve üretim faaliyetlerine kaymasına ve bunun da reel ekonomi üzerinde olumlu bir etki yaratacağına

		yönelik bir öngörü sunulmuştur.
Kalaycı (2013)	Türkiye	Çalışmada mali kesim içerisinde katılım bankacılığı sisteminin yerini analiz etmek amacıyla bankacılık sisteminin enstrümanlarını değerlendirilmiştir. Katılım bankalarının fon kullandırma hacminin gün geçtikçe arttığını ifade eden araştırmacı, katılım bankalarının faizsiz bankacılık bağlamında, faizsiz kazancı bir “çıpa” olarak kullandığı ve sistemin ekonomiye doğrudan katkısı olarak faize duyarlı fon sahiplerinden reel kesime en az maliyetle fon aktarımını sağlandığı görüşünü sunmuştur.
Ayrıçay vd. (2014)	2006-2011 / Türkiye	Çalışmada mevduat ve katılım bankalarının finansal performansları mukayese edilmiştir. BDDK verileri baz alınarak yapılan çalışmada mevduat ve katılım bankalarına ilişkin karşılaştırma; karlılık (gelir-gider oranları), verimlilik oranları, risk ve sermaye yeterlilik oranları ve likitide oranlarını yansıtan veriler üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonucunda likitide yeterliliğinin katılım bankalarının mevduat bankalarına oranla daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür.
Yazıcı (2016)	Türkiye	Çalışmada finansal krizler ve krizler sonrasında piyasalarda yaşanan regresyon sürecinde faizsiz bankacılık modelinin krizlerdeki etkin rolü incelenmiştir. Araştırmada katılım bankacılığı sisteminin kriz dönemlerinde finansal piyasalara sunacağı atıl fonların ve bu fonların reel ekonomiye kazandırılması sonucunda yabancı sermayeye duyulan ihtiyacın azaltılabileceği görüşü sunulmuştur.

2.2. AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Literatürdeki ampirik çalışmalar incelendiğinde İslami bankacılığın etkinliğine yönelik performans analizlerinin yer aldığı, bunun dışında bazı çalışmalarda konvansiyonel bankalarla mukayese temelli kârlılık analizinin yapıldığı görülmüştür. Diğer yandan bizim yaptığımız çalışmaya paralel makroekonomik göstergelerin

bankacılık sektöründeki kârlılık analizlerinin ve kullanılan fonlara yönelik kredilerin üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların literatür genelinde varlığı da söz konusudur. Literatürde İslami bankacılık olarak isimlendirilen, katılım bankacılığı finansmanının makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisini ampirik boyutta inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu bağlamda katılım bankalarının –İslami bankaların- işleyişine yönelik argümanları ampirik boyutta ele alan ve bu çalışmada da istifade edilen bazı araştırmalar şunlardır:

- ❖ Beck, ve diğerleri (2010); çalışmasında 1995-2007 yılları arasındaki küresel kriz öncesi dönemde 22 farklı ülkede konvansiyonel ve İslami bankacılık anlayışı çerçevesinde faaliyet gösteren 100 bankanın verilerini panel veri analizi yöntemiyle karşılaştırmıştır. Araştırmada geleneksel ve İslami bankaların iş yönelimi, etkinliği, varlık kalitesi ve istikrarın göstergelerini oluşturmak ve karşılaştırmak için Bankscope'dan elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu mukayese neticesinde İslami bankaların konvansiyonel bankalara nazaran daha yüksek aktif kalitesine ve daha iyi sermayeye sahip olduklarına dair bulgular geliştirilmiştir. Bununla birlikte araştırmacılar; kredi kullandırma ve fon arzının İslami bankalarda daha az verimliliğe sahip olmasına karşın, -yaşanan ekonomik krizlerdeki makroekonomik göstergeler ele alınarak- krizler esnasında kredi kayıplarının İslami bankacılık sisteminde daha düşük seviyede olduğunu belirtmiştir.
- ❖ Yudistira (2004); İslami bankaların etkinliği üzerine yaptığı çalışmada, Birleşik Arap Emirlikleri, Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden 18 İslami bankanın konsolide olmayan gelir tablolarından ve bilançolarından yararlanmıştır. 1997-2000 dönemine ait yapılan çalışmada bankaların ilgili verilerini Bankscope veritabanı üzerinden sağlayan araştırmacı, ilgili dönemi finansal krizlerin İslami bankalar üzerindeki etkisini sınamak üzere seçmiştir. Data envelopment analysis tekniği ile analiz edilen verilere istinaden ulaşılan sonuçlar İslami bankaların ilgili yıllarda %10'un altında bir verimsizlik oranı yakaladığı, bu oranın da konvansiyonel bankalara kıyasla oldukça düşük olduğunu ortaya koymuştur. Ancak yazar, bankaların 1998-99 yıllarında yaşanan finans krizlerinden etkilendiğini tespit etmiştir.

- ❖ Bashir (2001); çalışmasında Sudan'da faaliyet gösteren iki İslami bankanın OLS yöntemiyle risk ve karlılığını analiz etmiştir. İslami bankaların ellerinde bulundurduğu toplam varlıklarının karlılığa ilişkin tahminini içeren çalışma teorik olarak toplam varlıkların büyümeyi ve karlılığı artırdığı yönündeki çıkarımı ampirik sonuçlarla da kısmen desteklenmiştir. Bu bağlamda büyüklük ve kârlılık ölçütleri arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu, özsermaye büyüklüğünün risk ile negatif ilişkili olduğu sonucu araştırmanın bulgularıdır.
- ❖ Arslan ve Yapraklı (2008); çalışmasında 1983-2007 yılları arasındaki dönemde enflasyon ile banka kredileri arasındaki ilişkiyi Türkiye açısından belirlemek üzere toplam banka kredileri ile enflasyon (ÜFE) değişkenini kullanmıştır. Johansen eş bütünleşme analizi ve hata düzeltme modeli kullanılarak yapılan analiz sonucunda, uzun dönemde banka kredilerinin enflasyonu pozitif etkilediği tahmin edilmiştir. Diğer yandan enflasyon ise banka kredilerini negatif etkilemektedir. Granger testleri, değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.
- ❖ Kalaycı ve Tekin (2016); çalışmasında 2002-2014 yılları arasındaki dönemde Merkez Bankası verilerini kullanarak Türkiye için ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım ve katılım bankaları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla ekonometrik modeller uygulamıştır. Johansen eş bütünleşme testini uygulayarak ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım ve katılım bankacılığının dağılımı arasında uzun vadeli bağıntı bulunduğunu tespit etmiştir. Öte yandan Granger nedensellik testine göre GSYİH ile katılım bankacılığı fonları arasında iki yönlü bir ilişki vardır. Johansen eş bütünleştirme ve Granger nedensellik testinin sonuçlarına göre katılım bankacılığının Türkiye'deki ekonomik büyümeye katkısı oldukça önemlidir. Linear regression analysis sonuçlarına istinaden Türkiye'de GSYİH'nin katılım bankacılığı mevduatları üzerindeki etki olasılığı 0,0006 olarak tahmin edilmiştir.

- ❖ Yazdan ve Sadr (2012); çalışmasında 2000-2010 arasındaki dönemde çeyrek dönem verileriyle İran ve Endonezya örneğinde İslami bankacılığın gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun süreli bağıntıyı incelemiştir. ARDL sınır testi uygulanarak ulaşılan sonuçlara göre kısa vadede İslami banka finansmanının ekonomik büyüme (GDP) ile iki yönlü ilişkide olduğu saptanmıştır. Sonuçlar genel olarak İslami bankaların finansmanının uzun vadede olumlu olduğunu ve ilgili ülkelerin ekonomik büyümesi ve sermaye birikimi ile önemli derecede ilişkili olduğunu göstermektedir.
- ❖ Abduh ve Chowdhury (2012); çalışmasında Bangladeş örneğinde İslami bankacılığın gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki uzun vadeli ve dinamik ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. 2004-2011 yılları arasındaki üç aylık zaman serisi verileri kullanılan çalışmada; eş bütünleşme ve Granger'ın nedensellik yöntemiyle İslami banka finansmanının hem kısa hem de uzun vadede ekonomik büyüme ile pozitif ve anlamlı bir ilişki içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sayede çalışma İslami bankacılığa yönelik geliştirme politikalarının uygulanmasını önermektedir.
- ❖ Al-Oqool, ve diğerleri (2014); çalışmasında 1980-2012 arasındaki dönemde Ürdün örneği üzerinden İslami bankacılığın finansal gelişimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Ürdün İslami bankaların toplam finansmanı, mevduatı ve gayri safi yurt içi hasıla değeri (GSYİH) zaman serisi verilerini kullanarak yapılan araştırmanın sonucuna göre GSYİH ile İslami bankaların finansal gelişimi arasında iki yönlü ve uzun vadeli Granger nedenselliğinin varlığı tahmin edilmiştir.
- ❖ Furqani ve Mulyany (2009); çalışmasında 1997-2005 dönemi içerisindeki üç aylık verilerle İslami bankacılık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki test edilmiştir. Malezya örneğinde; İslami bank finansmanı, kişi başına düşen GSYİH, sabit yatırımlar ve ticaret aktiviteleri reel sektörü temsilen zaman serisi verileri olarak kullanılmıştır. Birim kök, Johansen eş bütünleşme,

Granger nedensellik ve vektör hata düzeltme modelleri kullanılan analizin sonuçlarına istinaden İslami bankacılığın uzun dönemde sabit yatırımları çift yönlü etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca İslami bankacılık ile GSYİH arasındaki ilişki “talep takipli hipotez”i desteklemektedir.

- ❖ Echchabi ve Azouzi (2015); çalışmasında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) örneğinde 2004-2011 çeyrek dönem verileriyle İslami bankacılık gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi eş bütünleşme ve Granger nedensellik testleri yoluyla analiz etmiştir. Araştırmanın analiz sonuçları BAE’de İslami bankacılığın gelişimi ve ekonomik büyüme arasında ilişki olmadığı yönündedir.
- ❖ Duran (2016); doktora çalışmasında Türkiye ekonomisi özelinde 2000-2015 yıllarını kapsayan dönem içerisinde katılım ve konvansiyonel bankaların mevduat, kredi ve kârlılık göstergeleri ile makroekonomik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Panel veri analizi yöntemiyle belirlenen yüzdesel değişimler, makro ekonomik değişkenlerle birlikte kullanılarak Prais-Winsten dirençli tahminci yöntemi ile tahmin edilmiştir. Analiz sonucunda ele alınan makro ekonomik değişkenler ile katılım ve konvansiyonel banka finansmanının arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
- ❖ Tabash ve Dhankar (2014); çalışmasında Ortadoğu’da İslami finansmanın gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Bunun için Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Katar örneklerini kullanan araştırmacı Bahreyn ve Katar için 1990-2008 zaman serisini; BAE için ise 1990-2010 zaman serisini birim kök, Johansen eş bütünleşme ve Granger nedensellik testleriyle analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ilgili ülkelerdeki İslami bankaların finansmanı ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Öte yandan Katar ve Bahreyn örneklerinde İslami bankaların finansmanı ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki söz konusudur. BAE örneğinde ise Schumpeter’in arz

yönlü teorisini destekler nitelikte İslami bankaların finansmanı ile ekonomik büyüme arasında tek yönlü – İslami bankalardan ekonomik büyümeye doğru- bir ilişkinin varlığı söz konusudur.

- ❖ Castro (2013); GIPSI ülkeleri (Yunanistan, İrlanda, Portekiz, İspanya ve İtalya) örneğinde yapmış olduğu çalışmada, makro ekonomik gelişmeler ile bankacılık kredi riski arasındaki bağlantıyı analiz etmiştir. Dinamik panel veri yaklaşımları uygulamak üzere 1997-2011 çeyrek verilerini kullanan araştırmacı, kredi riskinin GSYİH büyümesi sonucu ve hisse senedi ve konut fiyat endekslerinin azaldığı dönemlerde önemli ölçüde arttığını gözlemiştir. Ayrıca kredi riskinin işsizlik ve faiz oranı artışı, kredi büyümesi gibi değişkenlere istinaden yükseldiği sonucuna ulaşmıştır.
- ❖ Araç ve Özcan (2014); çalışmasında Türkiye özelinde 1987-2012 yılları arasındaki çeyrek dönem verileriyle finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Finansal gelişimin gösterilmesi için 8 (sekiz) zaman serisi, Johansen eş bütünleşme, Pesaran sınır testi ve Granger nedensellik testi yöntemleri analiz bağlamında kullanılmıştır. Analiz testlerinin sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile finansal gelişim göstergeleri arasında uzun dönemde ilişki söz konusudur. Çalışma arz öncüllü ve talep takipli hipotezi desteklemektedir.
- ❖ Johnson (2013); yüksek lisans tez çalışmasında 1960'dan 2006 yılına değin 9000 gözleme dayanan araştırmayı, 345 spesifik İslami banka üzerinde yapmıştır. 2SLS regression analysis yöntemine dayanan araştırma, İslami banka finansmanının ekonomik büyüme ile önemli derecede ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 2.2: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (I)

Çalışmayı Yapan(lar)	İncelenen Dönem ve Ülke(ler)	Analiz Yöntemi	Bulgular
Arslan ve Yapraklı (2008)	1983-2007 / Türkiye	Johansen eş bütünleşme, hata düzeltme modeli, Granger nedensellik	Uzun dönemde banka kredilerinin enflasyonu pozitif etkilediği, enflasyonun ise banka kredilerini negatif etkilediği tahmin edilmiştir.
Furqani ve Mulyany (2009)	1997-2005 / Malezya	Birim kök, Johansen eş bütünleşme, Granger nedensellik ve vektör hata düzeltme	İslami bankacılığın uzun dönemde sabit yatırımları çift yönlü etkilediği, ayrıca İslami bankacılık ile gayri safi yurtiçi hasıla arasındaki ilişki Robinson'ın talep takipli hipotezini desteklemektedir.
Abduh ve Chowdhury (2012)	2004-2011 / Bangladeş	Eş bütünleşme ve Granger nedensellik	İslami banka finansmanının hem kısa hem de uzun vadede ekonomik büyüme ile pozitif ve anlamlı bir ilişkide olduğu saptanmıştır.
Yazdan ve Sadr (2012)	2000-2012 / İran ve Endonezya	ARDL sınır testi	İslami bankaların finansmanının uzun vadede olumlu olduğunu ve ülkelerin ekonomik büyümesi ve sermaye birikimi ile önemli derecede ilişkili olduğunu göstermektedir.
Johnson (2013)	1960-2006 / 345 İslami Banka	2SLS regression analysis	İslami banka finansmanının ekonomik büyüme ile önemli derecede ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.
Tabash ve Dhankar (2014)	1990-2008 Bahreyn ve Katar 1990-2010 Birleşik	Johansen eş bütünleşme ve Granger nedensellik	Katar ve Bahreyn örneklerinde İslami bankaların finansmanı ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü, BAE örneğinde ise Schumpeter'in arz yönlü teorisini destekler nitelikte tek yönlü ilişki

	Arap Emirlikleri		tespit edilmiştir.
Al-Oqool ve diğerleri (2014)	1980-2012 / Ürdün	Birim kök, eş bütünleşme, Granger nedensellik	Gayri safi yurtiçi hasıla ile İslami bankaların finansal gelişimi arasında iki yönlü ve uzun vadeli ilişkinin varlığı tahmin edilmiştir.
Echchabi ve Azouzi (2015)	2004-2011 / Birleşik Arap Emirlikleri	Eş bütünleşme ve Granger nedensellik	İslami bankacılığın gelişimi ve ekonomik büyüme arasında ilişki olmadığı görülmüştür.
Kalaycı ve Tekin (2016)	2002-2014 / Türkiye	Johansen eş bütünleştirme, Granger nedensellik ve Linear regression analysis	Ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırım ve katılım banka finansmanı arasında uzun vadeli bağıntı bulunduğunu tespit etmiştir. GSYİH ile katılım bankacılığı fonları arasında çift yönlü bir ilişki vardır. (GSYİH'nin katılım bankacılığı mevduatları üzerindeki etki olasılığı 0,0006 olarak tahmin edilmiştir.)

- ❖ Tunay (2016); çalışmasında İslami bankaların büyüme üzerindeki rolünü incelemiştir. 2000-2013 yılları arasındaki dönem için elde edilen 19 İslam ülkesine ait; toplam aktifler, kullanılan fonlar ve mevduatlara ilişkin veriler panel nedensellik testleriyle analiz edilmiştir. Ekonomik performans ölçütü olarak gayri safi yurtiçi hasıla ve gayri safi sermaye oluşumu serileri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre İslami banka değişkenlerinin GSYİH ile doğrudan ve güçlü bir nedensellik ilişkisi içinde olmadığı sonucuna

varılmıştır. Gayri safi sermaye oluşumuna yönelik tek yönlü bir nedenselliğin varlığı gözlenmiştir. GSYİH'den toplanan mevduatlara ve kullandırılan fonlara doğru bir ilişki söz konusudur.

- ❖ Goiaied ve Sassi (2010); çalışmasında İslami bankalar tarafından özel sektöre verilen kredi miktarını kullanarak İslami sektörün ekonomik büyüme üzerindeki spesifik etkisini analiz etmiştir. 1962-2006 yılları arasındaki dönemde Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Development Indicators) üzerinden el edilen veriler panel veri analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. 16 ülke (Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi) verileri ele alınarak yapılan analiz sonucunda İslami banka fonlarının ekonomik büyüme üzerinde etkisi olmadığını göstermiştir. Diğer bir deyişle, bankaların ekonomik büyümeyi teşvik etmediği görülmüştür.
- ❖ Tekeli (2010); yüksek lisans tez çalışmasında 1995-2008 dönemine ilişkin aylık 94 TÜFE rakamları ve 2003=100 temel yıllık TÜFE aylık değişim oran serileri ile doğrusal regresyon modeli yöntemini kullanarak Türkiye özelinde makro ekonomik değişkenlerin mevduat faiz oranları üzerindeki etkisini incelemiştir. Analiz sonucunda mevduat faiz oranlarıyla makro ekonomik değişkenler arasında (döviz kuru, enflasyon, MB zorunlu karşılık oranları) pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.
- ❖ Karakuş ve Küçük (2016); çalışmasında Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının karlılığına etki eden makro ekonomik faktörleri incelemek üzere; 4 katılım bankasının 2010-2014 yılları arası çeyrek dönemlik verileri ve makro ekonomik değişkenleri kullanarak panel regresyon analizi uygulamıştır. Katılım bankalarının karlılığını ifade etmek vesilesiyle özkaynak karlılığı ve aktif karlılık modelde bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Analiz sonucunda, makro ekonomik göstergeler ile karlılık göstergeleri arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

- ❖ Bm ve Uddin (2016); çalışmasında İslami banka finansmanının ekonomik büyümeye etkisini analiz etmiştir. Malezya örneğini ele aldığı çalışmada (2006-2014 üçer aylık dönem verileri, 33 gözlem) ARDL sınır testi, vektörel hata düzeltme modeli ve varyans ayrıştırmalarını kullanarak, İslami bankalar ve İslami bankaların özel sektöre kullandığı fonlar ile ekonomik büyüme (gayri safi yurtiçi hasıla, gayri safi sabit sermaye oluşumu ve tüketici fiyat endeksi) arasındaki ilişkiyi sınamıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına binaen Malezya'daki İslami bankaların ekonomik büyüme değişkenleriyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır.
- ❖ Özkul ve Akgüneş (2015); çalışmasında Borsa İstanbul örneği üzerinden makro ekonomik değişkenlerin bankacılık sektörü getirilerinin üzerindeki etkisini 2010-2014 arasındaki dönem için (Ocak-Temmuz) çoklu doğrusal regresyon modeliyle analiz etmiştir. Araştırmada banka getirileri BIST 10 banka getiri endeksiyle temsil edilmiştir. BIST 10 banka getiri endeksini makro ekonomik değişkenlerin (para arzı M1, sanayi üretim endeksi, ihracat birim değer endeksi) negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Manap, ve diğerleri (2012); çalışmasında Malezya örneğinde İslami bankacılık gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki nedensel ilişkiyi ve İslami bankacılık gelişimi ile sermaye oluşumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 1998 (Ç:1) – 2012 (Ç:2) arasındaki döneme istinaden reel GSYİH, gayri safi sermaye oluşumu ve İslami bankanın toplam finansman verileri Toda-Yamamoto, Granger nedensellik ve Bootstrep Test Algortihm yöntemleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre İslami bankanın finansal genişlemesi ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik göstermektedir ve analiz Schumpeter'in arz öncüllü varsayımını desteklemektedir. Ampirik kanıtlar Malezya'da İslami finansmanın gelişmesinin ekonomik büyümeye olumlu yansıtacağı yönündedir.

- ❖ Mashamba, ve diğ erleri (2014); ç alışmasında 1980-2006 yılları arasındaki dönemde Zimbabwe’de faaliyet gösteren bankaların mevduat faiz oranları ile tasarruf mevduatları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ayrıca banka mevduatlarını etkileyen makro ekonomik değişkenler de (GSYİH, kişi başına düş en gelir, enflasyon) analize tabi tutulmuştur. Ordinary Least Squares (OLS) yöntemi kullanılan ç alışmanın analiz sonuçlarına göre; makro ekonomik değişkenler, mevduat faiz oranları ile banka mevduatları arasında anlamlı bir korelasyonun varlığı gözlenmiştir.
- ❖ Işıl ve Özkan (2015); Türkiye’de faaliyette bulunan dört katılım bankasının likitide riskini etkileyen faktörleri analiz etmiştir. 2006-2014 yılları arasındaki döneme ilişkin üç er aylık verileri ilişkisiz regresyon yöntemiyle (SUR) analiz eden araştırmacı, katılım bankalarının kredi genişliğinin likitide riskine yönelik etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan makro ekonomik değişkenlerin (GSYİH ve enflasyon) katılım bankalarının likitide riski üzerinde etkili olmadığı görölmüştür.
- ❖ Zirek, ve diğ erleri (2016); ç alışmasında 1999-2011 dönemi için İslam İşbirliği Teşkilatı (OIC) üyesi 14 ülkenin verilerini baz alarak İslami bankacılık değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. Kısa ve uzun vadeli etkilerini belirlemek üzere Bankscope üzerinden elde edilen veriler VAR analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda İslami finans ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İslami mevduatların, varlıkların ve kredilerin toplam bankacılık araçlarına oranındaki artışın ekonomik büyümede artışa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- ❖ Tajgardoon, ve diğ erleri (2013); ç alışmasında İslami bankacılık ile ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun vadeli nedensellik ilişkisini araştırmıştır. Araştırmacı, 1980-2009 döneminde “Asya” ülkeleri olarak sınıflandırmaya dahil ettiği Bahreyn, İran, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Pakistan, Kuveyt, Suudi Arabistan, Katar, Irak, Umman, Türkiye ve Yemen’e ilişkin

verileri panel birim kök testi, panel eş bütünleşme, panel VAR ve panel Granger nedensellik testi yöntemiyle analiz etmiştir. Araştırma sonucunda İslami bankaların finansman kanalları yoluyla gerçekleştirdiği fonlamaların ekonomik büyüme ile dönemselsel olarak kısa periyot içerisinde güçlü, çift yönlü ve pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu saptamıştır. Öte yandan İslami bankaların gerçekleştirdiği finansman ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

- ❖ Ariss (2010); çalışmasında küresel bankacılık piyasasında İslami ve konvansiyonel bankaların karlılık farklarını araştırmıştır. 2000-2006 arası dönemdeki Fitch-IBCA tarafından sağlanan Bankscope verilerini kullanan araştırmacı İslami bankalar ile aynı ülkede faaliyet gösteren konvansiyonel ticari bankaları karşılaştırmıştır. 13 farklı ülkedeki 192 konvansiyonel banka ve 58 İslami banka örneği üzerinden araştırmacı, Panzar and Rosse method ve Lerner rekabet endeks yöntemini kullanmıştır. Araştırma sonucunda İslami bankaların konvansiyonel bankalara nazaran varlıklarının daha fazla payını finansman faaliyetlerine ayırdığı görülmüştür. Bunun yanı sıra İslami bankaların geleneksel bankalara göre daha az rekabetçi oldukları tespit edilmiştir.
- ❖ Toraman, ve diğerleri (2015); çalışmasında katılım ve mevduat bankalarını karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Araştırmada Türkiye özelinde faaliyette bulunan mevduat ve katılım bankalarının 2006-2014 dönemi içerisinde mali tablolarından elde edilen finansal oranlardan faydalanılmıştır. Bağımsız örneklem t-testi sonucunda performansa dayalı karşılaştırmalardaki farklılıklar tespit edilmiştir. Buna istinaden mevduat bankalarının katılım bankalarına göre aktif büyüklüğü ve sermaye yeterliliği bağlamında daha güçlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. GMM (iki aşamalı genelleştirilmiş momentler metodu) ile banka karlılığına etken olan faktörler tahmin edilmiştir. Buna istinaden banka karlılığının operasyonel etkinlik ve sermaye yeterliliği ile pozitif, takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ile negatif yönlü bir ilişkide olduğu saptanmıştır.

- ❖ Abduh ve Omar (2012); çalışmasında kısa ve uzun dönem için Endonezya örneğinde İslami bankacılığın gelişimi ile büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. ARDL sınır testi ve hata düzeltme modeli kullanılan çalışmada 2003 (Ç:1) – 2010 (Ç:2) yılları arasındaki dönem verileri analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda İslami bankacılık finansmanının gelişimine paralel olarak ekonomik büyümeye yaptığı etki analizler bağlamında hem kısa hem de uzun vadede güçlü ve çift yönlü bir ilişki ihtiva etmektedir.
- ❖ Gu ve Tam (2013); çalışmasında 1978-2009 yıllarına ilişkin dönemde Çin örneği üzerinden tasarruf, büyüme ve eşitsizlik arasındaki dinamik etkileşimi incelemiştir. Structural Vector Autoregressive (SVAR) modelini kullanan araştırmacı, Çin'deki ekonomik büyümenin tasarruflarla ilintili olduğunu, yani tasarruflardan etkilendiğini, diğer yandan eşitsizliğin tasarruflar üzerinde olumlu bir etkisinin bulunduğunu saptamıştır. Büyümenin tasarruflar üzerindeki etkisinin ise sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2.3: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (II)

Çalışmayı Yapan(lar)	İncelenen Dönem ve Ülke(ler)	Analiz Yöntemi	Bulgular
Goaied ve Sassi (2010)	1962-2006 / 16 Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi	Panel veri analizi	İslami banka fonlarının ekonomik büyüme üzerinde etkisi yoktur.
Manap, ve diğerleri (2012)	1998(Ç:1)-2012(Ç:2) /	Toda-Yamamoto, Granger nedensellik ve Bootstrep Test	İslami bankanın finansal genişlemesi ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik göstermektedir ve analiz Schumpeter'in arz öncüllü varsayımını desteklemektedir.

	Malezya	Algortihm	
Abduh ve Omar (2012)	2003(Ç:1)– 2010 (Ç:2) / Endonezya	ARDL sınır testi ve hata düzeltme modeli	İslami bankacılık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki çift yönlüdür.
Tajgardoon, ve diğerleri (2013)	1980-2009 / 12 ülke	Birim kök testi, panel eş bütünleşme, panel VAR ve panel Granger nedensellik testi	İslami banka finansmanı ekonomik büyüme ile kısa dönemde güçlü, çift yönlü ve pozitif bir ilişkidir. Uzun dönemde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.
Mashamba, ve diğerleri (2014)	1980-2006 / Zimbabve	Ordinary Least Squares (OLS)	Makro ekonomik değişkenler (GSYH, kişi başına gelir ve enflasyon) ile banka mevduatları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Zirek, ve diğerleri (2016)	1999-2011 / OIC üyesi 14 ülke	VAR analizi	İslami finans ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.
Bm ve Uddin (2016)	2006-2014 üçer aylık dönem verileri, 33 gözlem / Malezya	ARDL sınır testi ve vektörel hata düzeltme modeli	İslami bankaların ekonomik büyüme değişkenleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.
Tunay (2016)	2000-2013 / 19 İslam ülkesi	Panel nedensellik analizi	İslami banka finansmanının GSYİH ile doğrudan ve güçlü bir nedensellik ilişkisi içinde olmadığı sonucuna varılmıştır. Gayri safi sermaye oluşumuna yönelik tek yönlü bir nedenselliğin varlığı gözlenmiştir. GSYİH'den toplanan mevduatlara ve kullanılan fonlara doğru bir ilişki söz konusudur.

- ❖ Jobarteh ve Ergeç (2017); çalışmasında Türkiye örneği üzerinden İslami finansal gelişmeyle büyüme göstergeleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Araştırmacı 2005-2015 yıllarına ilişkin dönem için verileri analiz etmek üzere ekonometrik yöntem olarak birim kök, ARDL eş bütünleşme, VECM ve Granger nedensellik testlerini kullanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre kısa ve uzun periyotta süregelen biçimde İslami finansal gelişmeden iktisadi büyümeye güçlü ve tek yönlü bir nedensellik söz konusudur.
- ❖ Imam ve Kpodar (2015); çalışmasında düşük ve orta gelirli ülkelerden örneklerle İslami bankacılık ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1990-2010 yılları arasındaki dönemdeki verileri kullanarak analiz etmiştir. 52 gelişmekte olan ülkenin (29'u OIC üyesi) ilgili yıllara ilişkin verilerini pooling, fixed effect ve GMM ekonometrik analiz metodlarıyla inceleyen araştırmacı, İslami bankacılığın finansal derinliğini de içeren çeşitli belirleyicilerini kontrol ettikten sonra, İslami bankacılığın ekonomik büyüme ile pozitif ilişkide olduğunu saptamıştır. Analiz sonuçları farklı spesifikasyonlar, örnek bileşimi ve zaman periyotları boyunca sağlamdır.
- ❖ Benyahoun, ve diğerleri (2014); çalışmasında Fas örneği üzerinden 2009-2011 yılları arasındaki dönemde 20 firmadan 40 mali tablo göstergesini kullanarak kredi faizlerinin finansal davranış üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmacı Linear regression (doğrusal regresyon) ve Support Vector Machine Model (SVM – destek vektör makine modeli) yöntemlerini kullanarak, kredi faizlerinin firmaların finansal davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.
- ❖ Wasiuzzaman ve Tarmizi (2010); çalışmasında Malezya örneği üzerinden makro ekonomik belirleyiciler ve bu belirleyicilerin haricinde banka karakteristiğinin İslami bankaların karlılığı üzerindeki etkisini incelemiştir. 2005-2008 yılları aralığında 16 İslami banka (36 gözlem) özelinde toplanan verileri analiz maksadıyla OLS yöntemini kullanan araştırmacı, likitide ve

operasyonel verimliliğin karlılık üzerindeki etkisinin pozitif; sermaye ve aktif kalitesinin banka karlılığı ile negatif ilişkili olduğunu saptamıştır. Öte yandan makro ekonomik değişkenlerden GSYİH ve enflasyonun İslami banka karlılığını olumlu şekilde etkilediği tespit edilmiştir.

- ❖ Akıncı, ve diğerleri (2014); çalışmasında finansal gelişim ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi saptamak üzere OECD ülkelerinden derlenen (Kore hariç tutularak) 1980-2011 arasındaki veriler dengesiz panel eş bütünleşme ve Granger nedensellik analizi yöntemlerini kullanmıştır. Granger nedensellik analizi sonucunda ekonomik büyümeden finansal gelişime tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu; para ile ekonomik büyüme arasında ise çift yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Buna binaen analiz talep takipli fenomeni destekle niteliktedir.
- ❖ Zhang ve Daly (2013); çalışmasında 2004-2010 yılları içerisindeki verilerle bankalara özgü faktörlerin ve makro ekonomik unsurların Çin bankacılığının performansı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çoklu regresyon analizi yöntemiyle elde edilen sonuçlara göre; Çin'deki finansal gelişimin ve/veya finansal hizmet artışının ekonomik büyüme ile doğru orantılı olarak geliştiği gözlenmiştir. Öte yandan aktif kalitesi yüksek ve kredi riski düşük bankaların daha yüksek olma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.
- ❖ Tabash ve Dhankar (2014b); çalışmasında BAE örneğinde 1990-2010 yıllık verilerini kullanarak, BAE ekonomisinin büyümesinde İslami finansmanın katkısını incelemiştir. İslami finansmanın gelişimi ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak için ilgili yıllara ilişkin zaman serisi verileri kullanılmıştır. Analiz kapsamında birim kök testi, eş bütünleşme testi ve Granger nedensellik yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı BAE'de İslami bankaların finansmanı ile iktisadi büyümesi arasında güçlü bir pozitif ilişkinin varlığını saptamıştır. Bu durum ise iyi işleyen bir İslami bankacılık sisteminin ekonomik büyümeyi teşvik ettiği fikrini güçlendirmektedir. Araştırma sonuçları yalnızca bir yönde, yani İslami bankaların

finansmanından ekonomik büyümeye diğer bir deyişle Schumpeter'in arz öncüllü varsayımına paralel bir dayanak oluşturmaktadır. Diğer yandan BAE özelinde İslami bankaların finansmanı ile doğrudan yabancı yatırım (FDI) arasında iki yönlü ve güçlü bir ilişkinin varlığı, araştırmanın diğer bir bulgusudur. Doğrudan yabancı yatırım'ın BAE'de İslami finansmanı güçlendirdiği ve İslami finansmanın bu doğrultuda doğrudan yabancı yatırım çektiği görülmüştür.

- ❖ Mirzaei ve Mirzaei (2011); çalışmasında Orta Doğu bankacılık sistemindeki karlılığın belirleyicilerini incelemiştir. Bu bağlamda bankaya özgü faktörlerin ve makro ekonomik değişkenlerin banka karlılığı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. 1999-2008 döneminde Orta Doğu'daki 12 ülkenin panel veri setini kullanan araştırmacı, OLS ve GMM ekonometrik yöntemleriyle yaptığı analiz sonucunda; aktif sermaye gücünün, likitidenin ve verimliliğin karlılık üzerinde belirleyici etken olduğu tespit etmiştir. Ayrıca bilanço dışı faaliyetler bankaların karlarını azaltmaktadır. Enflasyon etkisi incelenen dönem için negatif görünümde dir.
- ❖ Noman (2015); çalışmasında Bangladeş örneği üzerinden bankaya özgü faktörler ve makro ekonomik etkenlerin İslami banka karlılığı üzerindeki etkisini araştırmıştır. İnceleme sürecinde 2003-2013 yılı verileri için pool regression anaylsis ve GMM metodları kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara istinaden; İslami bankaların karlılığı üzerinde kredi riski, kredi oranı, maliyet etkinliği ve sermaye miktarı negatif; işletme büyüklüğü pozitif etki yaratmaktadır.
- ❖ Bahrini (2017); çalışmasında Orta Doğru ve Kuzey Afrika bölgesindeki İslami bankaların teknik verimliliğini ölçerek, İslami bankaların verimliliğini analiz etmiştir. 2007-2012 dönemi için bölgedeki 33 İslami bankanın finansal tablolarından elde edilen veriler Data Envelopment Analysis yöntemiyle modellenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre salt teknik

verimsizlik, ölçek verimsizliğinden ziyade genel teknik verimsizliğin başlıca kaynağı olduğunu göstermektedir.

- ❖ Aver (2008); çalışmasında Sloven bankacılık sisteminin kredi risk faktörlerine yönelik bir analizini sunmuştur. Araştırmada Sloven bankacılık kredi portföyüne makro ekonomik faktörlerin etkisi sınanmıştır. Çoklu doğrusal regresyon ve faktör analizi yöntemiyle analize tabi tutulan 1995-2002 yılları arasındaki verilerden elde edilen sonuçlara göre; işsizlik oranı, kısa ve uzun vade faiz oranları ve borsa endeksi gibi makro ekonomik faktörler, kredi riski üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.
- ❖ Abedifar, ve diğerleri (2016); 22 Müslüman ülkeden örnek olarak alınan İslami bankalar ile muadilleri arasındaki 1999-2011 yılları arasındaki dönemde finansal gelişim ve ekonomik refah ilişkisini araştırmıştır. Finansal derinleşme, aracılık faaliyetleri ve ekonomik refah ilişkisi doğrultusunda İslami bankaların pazar payının daha yüksek, buna karşın konvansiyonel bankaların daha verimli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 2.4: Ampirik Çalışmalara İlişkin Literatür Özeti (III)

Çalışmayı Yapan(lar)	İncelenen Dönem ve Ülke(ler)	Analiz Yöntemi	Bulgular
Wasiuzzaman ve Tarmizi (2010)	2005-2008 / Malezya (16 banka, 36 gözlem)	OLS yöntemi	Likitide ve operasyonel verimliliğin banka karlılığı üzerindeki etkisinin pozitif; sermaye ve aktif kalitesinin banka karlılığı ile negatif ilişkili olduğunu saptamıştır.
Zhang ve Daly (2013)	2004-2010 / Çin	Çoklu regresyon analizi	Finansal gelişmenin ekonomik büyüme ile doğru orantılı olarak geliştiği gözlenmiştir.

Tabash ve Dhankar (2014b)	1990-2010 / BAE	Birim kök testi, eş bütünleşme testi ve Granger nedensellik yöntemi	İslami bankaların finansmanı ile iktisadi büyümesi arasında güçlü bir pozitif ilişkinin varlığını saptanmıştır. Schumpeter'ın arz öncüllü varsayımını desteklemektedir.
İmam ve Kpodar (2015)	1190-2010 / 52 gelişmekte olan ülke	Pooling, fixed effect ve GMM ekonometrik analiz metodları	İslami bankacılığın ekonomik büyüme ile pozitif ilişkide olduğu saptanmıştır.
Jobarteh ve Ergeç (2017)	2005-2015 / Türkiye	Birim kök, ARDL eş bütünleşme, VECM ve Granger nedensellik	Kısa ve uzun dönemde İslami finansal gelişmeden iktisadi büyümeye güçlü ve tek yönlü bir nedensellik saptanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKALARININ KULLANDIRDIKLARI KREDİLERİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERE ETKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK ANALİZLER

3.1. VERİ VE METODOLOJİ

Çalışmada Türkiye’de 2010:1-2017:1 periyodu ele alınarak Türkiye’de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin reel makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri panel veri yöntemiyle incelenmiştir. İlgili periyotta kredi kullandıran katılım bankaları; Kuveyt Türk, Albaraka, Bank Asya ve Türkiye Finans’tır. Çalışmadaki serilerimizden biri olan katılım bankalarının kullandıkları krediler, bu dört katılım bankasının kullandıkları toplam mevduat miktarını yansıtmaktadır.

Değişkenlerimize ait kodlar ve değişkenlerimizin temin edildikleri kaynaklar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Değişkenler Listesi

<i>Kod</i>	<i>Değişken</i>	<i>Kaynak</i>
LOGKKREDİ	Katılım bankalarının kullandıkları kredilerin logaritmik transformasyonu	Katılım Bankaları Birliği
LOGGOODS2	Mal ithalatı değerinin logaritmik transformasyonu (ABD Doları cinsinden)	IMF
İNT2	Faiz oranı	IMF
LOGİNDP	Endüstriyel üretim endeksinin logaritmik transformasyonu	IMF
LOGEXPGS1	Cari fiyatlarla mal ve hizmet ihracatının logaritmik transformasyonu (milyon euro)	Eurostat
LOGGDP1	Gelir yöntemiyle GSYİH’nin logaritmik transformasyonu	Merkez Bankası
YGDP1	Gelir yöntemiyle GSYİH	Merkez Bankası
LOGGFCF	Gayri safi sabit sermaye oluşumunun logaritmik transformasyonu (milyon TL)	IMF
LOGEMP	İstihdam edilen kişi sayısının logaritmik transformasyonu	IMF
LOGHCE	Hanehalkı tüketim harcamalarının logaritmik transformasyonu (milyon TL) (nominal)	IMF

İncelenen reel makroekonomik alanlar dört ana grupta toplanmakta ve yedi seri ile temsil edilmektedir. Bunlar; milli gelir (LOGGDP1), reel yatırımlar (LOGGFCF) ve büyüme (YGDP5) serilerinin oluşturduğu arz/üretim boyutu; hanehalkı tüketim harcamaları (LOGHCE) serisinin oluşturduğu talep/tüketim boyutu; ihracat (LOGEXPGS1) ve ithalat (LOGGOODS2) serilerinin oluşturduğu dış ticaret boyutu ve istihdam oranı (LOGEMP) serisinin oluşturduğu istihdam boyutudur.

Modelimiz için oluşturduğumuz kurguda; milli gelir (LOGGDP1), reel yatırımlar (LOGGFCF) ve büyümenin (YGDP5) oluşturduğu ekonominin üretim/arz boyutunun, katılım bankalarının kullandıkları kredi miktarı (LOGKKREDİ) tarafından pozitif yönde etkilenmesi beklenmektedir. Çünkü katılım bankalarının kredi kullandırma yöntemlerine bakıldığında reel sektör ağırlıklı işlem yaptıkları görülmektedir. Reel sektör yatırımları, finansal yatırımlara göre daha az risk barındırdığı için de katılım bankalarının kullandıkları mevduatların ekonominin üretim/arz yönünü pozitif yönde etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca mevcut kredi miktarını artırmaları sebebiyle de pozitif yönlü bir etki oluşturması beklenir.

Katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, milli gelirin yanında ihracat, ithalat, büyüme, yatırım, istihdam ve hanehalkı tüketimini de pozitif yönlü olarak etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca modelimize dahil ettiğimiz serilerden faiz oranlarının (İNT2) yüksek oluşu, hem belirsizliğe neden olması hem de yatırım maliyetini yükseltmesi bakımından yatırımları ve dolayısıyla da makro ekonomik göstergeleri negatif yönlü olarak etkilemektedir. Endüstriyel üretim endeksindeki (LOGİNDP) artış; üretimin arttığını ve bir diğer deyişle de yaratılan katma değeri yükseltmesi bakımından makroekonomik göstergeler üzerinde pozitif yönlü bir etki bırakması beklenen serilerdendir. Yine istihdam seviyesi (LOGEMP) ve insani sermayeyi temsil eden gayri safi serbest sermaye oluşumunun (GFCF) yüksek oluşu, makroekonomik değişkenler üzerinde pozitif yönlü etki bırakan değişkenlerdendir.

Analizde; milli gelir, ihracat, ithalat, büyüme, yatırım, istihdam ve hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu modeller kurulmuştur. Sabit etki ve/veya rassal etki modelleri, Hausman test istatistiğine göre seçilmiştir. Bilindiği gibi Hausman testi, sabit etki ve rassal etki modellerinin seçimi konusunda sıklıkla kullanılan bir testtir (Greene, 2003: 301).

Hausman test istatistiğinin hesaplanamadığı durumlarda hem sabit etki hem de rassal etki modelleri raporlanmıştır. Hausman test istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı çıkması durumunda sadece sabit etki modeli raporlanırken; anlamlı sonuç vermemesi durumunda ise rassal etki modeli raporlanmıştır. Baltagi (2005: 66), Hausman testinde geçerli olan bu durumu ifade eden hipotezleri şu şekilde kurgular:

H_0 : *Rassal etki modeli geçerlidir.*

H_1 : *Sabit etki modeli geçerlidir.*

Modellerde, değişen varyans sorunu bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla değişen varyans testlerinden Modified Wald testi ve Engle (ARCH) testi kullanılmıştır. Gerek Modified Wald testi ve gerekse de Engle (ARCH) testine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması durumunda " H_0 : *Değişen varyans sorunu vardır*" hipotezi kabul edilerek, alternatif hipotez olan " H_1 : *Değişen varyans sorunu yoktur*" hipotezi reddedilir. Testlere ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması durumunda ise tersi geçerli olur. Analizde değişen varyans testlerinden en az birinin; modelde, değişen varyans sorunu olduğunu ima etmesi durumunda modelde değişen varyans sorunu olduğu kabul edilmiştir.

Modellerde, oto-korelasyon sorunu bulunup bulunmadığının tespiti için de Modified Bhargava, Baltagi-Wu, Wooldridge, Breusch-Pagan, Peseran, Firedman's ve Frees' testleri kullanılmıştır. Bu testlerden çoğunluğunun modelde oto-korelasyon sorunu bulunduğunu göstermesi durumunda da modelde oto-korelasyon sorunu olduğu kabul edilmiştir.

Oto-korelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu testlerine ait değerlerin 2'den oldukça küçük olması durumunda , " H_0 : *Oto-korelasyon sorunu yoktur*" hipotezi reddedilerek, alternatif hipotez olan " H_1 : *Oto-korelasyon sorunu vardır*" hipotezi kabul edilir. Yine Wooldridge, Breusch-Pagan, Peseran, Firedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı bulunması durumunda " H_0 : *Oto-korelasyon sorunu yoktur*" hipotezi reddedilerek, alternatif hipotez olan " H_1 : *Oto-korelasyon sorunu vardır*" hipotezi kabul edilir. Frees' testine ait istatistik değerinin, %1, %5 ve %10 kritik değerlerinden büyük olması durumunda da " H_0 : *Oto-korelasyon*

sorunu yoktur” hipotezi reddedilerek, alternatif hipotez olan “ H_1 : *Oto-korelasyon sorunu vardır*” hipotezi kabul edilir.

Değişen varyans ve/veya oto-korelasyon sorununun bulunduğu modellerin düzeltilmiş şekilleri bir sonraki sütunda raporlanmıştır. Düzeltilmiş sütunda katsayılara ait olasılık değerlerinin anlamlı çıkması durumunda ise modele ait sonuçlar yorumlanmıştır. Buraya kadar açıklanan yöntem hem tekli hem de çoklu regresyon modellerinden her biri için uygulanmıştır.

Analizlerdeki sabit etki modellerine ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri şu şekildedir:

$$y_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 x_{it} + u_{it} \quad (1)$$

$$y_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 x_{it} + \beta_2 z_{it} + \beta_3 m_{it} + \beta_4 n_{it} + u_{it} \quad (2)$$

Analizlerdeki rassal etki modellerine ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri ise şu şekildedir:

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 x_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (3)$$

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 x_{it} + \beta_2 z_{it} + \beta_3 m_{it} + \beta_4 n_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (4)$$

Denklemlerdeki it , söz konusu değişkenin, i . (i 'nci) sırada olan ülkeye ait t zamandaki gözlem değerini; β_{0i} ülkeler açısından farklılaşmakla birlikte belirli bir ülke veya zaman için farklılaşmayan, modelde belirli bir şekilde dikkate alınmamış olan ülke spesifik faktörlerini; ε_i ise ülke spesifik faktörlerini model içerisinde tanımlayan stokastik etmenleri temsil etmektedir. u_{it} regresyon modeline ait hata terimidir.

3.2. AMPİRİK SONUÇLAR

Analizler yedi başlık altında toplanmıştır. Sırasıyla milli gelir, ihracat, ithalat, büyüme, yatırım, istihdam ve hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu modellerde, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, söz konusu bağımlı değişkenlerle arasındaki ilişki araştırılmıştır.

3.2.1. Katılım Bankaları'nın Kullandırdıkları Kredilerin Milli Gelire Etkisi

Analizin bu kısmında milli gelir, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandırdıkları kredilerin, milli gelir üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan sabit etkiler modeline ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri şu şekildedir:

$$LOGGPD1_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + u_{it} \quad (5)$$

$$LOGGDP1_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \beta_2 INT2_{it} + \beta_3 LOGINDP_{it} + \beta_4 LOGEXPGS1_{it} + u_{it} \quad (6)$$

Analizlerdeki rassal etki modellerine ait tekli regresyon denklemi ise şu şekildedir:

$$LOGGPD1_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (7)$$

Tablo 3.2: Milli Gelirin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli							
	<i>Sabit Etkiler Modeli</i>				<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>		<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,5343	0,0000	0,5343	0,0000	0,5306	0,0000	0,5306	0,0000
SABİT	22,6358	0,0000	22,6358	0,0000	22,6906	0,0000	22,6906	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		108		108		108	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4		4		4	
<i>within R-squared</i>	0,8026		0,8026		0,8026		0,8026	
<i>Hausman İstatistik</i>	-		-		-		-	
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	-		-		-		-	
<i>Modified Wald Test İst.</i>	150,3000		-		-		-	
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	0,0000		-		-		-	
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	33,7906		-		33,7906		-	
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,0000		-		0,0000		-	
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	0,6636		-		0,6636		-	
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	0,9288		-		0,9288		-	
<i>Wooldridge Test İst.</i>	32,6810		-		32,6810		-	
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0106		-		0,0106		-	
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	48,8280		-		-		-	
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	0,0000		-		-		-	
<i>Pesaran's Test İst.</i>	5,8860		-		6,0050		-	
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000		-		0,0000		-	
<i>Friedman's Test İst.</i>	55,2080		-		55,9740		-	
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000		-		0,0000		-	
<i>Frees' Test İst.</i>	1,4880		-		1,5340		-	
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.10=0,1231		-		0.10=0,1231		-	
	0.05=0,1611		-		0.05=0,1611		-	
	0.01=0,2338		-		0.01=0,2338		-	

Milli gelirin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi ve Engle

(ARCH) Testi istatistiklerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilere ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, milli geliri beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli de varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilere ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, milli geliri beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 3.3: Milli Gelirin Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Çoklu Regresyon Modeli			
	<i>Sabit Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,1386	0,0000	0,2106	0,0000
İNT2	-0,0215	0,0000	-0,0097	0,0440
LOGİNDP	0,9486	0,0000	0,4575	0,0000
LOGEXPGS1	0,5569	0,0000	0,7287	0,0000
SABİT	19,0160	0,0000	18,2110	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		104	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,9516		0,7570	
<i>Hausman İst.</i>	12,3800			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,0147			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	0,2600			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	0,9925			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	0,4939			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,4822			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	1,1976			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,2846			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	740,3810			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0001			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	71,3050			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Pesaran's Test İstatistik</i>	8,8260			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	64,2210			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İstatistik</i>	2,1840			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0,10=0,1231			
	0,05=0,1611			
	0,10=0,2338			

Milli gelirin bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait p -değeri=0,0147 olması, yani istatistiksel olarak anlamlı bir değer alması, sabit etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere sabit etki modeline ait çoklu regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Çoklu regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi ve Engle (ARCH) Testi istatistiklerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, modelde değişen varyans sorunu olmadığını göstermektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre milli geliri; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, İNT2 serisi beklenen şekilde negatif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü ve LOGEXPGS1 serisi ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

3.2.2. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin İhracata Etkisi

Analizin bu kısmında ihracat, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, ihracat üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan sabit etki modeline ait tekli regresyon denklemi şu şekildedir:

$$LOGEXPGS1_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + u_{it}$$

(8)

Analizlerdeki rassal etkiler modeline ait çoklu regresyon denklemi ise şu şekildedir:

$$LOGEXPGS1_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \beta_2 İNT2_{it} + \beta_3 LOGİNDP_{it} + \beta_4 LOGEXPGS1_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (9)$$

Tablo 3.4: İhracatın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli			
	<i>Sabit Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,2687	0,0000	0,1595	0,0000
SABİT	6,1387	0,0000	7,9680	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		104	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,6003		0,1310	
<i>Hausman İst.</i>	39,8000			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,0000			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	6,9800			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	0,1371			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	2,8806			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,0897			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	0,8308			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,1507			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	148,7290			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0012			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	83,8790			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Pesaran's Test İst.</i>	9,7640			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İstatistik</i>	66,7140			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İst.</i>	2,3330			
	0.10=0,1231			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.05=0,1611			
	0.01=0,2338			

İhracatın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, sabit etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere sabit etkiler modeline ait tekli regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi'ne ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, modelde değişen varyans sorunu bulunmadığını ima etmektedir. Ancak buna karşılık Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması ise değişen varyans sorunu olduğunu söylemektedir. Değişen varyans testlerimizden en az biri değişen varyans sorunu bulunduğunu göstermesi, metodoloji kısmında kabul ettiğimiz ölçütler bağlamında, değişen varyans sorunu olduğunu ima etmektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, *Breusch-Pagan*, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu bulunduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, dirençli tahminlere ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani ihracatın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, ihracatı pozitif yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Tablo 3.5: İhracatın Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Çoklu Regresyon Modeli			
	<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,0669	0,0180	0,1182	0,0010
LOGGOODS2	0,1397	0,0470	0,1835	0,0540
İNT2	-0,0007	0,8570	-0,0048	0,3660
LOGİNDP	1,2593	0,0000	0,7947	0,0000
SABİT	0,9598	0,0090	2,8917	0,0020
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		108	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,7825		0,7753	
<i>Hausman İst.</i>	2,4500			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,6540			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	-			
<i>Engle (ARCH) Test İstatistik</i>	0,0033			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,9540			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	1,4169			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,4829			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	572,0520			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0002			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	-			
<i>Pesaran's Test İstatistik</i>	11,8220			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	78,2600			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İstatistik</i>	3,5720			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.10=0,1231			
	0.05=0,1611			
	0.01=0,2338			

İhracatın bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon modeli sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait *p-değeri*=0,6540 olması, yani

istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere rassal etkiler modeline ait çoklu regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, modelde değişen varyans sorunu olmadığını göstermektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon rassal etkiler modeline göre ihracatı; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, LOGGOODS2 serisi beklenen şekilde pozitif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü ve LOGEXPGS1 serisi ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilerken; İNT2 serisi ile ihracat arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki saptanamamıştır.

3.2.3. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin İthalata Etkisi

Analizin bu kısmında ithalat, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, ithalat üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan rassal etkiler modeline ait tekli regresyon denklemi şu şekildedir:

$$LOGGOODS2_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDİ_{it} + \varepsilon_i + u_{it}$$

(10)

Tablo 3.6: İthalatın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli			
	<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,0208	0,4150	0,0208	0,3540
SABİT	10,5834	0,0000	10,5834	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		108	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,0076		0,0076	
<i>Hausman İst.</i>	0,1400			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,7109			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	-			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	3,1626			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,0753			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	0,4769			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	0,7839			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	9,9240			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0513			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	-			
<i>Pesaran's Test İst.</i>	12,1930			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	79,5580			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İst.</i>	3,7410			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.10=0,1231			
	0.05=0,1611			
	0.01=0,2338			

İthalatın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modeli sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait p -değeri=0,7109 olması, yani istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere rassal etkiler modeline ait tekli regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistiksel değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilere ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Yani ithalatın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerle ithalat arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını ima etmektedir.

3.2.4. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Büyüme Etkisi

Analizin bu kısmında ithalat, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, ithalat üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan rassal etkiler modeline ait tekli regresyon denklemi şu şekildedir:

$$Y_{GDPI}_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (11)$$

Tablo 3.7: Büyümenin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modelinin Sonuçları

	Tekli Regresyon Modeli			
	<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,0026	0,8990	0,0036	0,8470
SABİT	0,9338	0,0060	0,9153	0,0040
<i>Gözlem Sayısı</i>	108		108	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,0002		0,0002	
<i>Hausman İstatistik</i>	0,0000			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,9707			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	-			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	1,3850			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,2392			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	2,1510			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	2,3415			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	107,2570			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0019			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	-			
<i>Pesaran's Test İst.</i>	12,2080			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	80,0000			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İst.</i>	3,8000			
	0.10=1231			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.05=1611			
	0.01=2338			

Büyümenin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modeli sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait p -değeri=0,9707 olması, yani istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere rassal etkiler modeline ait tekli regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, modelde değişen varyans sorunu olmadığını göstermektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu bulunmadığını ima ederken; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, otokorelasyon sorununun bulunduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden çoğunluğunun otokorelasyon sorunu olduğunu söylemesi, metodoloji kısmındaki ön kabulümüze göre modelde otokorelasyon sorunu olduğunu göstermektedir. Modeldeki otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Yani büyümenin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerle büyüme arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını ima etmektedir.

3.2.5. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Yatırımlara Etkisi

Analizin bu kısmında yatırımlar, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, yatırımlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan sabit etki modeline ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri şu şekildedir:

$$LOGGFCF_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + u_{it}$$

(12)

Analizlerdeki rassal etkiler modeline ait tekli ve çoklu regresyon denklemi ise şu şekildedir:

$$LOGGFCF_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (13)$$

$$LOGGFCF_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \beta_2 INT2_{it} + \beta_3 LOGINDP_{it} + \beta_4 LOGEXPGS1_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (14)$$

Tablo 3.8: Yatırımların Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli							
	Sabit Etkiler Modeli				Rassal Etkiler Modeli			
	Düzeltilmemiş Model		Düzeltilmiş Model		Düzeltilmemiş Model		Düzeltilmiş Model	
	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri
LOGKKREDİ	0,6352	0,0000	0,6352	0,0000	0,6236	0,0000	0,6236	0,0000
SABİT	1,2757	0,0330	1,2757	0,2950	1,4626	0,0140	1,4626	0,0030
Gözlem Sayısı	102		102		102		102	
Banka Sayısı	4		4		4		4	
within R-squared	0,7631		0,7631		0,7631		0,7631	
Hausman İst.	-		-		-		-	
P-değeri (Hausman İst.)	-		-		-		-	
Modified Wald Test İst.	68,4100		-		-		-	
P-değeri (Modified Wald Test İst.)	0,0000		-		-		-	
Engle (ARCH) Test İst.	14,3401		-		14,3401		-	
P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]	0,0002		-		0,0002		-	
Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.	0,8717		-		0,8717		-	
Baltagi-Wu LBI Test İst.	1,2155		-		1,2155		-	
Wooldridge Test İst.	0,3890		-		0,3890		-	
P-değeri (Wooldridge Test İst.)	0,5772		-		0,5772		-	
Breusch-Pagan LM Test İst.	56,6060		-		-		-	
P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)	0,0000		-		-		-	
Pesaran's Test İst.	6,8540		-		7,1060		-	
P-değeri (Pesaran's Test İstatistik)	0,0000		-		0,0000		-	
Friedman's Test İstatistik	56,3510		-		56,8570		-	
P-değeri (Friedman's Test İst.)	0,0000		-		0,0000		-	
Frees' Test İst.	1,5950		-		1,6050		-	
	0.10=1231		-		0.10=0,1231		-	
Kritik Değerler (Frees' Test İst.)	0.05=1611		-		0.05=0,1611		-	
	0.01=2338		-		0.01=0,2338		-	

Yatırımların bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi ve Engle (ARCH) Testi istatistiklerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Wooldridge Testi'ne ait olasılık değerin istatistiksel olarak anlamsız olması, modelde otokorelasyonun bulunmadığını ima ederken; Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon bulunduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden çoğunluğunun otokorelasyon bulunduğunu söylemesi, metodoloji bölümündeki ön kabulümüze göre modelde otokorelasyon sorunu bulunduğunu göstermektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde katılım bankalarının kullandıkları kredilere ait serinin olasılık değerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, yatırımları beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Wooldridge Testi'ne ait olasılık değerin istatistiksel olarak anlamsız olması, modelde otokorelasyonun bulunmadığını ima ederken; Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait

istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu bulunduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden çoğunluğunun otokorelasyon bulunduğunu söylemesi, metodoloji bölümündeki ön kabulümüze göre modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır. Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani yatırımların bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, yatırımları beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 3.9: Yatırımların Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Çoklu Regresyon Modeli			
	<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,0734	0,0010	0,1287	0,0000
İNT2	-0,0228	0,0000	-0,0189	0,0000
LOGİNDP	2,1918	0,0000	1,8564	0,0000
LOGEXPGS1	0,4545	0,0000	0,5177	0,0000
SABİT	-4,4160	0,0000	-4,4415	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	102		102	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,9692		0,9690	
<i>Hausman İst.</i>	7,5400			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,1100			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	-			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	0,8339			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.</i>	0,3611			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	1,4217			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,8479			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	200,4330			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0008			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	-			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	-			
<i>Pesaran's Test İst.</i>	10,5620			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			

<i>Friedman's Test İst.</i>	69,7270	
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000	
<i>Frees' Test İst.</i>	2,6510	
	0.10=0,1231	
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.05=0,1611	
	0.01=0,2338	

Yatırımların bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon modeli sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait *p-değeri*=0,1100 olması, yani istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere rassal etkiler modeline ait çoklu regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, modelde değişen varyans sorunu olmadığını göstermektedir.

Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani yatırımların bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon rassal etkiler modeline göre yatırımları; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, İNT2 serisi beklenen şekilde negatif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü ve LOGEXPGS1 serisi ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

3.2.6. Katılım Bankaları'nın Kullandırdıkları Kredilerin İstihdama Etkisi

Analizin bu kısmında istihdam, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandırdıkları kredilerin, istihdam üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan sabit etki modeline ait tekli regresyon denklemi şu şekildedir:

$$LOGEMP_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + u_{it} \quad (15)$$

Analizlerdeki rassal etki modellerine ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri ise şu şekildedir:

$$LOGEMP_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (16)$$

$$LOGEMP_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \beta_2 INT2_{it} + \beta_3 LOGINDP_{it} + \beta_4 LOGEXPGS1_{it} + \varepsilon_i + u_{it} \quad (17)$$

Tablo 3.10: İstihdamın Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli							
	<i>Sabit Etkiler Modeli</i>				<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>		<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,1204	0,0000	0,1204	0,0000	0,1175	0,0000	0,1175	0,0000
SABİT	15,0363	0,0000	15,0363	0,0000	15,0835	0,0000	15,0835	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	102		102		102		102	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4		4		4	
<i>within R-squared</i>	0,7013		0,7013		0,7013		0,7013	
<i>Hausman İst.</i>	-		-		-		-	
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	-		-		-		-	
<i>Modified Wald Test İst.</i>	18,6400		-		-		-	
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	0,0009		-		-		-	
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	5,2007				5,2007			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,0226				0,0226			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	1,0478				1,0478			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,3561				1,3561			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	261,3500				261,3500			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0005				0,0005			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	62,3310				-		-	
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	0,0000				-		-	
<i>Pesaran's Test İst.</i>	7,4770				7,7090			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000				0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	62,1430				62,5060			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000				0,0000			
<i>Frees' Test İst.</i>	2,0560				2,0830			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.10=0,1231				0.10=1231			
	0.05=0,1611				0.05=0.1611			
	0.01=0,2338				0.01=0.2338			

İstihdamın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi ve Engle (ARCH) Testi istatistiklerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde oto-korelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani istihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, istihdamı beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani istihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, istihdamı beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 3.11: İstihdamın Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Rassal Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Çoklu Regresyon Modeli			
	<i>Rassal Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,0153	0,0410	0,0176	0,0940
İNT2	-0,0037	0,0010	-0,0043	0,0030
LOGİNDP	0,1870	0,0010	0,1245	0,0050
LOGEXPGS1	0,2119	0,0000	0,2472	0,0000
SABİT	13,6834	0,0000	13,5784	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	<i>102</i>		<i>102</i>	
<i>Banka Sayısı</i>	<i>4</i>		<i>4</i>	
<i>within R-squared</i>	<i>0,9049</i>		<i>0,9039</i>	
<i>Hausman İst.</i>	<i>3,7300</i>			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	<i>0,4433</i>			
<i>Modified Wald Test İst.</i>				
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>				
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	<i>1,0725</i>			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	<i>0,3004</i>			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	<i>0,9944</i>			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	<i>1,3363</i>			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	<i>212,0100</i>			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	<i>0,0007</i>			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>				
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>				
<i>Pesaran's Test İst.</i>	<i>11,4290</i>			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	<i>0,0000</i>			
<i>Friedman's Test İst.</i>	<i>77,4420</i>			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	<i>0,0000</i>			
<i>Frees' Test İst.</i>	<i>3,4720</i>			
	<i>0.10=0,1231</i>			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	<i>0.05=0,1611</i>			
	<i>0.01=0,2338</i>			

İstihdamın bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon modeli sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait *p-değeri*=0,4433 olması, yani istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere rassal etkiler modeline ait çoklu regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamsız olması, modelde değişen varyans sorunu olmadığını göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde oto-korelasyon sorunu bulunduğunu ima etmektedir. Modeldeki oto-korelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Yani istihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon rassal etkiler modeline göre istihdam; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, İNT2 serisi beklenen şekilde negatif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü ve LOGEXPGS1 serisi ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

3.2.7. Katılım Bankaları'nın Kullandıkları Kredilerin Hanehalkı Tüketimine Etkisi

Analizin bu kısmında hanehalkı tüketimi, bağımlı değişken olarak kabul edilerek, katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, hanehalkı tüketimi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda kurulan sabit etki modeline ait tekli ve çoklu regresyon denklemleri şu şekildedir:

$$LOGHCE_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + u_{it} \quad (18)$$

$$LOGHCE_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 LOGKREDI_{it} + \beta_2 İNT2_{it} + \beta_3 LOGİNDP_{it} + \beta_4 LOGEXPGS1_{it} + u_{it} \quad (19)$$

Analizlerdeki rassal etki modellerine ait tekli regresyon denklemi ise şu şekildedir:

$$\text{LOGGPD}_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 \text{LOGKREDI}_{it} + \varepsilon_j + u_{it} \quad (20)$$

Tablo 3.12: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Sabit ve Rassal Etkiler Modellerine Ait Sonuçlar

	Tekli Regresyon Modeli							
	Sabit Etkiler Modeli				Rassal Etkiler Modeli			
	Düzeltilmemiş Model		Düzeltilmiş Model		Düzeltilmemiş Model		Düzeltilmiş Model	
	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri	Katsayı	P-değeri
LOGKKREDİ	0,4702	0,0000	0,4702	0,0000	0,4631	0,0000	0,4631	0,0000
SABİT	4,7782	0,0000	4,7782	0,0000	4,8903	0,0000	4,8903	0,0000
Gözlem Sayısı	102		102		102		102	
Banka Sayısı	4		4		4		4	
within R-squared	0,7953		0,7953		0,7953		0,7953	
Hausman İst.	-		-		-		-	
P-değeri (Hausman İst.)	-		-		-		-	
Modified Wald Test İst.	361,0000		-		-		-	
P-değeri (Modified Wald Test İst.)	0,0000		-		-		-	
Engle (ARCH) Test İst.	46,8808		-		46,8808		-	
P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]	0,0000		-		0,0000		-	
Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.	0,4871		-		0,4871		-	
Baltagi-Wu LBI Test İst.	0,8113		-		0,8113		-	
Wooldridge Test İst.	17,8790		-		17,8790		-	
P-değeri (Wooldridge Test İst.)	0,0242		-		0,0242		-	
Breusch-Pagan LM Test İst.	45,7550		-		-		-	
P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)	0,0000		-		-		-	
Pesaran's Test İst.	5,9000		-		6,2130		-	
P-değeri (Pesaran's Test İst.)	0,0000		-		0,0000		-	
Friedman's Test İst.	56,3250		-		57,2730		-	
P-değeri (Friedman's Test İst.)	0,0000		-		0,0000		-	
Frees' Test İst.	1,5110		-		1,5670		-	
Kritik Değerler (Frees' Test İst.)	0.10=0,1231		-		0.10=0,1231		-	
	0.05=0,1611		-		0.05=0,1611		-	
	0.01=0,2338		-		0.01=0,2338		-	

Hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi ve Engle (ARCH) Testi istatistiklerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde oto-korelasyon sorunu olduğunu göstermektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, hanehalkı tüketimini beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması, modelde değişen varyans sorunu olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon testlerinden Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testlerine ait istatistik değerlerin 2'den oldukça küçük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, modelde otokorelasyon sorunu olduğunu ima etmektedir. Modeldeki otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarının giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, hanehalkı tüketimini beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tablo 3.13: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Sabit Etkiler Modeline Ait Sonuçlar

	Çoklu Regresyon Modeli			
	<i>Sabit Etkiler Modeli</i>			
	<i>Düzeltilmemiş Model</i>		<i>Düzeltilmiş Model</i>	
	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Katsayı</i>	<i>P-değeri</i>
LOGKKREDİ	0,1609	0,0000	0,1609	0,0610
İNT2	-0,0179	0,0000	-0,0179	0,0220
LOGİNDP	1,5243	0,0000	1,5243	0,0000
LOGEXPGS1	0,0010	0,9880	0,0010	0,9930
SABİT	2,8437	0,0000	2,8437	0,0000
<i>Gözlem Sayısı</i>	102		102	
<i>Banka Sayısı</i>	4		4	
<i>within R-squared</i>	0,9303		0,9303	
<i>Hausman İst.</i>	14,0000			
<i>P-değeri (Hausman İst.)</i>	0,0073			
<i>Modified Wald Test İst.</i>	4,5100			
<i>P-değeri (Modified Wald Test İst.)</i>	0,3413			
<i>Engle (ARCH) Test İst.</i>	3,9166			
<i>P-değeri [Engle (ARCH) Test İst.]</i>	0,0478			
<i>Modified Bhargava et al. Durbin-Watson Test İst.</i>	1,6414			
<i>Baltagi-Wu LBI Test İst.</i>	1,9117			
<i>Wooldridge Test İst.</i>	41,2190			
<i>P-değeri (Wooldridge Test İst.)</i>	0,0077			
<i>Breusch-Pagan LM Test İst.</i>	77,8190			
<i>P-değeri (Breusch-Pagan LM Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Pesaran's Test İst.</i>	9,2390			
<i>P-değeri (Pesaran's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Friedman's Test İst.</i>	70,2990			
<i>P-değeri (Friedman's Test İst.)</i>	0,0000			
<i>Frees' Test İst.</i>	2,6740			
<i>Kritik Değerler (Frees' Test İst.)</i>	0.10=0,1231			
	0.05=0,1611			
	0.01=0,2338			

Hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarını gösteren tabloda görüleceği üzere Hausman istatistiğine ait $p\text{-değeri}=0,0073$ olması, yani istatistiksel olarak anlamlı bir değere sahip olması, sabit etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir. Bu sebeple de tabloda görüleceği üzere sabit etkiler modeline ait tekli regresyon modeli tahmin sonuçları verilmiştir.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modeli, değişen varyans ve otokorelasyon testleri ile sınanmıştır. Değişen varyans testlerinden Wald Testi'ne ait olasılık değeri, istatistiksel olarak anlamlı olmadığından değişen varyans sorununun bulunmadığına ima etmektedir. Ancak buna karşılık Engle (ARCH) Testi istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması ise değişen varyans sorununun bulunduğuna işaret etmektedir. Metodoloji kısmındaki ön kabulümüzden hareketle değişen varyans testlerinden en az birinin değişen varyans sorunu olduğunu tespit etmesi sebebiyle modelde değişen varyans sorunu olduğu görülmektedir.

Baltagi-Wu Testi'ne ait istatistiksel değer 2'ye yakın olması otokorelasyonun bulunmadığını ima ederken; Modified Bhargava Testi'ne ait istatistiksel değer 2'den oldukça düşük olması; Wooldridge, Breusch-Pagan, Pesaran ve Friedman's testlerine ait olasılık değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olması; Frees' Testi'ne ait istatistik değerinin ise tüm kritik değerlerden (%1, %5 ve %10) büyük olması, otokorelasyon sorununa işaret etmektedir. Otokorelasyon testlerinden çoğunluğunun otokorelasyonun bulunduğu söylemesi, metodolojideki ön kabulümüzden hareketle, modelde otokorelasyon sorunu bulunduğu ima etmektedir. Modeldeki değişen varyans ve otokorelasyon sorununun giderilmesi için düzeltilmiş model kurularak, direnççi tahmincilerle ait katsayılar, düzeltilmiş model sütununda raporlanmıştır.

Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre hanehalkı tüketimini; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, İNT2 serisi beklenen şekilde negatif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilerken; LOGEXPGS1 serisi ile hanehalkı tüketimi arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

SONUÇ

Çalışmada Türkiye’de 2010:1-2017:1 periyodu ele alınarak Türkiye’de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin reel makroekonomik değişkenler üzerindeki etkileri panel veri yöntemiyle incelenmiştir. İlgili periyotta kredi kullandıran katılım bankaları; Kuveyt Türk, Albaraka, Bank Asya ve Türkiye Finans’tır. Çalışmadaki serilerimizden biri olan katılım bankalarının kullandıkları krediler, bu dört katılım bankasının kullandıkları toplam mevduat miktarını yansıtmaktadır.

İncelenen reel makroekonomik alanlar dört ana grupta toplanmakta ve yedi seri ile temsil edilmektedir. Bunlar; milli gelir (LOGGDP1), reel yatırımlar (LOGGFCF) ve büyüme (YGDP5) serilerinin oluşturduğu arz/üretim boyutu; hanehalkı tüketim harcamaları (LOGHCE) serisinin oluşturduğu talep/tüketim boyutu; ihracat (LOGEXPGS1) ve ithalat (LOGGOODS2) serilerinin oluşturduğu dış ticaret boyutu ve istihdam oranı (LOGEMP) serisinin oluşturduğu istihdam boyutudur.

Milli gelirin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modelinde, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, milli geliri beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler düzeltilmemiş modelde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, milli geliri beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Milli gelirin bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması sebebiyle sadece sabit etkiler modeli raporlanmıştır.

Çoklu regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde, değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunu bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Düzeltilmiş modelde serilere ait olasılık değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani milli gelirin bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre milli geliri; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, faiz oranı (İNT2) beklenen şekilde negatif yönlü, endüstriyel üretim endeksi (LOGİNDP) beklenen şekilde pozitif yönlü ve de mal ve hizmet ihracatı ise (LOGEXPGS1) beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

İhracatın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon sonuçlarında Hausman istatistiğine ait olasılık değerinin istatistiksel olarak anlamlı olması sebebiyle sabit etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İhracatın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, ihracatı beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

İhracatın bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon modeli sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde, değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunu bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İhracatın bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon rassal etkiler modeline göre ihracatı; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, LOGGOODS2 serisi beklenen şekilde pozitif yönlü, LOGİNDP serisi beklenen şekilde pozitif yönlü ve LOGEXPGS1 serisi ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilerken; İNT2 serisi ile ihracat arasında anlamlı bir istatistiksel ilişki saptanamamıştır.

İthalatın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modeli sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İthalatın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerle ithalat arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Büyümenin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modeli sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız bir değer alması, rassal etkiler modelinin uygun model olduğu anlamına gelmektedir.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Büyümenin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerle büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Yatırımların bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modelinde, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Yatırımların bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, yatırımları beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Yatırımların bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, yatırımları beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Yatırımların bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız olması sebebiyle sadece rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde, değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunu bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Yani yatırımların bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre yatırımları; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, faiz oranı beklenen şekilde negatif yönlü, endüstriyel üretim endeksi beklenen şekilde pozitif yönlü ve de mal ve hizmet ihracatı ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

İstihdamın bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modelinde, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanamadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İstihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, istihdamı beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İstihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, istihdamı beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

İstihdamın bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız olması sebebiyle sadece rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde, değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunu bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Yani istihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş

çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre istihdamı; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, faiz oranı beklenen şekilde negatif yönlü, endüstriyel üretim endeksi beklenen şekilde pozitif yönlü ve de mal ve hizmet ihracatı ise beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilemektedir.

Hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu tekli regresyon modelinde, Hausman testine ait istatistik değeri hesaplanmadığından hem sabit etkiler modeli hem de rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Tekli regresyon sabit etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Hanehalkı tüketiminin bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon sabit etkiler modeline göre katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, Hanehalkı tüketimini beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Tekli regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde değişen varyans ve oto-korelasyon sorunları bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. İstihdamın bağımlı olduğu düzeltilmiş tekli regresyon rassal etkiler modeline göre de katılım bankalarının kullandıkları kredilerin, Hanehalkı tüketimini beklenen şekilde pozitif yönde etkilediği saptanmıştır.

Hanehalkı tüketiminin bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon sonuçlarında Hausman istatistiğine ait p-değerinin istatistiksel olarak anlamsız olması sebebiyle sadece rassal etkiler modeli raporlanmıştır.

Çoklu regresyon rassal etkiler modelinin düzeltilmemiş modelinde, değişen varyans sorunu bulunmamakla birlikte, oto-korelasyon sorunu bulunduğundan, modele ait düzeltilmiş model de raporlanmıştır. Yani Hanehalkı tüketiminin bağımlı olduğu düzeltilmiş çoklu regresyon sabit etkiler modeline göre Hanehalkı tüketimini; katılım bankalarının kullandıkları krediler beklenen şekilde pozitif yönlü, faiz oranı beklenen şekilde negatif yönlü, endüstriyel üretim endeksi beklenen şekilde pozitif yönlü olarak etkilerken; mal ve hizmet ihracatı ile hanehalkı tüketimi arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşamamıştır.

Görüldüğü üzere analizlerde milli gelir, büyüme ve yatırımların temsil ettiği arz boyutu; hanehalkı tüketiminin temsil ettiği talep boyutu; ihracat ve ithalatın temsil ettiği dış ticaret boyutu ve istihdam oranının temsil ettiği istihdam boyutu ile katılım bankalarının kullandıkları krediler arasındaki olası ilişkiler araştırılmıştır. Sonuç olarak katılım bankalarının kullandıkları krediler; milli gelir ve yatırımları pozitif yönlü olarak etkileyerek ekonominin arz yönüne; ihracatı pozitif yönlü olarak etkileyerek dış ticaretine; hanehalkı tüketimini pozitif yönlü olarak etkileyerek ekonominin talep yönüne ve istihdam oranını pozitif yönlü olarak etkileyerek ekonominin istihdamına olumlu bir katkı sağlamaktadır.

EKLER

Ek 2: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggdp1 logkkredi, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =      108
Group variable: id                    Number of groups =       4

R-sq:                                  Obs per group:
    within = 0.8026                      min =          21
    between = 0.0261                     avg  =          27.0
    overall = 0.7258                      max  =          29

corr(u_i, Xb) = -0.2248                  F(1,103)       =      418.72
                                          Prob > F       =      0.0000
```

```
-----+-----
      loggdp1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .5343021   .0261112    20.46  0.000   .4825167   .5860876
        _cons |  22.63588   .4289273    52.77  0.000   21.7852   23.48655
-----+-----
      sigma_u |   .096423
      sigma_e |   .12633263
        rho |   .36810683   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
F test that all u_i=0: F(3, 103) = 15.00          Prob > F = 0.0000
```

Ek 3: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggdp1 logkkredi, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 150.30  
Prob>chi2 = 0.0000
```

Ek 4: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggdp1 logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggdp1 = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      108 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        =    280.5535 | P-Value > Chi2(1)     =    0.0000
F-Test           =    280.5535 | P-Value > F(1 , 106)  =    0.0000
R2 (R-Squared)   =     0.7258 | Raw Moments R2          =    1.0000
R2a (Adjusted R2) =     0.7232 | Raw Moments R2 Adj      =    1.0000
Root MSE (Sigma) =     0.1493 | Log Likelihood Function =  53.1695
-----
```

```
- R2h= 0.7258   R2h Adj= 0.7232   F-Test = 280.55   P-Value > F(1 , 106) 0.0000
- R2v= 0.7258   R2v Adj= 0.7232   F-Test = 280.55   P-Value > F(1 , 106) 0.0000
-----
```

```
-----
      loggdp1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .495548   .0295854    16.75   0.000   .4368921   .554204
        _cons |  23.27223   .4860147    47.88   0.000   22.30866   24.23581
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 33.7906   P-Value > Chi2(1) 0.0000
-----
```

Ek 5: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggdp1 logkkredi, fe lbi

FE (within) regression with AR(1) disturbances   Number of obs   =   104
Group variable: id                             Number of groups =    4

R-sq:                                           Obs per group:
  within = 0.3017                               min =          20
  between = 0.0305                             avg =          26.0
  overall = 0.7057                             max =          28

corr(u_i, Xb) = -0.2033                        F(1,99)         =   42.78
                                                Prob > F        =   0.0000

-----+-----
      loggdp1 |          Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .3955494   .0604766     6.54   0.000   .2755506   .5155482
        _cons |  24.96246   .3311317    75.39   0.000   24.30542   25.61949
-----+-----
      rho_ar |   .66903179
      sigma_u |   .07963426
      sigma_e |   .09287348
      rho_fov |   .42370371   (fraction of variance because of u_i)
-----+-----

F test that all u_i=0: F(3,99) = 1.39                               Prob > F = 0.2499
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .66360889
Baltagi-Wu LBI = .92881193
```


Ek 6: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggdp1 logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       104
                                F(1, 3)         =        8.61
                                Prob > F             =       0.0608
                                R-squared            =       0.0838
                                Root MSE         =       .10201
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.loggdp1						
logkkredi						
D1.	.371095	.1265018	2.93	0.061	-.03149	.7736801

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

```
F( 1, 3) = 32.681
Prob > F = 0.0106
```

Ek 7: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 48.828$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 5.886, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 55.208, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 1.488

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 8: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtscd loggdp1 logkkredi, fe
```

```
Regression with Driscoll-Kraay standard errors   Number of obs   =       108
Method: Fixed-effects regression                 Number of groups =        4
Group variable (i): id                          F( 1, 28)      =    146.76
maximum lag: 3                                  Prob > F       =    0.0000
                                                within R-squared =    0.8026
```

	Coef.	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
loggdpp1						
logkkredi	.5343021	.0441043	12.11	0.000	.4439585	.6246458
_cons	22.63588	.7331836	30.87	0.000	21.13402	24.13774

Ek 9: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggdp1 logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression
Group variable: id
```

```
Number of obs   =   108
Number of groups =    4
```

```
R-sq:
```

```
  within = 0.8026
  between = 0.0261
  overall = 0.7258
```

```
Obs per group:
```

```
  min =   21
  avg =  27.0
  max =   29
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) = 410.57
Prob > chi2 = 0.0000
```

loggdp1	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.5306543	.0261889	20.26	0.000	.479325	.5819836
_cons	22.69064	.4317951	52.55	0.000	21.84434	23.53694
sigma_u	.07495011					
sigma_e	.12633263					
rho	.26034207 (fraction of variance due to u_i)					

Ek 10: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggdp1 logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggdp1 = logkkredi
```

```
-----
Sample Size           =          108 | Cross Sections Number =           4
Wald Test             =       280.5535 | P-Value > Chi2(1)    =       0.0000
F-Test               =       280.5535 | P-Value > F(1 , 106) =       0.0000
R2 (R-Squared)       =         0.7258 | Raw Moments R2        =       1.0000
R2a (Adjusted R2)   =         0.7232 | Raw Moments R2 Adj    =       1.0000
Root MSE (Sigma)    =         0.1493 | Log Likelihood Function =      53.1695
-----
```

```
- R2h= 0.7258   R2h Adj= 0.7232   F-Test = 280.55 P-Value > F(1 , 106) 0.0000
- R2v= 0.7258   R2v Adj= 0.7232   F-Test = 280.55 P-Value > F(1 , 106) 0.0000
-----
```

```
-----
      loggdp1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .495548   .0295854    16.75   0.000   .4368921   .554204
      _cons     |  23.27223   .4860147    47.88   0.000   22.30866   24.23581
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 33.7906 P-Value > Chi2(1) 0.0000
-----
```

Ek 11: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggdp1 logkkredi, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      108
Group variable: id                            Number of groups =       4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.8026                               min =          21
  between = 0.0261                              avg  =          27.0
  overall = 0.7258                              max  =          29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)                Wald chi2(2)    =      109.49
                                                         Prob > chi2     =      0.0000

----- theta -----
   min      5%      median      95%      max
0.2379  0.2379   0.2843   0.2843   0.2843

-----
   loggdp1 |          Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
   logkkredi |         .51407    .049129    10.46  0.000    .4177789    .610361
     _cons   |        22.96222   .8061184    28.48  0.000    21.38226    24.54219
-----+-----
   rho_ar    |   .66903179      (estimated autocorrelation coefficient)
   sigma_u   |   .05046277
   sigma_e   |   .09839323
   rho_fov   |   .20825565      (fraction of variance due to u_i)
-----
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .66360889
Baltagi-Wu LBI = .92881193
```

Ek 12: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggdp1 logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       104
                                F(1, 3)         =        8.61
                                Prob > F             =       0.0608
                                R-squared            =       0.0838
                                Root MSE         =       .10201
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.loggdp1						
logkkredi						
D1.	.371095	.1265018	2.93	0.061	-.03149	.7736801

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 32.681
 Prob > F = 0.0106

Ek 13: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggdp1 logkkredi, re
```

```
.
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence =      6.005, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence =    55.974, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence =      1.534
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 :    0.1231
```

```
alpha = 0.05 :    0.1611
```

```
alpha = 0.01 :    0.2338
```


Ek 15: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

---- Coefficients ----				
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.1386129	.0934412	.0451717	.0125982
int2	-.0215635	-.0247298	.0031663	.
logindp	.9486504	1.061961	-.1133105	.
logexpgs1	.5569461	.5797793	-.0228332	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(4) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 12.38
 Prob>chi2 = 0.0147

Ek 16: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =    108
Group variable: id                    Number of groups =     4

R-sq:                                  Obs per group:
    within = 0.9516                    min =          21
    between = 0.8225                    avg =          27.0
    overall = 0.9456                    max =          29

corr(u_i, Xb) = 0.0308                  F(4,100)       =   491.38
                                          Prob > F        =    0.0000
```

loggdp1	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.1386129	.0267785	5.18	0.000	.0854852	.1917406
int2	-.0215635	.0034498	-6.25	0.000	-.0284077	-.0147193
logindp	.9486504	.1700913	5.58	0.000	.6111941	1.286107
logexpgs1	.5569461	.0794062	7.01	0.000	.3994065	.7144858
_cons	19.016	.5613096	33.88	0.000	17.90238	20.12962
sigma_u	.02897781					
sigma_e	.06349154					
rho	.17239425 (fraction of variance due to u_i)					

```
F test that all u_i=0: F(3, 100) = 4.02          Prob > F = 0.0095
```

Ek 17: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 0.26  
Prob>chi2 = 0.9925
```

Ek 18: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggdp1 = logkkredi + int2 + logindp + logexpgs1
```

```
-----
Sample Size           =          108 | Cross Sections Number =          4
Wald Test             = 1861.1834 | P-Value > Chi2(4)     = 0.0000
F-Test               = 465.2959 | P-Value > F(4 , 103)  = 0.0000
R2 (R-Squared)       = 0.9476 | Raw Moments R2         = 1.0000
R2a (Adjusted R2)   = 0.9455 | Raw Moments R2 Adj     = 1.0000
Root MSE (Sigma)     = 0.0662 | Log Likelihood Function = 142.5002
-----
```

```
- R2h= 0.9476   R2h Adj= 0.9455   F-Test = 465.30 P-Value > F(4 , 103) 0.0000
- R2v= 0.9476   R2v Adj= 0.9455   F-Test = 465.30 P-Value > F(4 , 103) 0.0000
-----
```

```
loggdp1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .0934412   .0236299     3.95   0.000     .046577     .1403055
int2      |  -.0247298   .0034623    -7.14   0.000    -.0315965    -.0178631
logindp   |   1.061961   .1740792     6.10   0.000     .7167159     1.407206
logexpgs1 |   .5797793   .0823492     7.04   0.000     .4164592     .7430995
_cons     |  19.01741    .5849081    32.51   0.000    17.85739     20.17744
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 0.4939 P-Value > Chi2(1) 0.4822
-----
```

Ek 19: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

. xtregar loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe lbi

FE (within) regression with AR(1) disturbances Number of obs = 104
Group variable: id Number of groups = 4

R-sq: Obs per group:
within = 0.7570 min = 20
between = 0.4904 avg = 26.0
overall = 0.9138 max = 28

corr(u_i, Xb) = -0.0243 F(4,96) = 74.78
Prob > F = 0.0000

loggdp1	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.2106046	.0428206	4.92	0.000	.1256064	.2956027
int2	-.009785	.0047999	-2.04	0.044	-.0193126	-.0002573
logindp	.4575414	.1138784	4.02	0.000	.2314946	.6835882
logexpgs1	.7287435	.077066	9.46	0.000	.5757688	.8817183
_cons	18.21106	.3197132	56.96	0.000	17.57643	18.84568
rho_ar	.68513988					
sigma_u	.04269488					
sigma_e	.05451202					
rho_fov	.38020354	(fraction of variance because of u_i)				

F test that all u_i=0: F(3,96) = 1.14 Prob > F = 0.3370
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 1.1976744
Baltagi-Wu LBI = 1.2846589

Ek 20: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggdp1 logkkredi int2 logindp logexpgs1, output
```

```
Linear regression                Number of obs    =      104
                                F(3, 3)          =          .
                                Prob > F              =          .
                                R-squared             =     0.7401
                                Root MSE         =     .05514
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.loggdp1	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi						
D1.	.0749517	.0534852	1.40	0.256	-.0952622	.2451656
int2						
D1.	-.0012535	.0006425	-1.95	0.146	-.0032982	.0007913
logindp						
D1.	.4294137	.0186866	22.98	0.000	.3699447	.4888826
logexpgs1						
D1.	.726256	.0086613	83.85	0.000	.6986918	.7538202

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 740.381

Prob > F = 0.0001

Ek 21: Milli Gelirin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 71.305$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 8.826, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 64.221, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 2.184

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 23: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.2687325	.2598975	.0088351	.0014005

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 39.80
 Prob>chi2 = 0.0000

Ek 24: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg logexpgs1 logkkredi, fe

Fixed-effects (within) regression           Number of obs   =       108
Group variable: id                         Number of groups =        4

R-sq:                                       Obs per group:
    within = 0.6003                          min =          21
    between = 0.0261                          avg  =         27.0
    overall = 0.5510                          max  =          29

corr(u_i, Xb) = -0.2461                     F(1,103)       =       154.67
                                           Prob > F       =        0.0000

-----+-----
logexpgs1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .2687325   .0216079    12.44  0.000   .2258783   .3115868
   _cons |   6.13873   .3549518    17.29  0.000   5.434766   6.842693
-----+-----
sigma_u |   .04482219
sigma_e |   .1045445
rho     |   .15527429   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
F test that all u_i=0: F(3, 103) = 4.82                Prob > F = 0.0035
```

Ek 25: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 6.98  
Prob>chi2 = 0.1371
```

Ek 26: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt logexpgs1 logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
logexpgs1 = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      108 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        =    130.0641 | P-Value > Chi2(1)    =    0.0000
F-Test          =    130.0641 | P-Value > F(1 , 106) =    0.0000
R2 (R-Squared)  =     0.5510 | Raw Moments R2        =    0.9999
R2a (Adjusted R2) =     0.5467 | Raw Moments R2 Adj    =    0.9999
Root MSE (Sigma) =     0.1101 | Log Likelihood Function = 86.1006
-----
```

```
- R2h= 0.5510   R2h Adj= 0.5467   F-Test = 130.06 P-Value > F(1 , 106) 0.0000
- R2v= 0.5510   R2v Adj= 0.5467   F-Test = 130.06 P-Value > F(1 , 106) 0.0000
-----
```

```
logexpgs1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .2487326   .0218099    11.40   0.000   .2054923   .2919729
   _cons |   6.467135   .3582824    18.05   0.000   5.756806   7.177465
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 2.8806 P-Value > Chi2(1) 0.0897
-----
```

Ek 27: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logexpgs1 logkkredi, fe lbi
```

```
FE (within) regression with AR(1) disturbances   Number of obs   =       104
Group variable: id                             Number of groups =         4
```

```
R-sq:                                           Obs per group:
  within = 0.1310                               min =         20
  between = 0.0305                              avg =        26.0
  overall = 0.5262                              max =         28
```

```
corr(u_i, Xb) = -0.2179                        F(1,99)         =       14.92
                                                Prob > F        =       0.0002
```

```
-----+-----
logexpgs1 |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .1595498   .0413004     3.86   0.000   .0776009   .2414988
  _cons   |   7.968084   .2792771    28.53   0.000   7.413938   8.52223
-----+-----
rho_ar    |   .59063089
sigma_u   |   .0303405
sigma_e   |   .07734925
rho_fov   |   .13334575   (fraction of variance because of u_i)
-----+-----
```

```
F test that all u_i=0: F(3,99) = 0.45                               Prob > F = 0.7160
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .83085073
Baltagi-Wu LBI = 1.1507025
```

Ek 28: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial logexpgs1 logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       104
                                F(1, 3)         =       13.45
                                Prob > F            =       0.0351
                                R-squared           =       0.0659
                                Root MSE        =       .09525
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.logexpgs1						
logkkredi						
D1.	.3043039	.0829774	3.67	0.035	.0402329	.5683749

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 148.729

Prob > F = 0.0012

Ek 29: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 83.879$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 9.764, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 66.714, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 2.333

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 31: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.0972095	.0669313	.0302781	.0193649
loggoods2	.1675548	.1397549	.0277999	.0216995
int2	.0006398	-.0007577	.0013975	.0009377
logindp	1.134336	1.25935	-.1250144	.0836692

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\begin{aligned} \text{chi2}(4) &= (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B) \\ &= 2.45 \\ \text{Prob}>\text{chi2} &= 0.6540 \end{aligned}$$

Ek 33: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
logexpgs1 = logkkredi + loggoods2 + int2 + logindp
```

```
-----
Sample Size          =          108 | Cross Sections Number =          4
Wald Test            =    369.7811 | P-Value > Chi2(4)     =    0.0000
F-Test              =    92.4453 | P-Value > F(4 , 103)  =    0.0000
R2 (R-Squared)      =    0.7821 | Raw Moments R2         =    0.9999
R2a (Adjusted R2)   =    0.7737 | Raw Moments R2 Adj     =    0.9999
Root MSE (Sigma)    =    0.0778 | Log Likelihood Function = 125.1555
-----
```

```
- R2h= 0.7821   R2h Adj= 0.7737   F-Test = 92.45 P-Value > F(4 , 103) 0.0000
- R2v= 0.7821   R2v Adj= 0.7737   F-Test = 92.45 P-Value > F(4 , 103) 0.0000
```

```
-----
logexpgs1 |      Coef.   Std. Err.    t    P>|t|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .0669313   .0282436    2.37  0.020    .0109168   .1229459
loggoods2 |   .1397549   .0703042    1.99  0.049    .0003231   .2791867
int2      |  -.0007577   .0042069   -0.18  0.857   -.0091012   .0075857
logindp   |    1.25935   .1776979    7.09  0.000    .9069285   1.611772
_cons     |    1.959873   .7541805    2.60  0.011    .4641337   3.455612
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 0.0033 P-Value > Chi2(1) 0.9540
```

Ek 34: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, re lbi
```

```
RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      108
Group variable: id                             Number of groups =         4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.7753                               min =         21
  between = 0.4375                              avg  =        27.0
  overall = 0.7662                              max  =         29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(5)    =      192.57
                                                         Prob > chi2     =      0.0000
```

```
-----+-----+-----+-----+-----+
      min      5%      theta      95%      max
0.0000  0.0000  0.0000  0.0000  0.0000
```

```
-----+-----+-----+-----+-----+
      logexpgs1 |      Coef.  Std. Err.   z   P>|z|   [95% Conf. Interval]
-----+-----+-----+-----+-----+
      logkkredi |   .1182127   .0367131   3.22  0.001   .0462563   .1901691
      loggoods2 |   .1835238   .0953575   1.92  0.054  -.0033735   .370421
           int2 |  -.0048627   .0053769  -0.90  0.366  -.0154012   .0056758
      logindp   |   .7947286   .1824347   4.36  0.000   .4371632   1.152294
           _cons |   2.891718   .947517   3.05  0.002   1.034619   4.748818
-----+-----+-----+-----+-----+
      rho_ar   |   .42913996 (estimated autocorrelation coefficient)
      sigma_u  |           0
      sigma_e  |   .07226235
      rho_fov  |           0 (fraction of variance due to u_i)
-----+-----+-----+-----+-----+
```

```
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 1.4169527
Baltagi-Wu LBI = 1.4829955
```

Ek 35: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, output
```

```
Linear regression                Number of obs    =      104
                                F(3, 3)         =          .
                                Prob > F             =          .
                                R-squared            =      0.2962
                                Root MSE        =      .08391
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.logexpgs1	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi						
D1.	.1713682	.0835392	2.05	0.133	-.094491	.4372274
loggoods2						
D1.	.1361438	.0643998	2.11	0.125	-.0688053	.3410928
int2						
D1.	-.0048001	.0011119	-4.32	0.023	-.0083386	-.0012616
logindp						
D1.	.5506366	.135264	4.07	0.027	.1201663	.981107

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 572.052

Prob > F = 0.0002

Ek 36: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, re
```

```
.  
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence =    11.822, Pr = 0.0000
```

```
.  
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence =    78.260, Pr = 0.0000
```

```
.  
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence =    3.572
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 :    0.1231
```

```
alpha = 0.05 :    0.1611
```

```
alpha = 0.01 :    0.2338
```

Ek 37: İhracatın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logexpgs1 logkkredi loggoods2 int2 logindp, re

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      108
Group variable: id                            Number of groups =        4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.7753                             min =          21
  between = 0.4375                            avg  =         27.0
  overall = 0.7662                            max  =          29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(5)    =     192.57
                                                           Prob > chi2     =     0.0000

-----+----- theta -----+-----
min      5%      median      95%      max
0.0000  0.0000  0.0000    0.0000  0.0000

-----+-----
logexpgs1 |      Coef.  Std. Err.      z    P>|z|      [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .1182127   .0367131    3.22  0.001    .0462563   .1901691
loggoods2 |   .1835238   .0953575    1.92  0.054   -.0033735   .370421
int2      |  -.0048627   .0053769   -0.90  0.366   -.0154012   .0056758
logindp   |   .7947286   .1824347    4.36  0.000    .4371632   1.152294
_cons     |   2.891718   .947517     3.05  0.002    1.034619   4.748818

-----+-----
rho_ar    |   .42913996   (estimated autocorrelation coefficient)
sigma_u   |              0
sigma_e   |   .07226235
rho_fov   |              0   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```


Ek 38: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggoods2 logkkredi, fe
```

```
. estimates store fe
```

```
. quietly xtreg loggoods2 logkkredi, re
```

```
. estimates store re
```

```
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.0238761	.0208111	.003065	.0082702

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 0.14
 Prob>chi2 = 0.7109

Ek 39: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggoods2 logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression
Group variable: id
```

```
Number of obs   =   108
Number of groups =    4
```

```
R-sq:
  within = 0.0076
  between = 0.0261
  overall = 0.0062
```

```
Obs per group:
      min =   21
      avg =  27.0
      max =   29
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) = 0.67
Prob > chi2 = 0.4148
```

loggoods2	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.0208111	.0255189	0.82	0.415	-.029205	.0708272
_cons	10.58348	.4192117	25.25	0.000	9.761836	11.40512
sigma_u	0					
sigma_e	.1297887					
rho	0	(fraction of variance due to u_i)				

Ek 40: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggoods2 logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggoods2 = logkkredi
```

Sample Size	=	108		Cross Sections Number	=	4
Wald Test	=	0.6651		P-Value > Chi2(1)	=	0.4148
F-Test	=	0.6651		P-Value > F(1 , 106)	=	0.4166
R2 (R-Squared)	=	0.0062		Raw Moments R2	=	0.9999
R2a (Adjusted R2)	=	-0.0031		Raw Moments R2 Adj	=	0.9999
Root MSE (Sigma)	=	0.1288		Log Likelihood Function	=	69.1387

```
-----
- R2h= 0.0062   R2h Adj=-0.0031   F-Test =    0.67 P-Value > F(1 , 106) 0.4166
- R2v= 0.0062   R2v Adj=-0.0031   F-Test =    0.67 P-Value > F(1 , 106) 0.4166
-----
```

loggoods2		Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
logkkredi		.0208111	.0255189	0.82	0.417	-.0297826 .0714048
_cons		10.58348	.4192117	25.25	0.000	9.752348 11.4146

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
-----
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1   =    3.1626   P-Value > Chi2(1) 0.0753
-----
```

Ek 41: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggoods2 logkkredi, re lbi
```

```
RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      108
Group variable: id                            Number of groups =       4

R-sq:                                         Obs per group:
  within = 0.0076                               min =      21
  between = 0.0261                              avg  =     27.0
  overall = 0.0062                              max  =      29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(2)    =      4.73
                                                           Prob > chi2     =     0.0939
```

```
----- theta -----
   min      5%      median      95%      max
0.0000  0.0000  0.0000  0.0000  0.0000
```

```
-----+-----
loggoods2 |          Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .1246376   .0573015     2.18   0.030   .0123286   .2369465
  _cons   |   8.832046   .9388569     9.41   0.000   6.991921  10.67217
-----+-----
rho_ar    |   .8022311   (estimated autocorrelation coefficient)
sigma_u   |           0
sigma_e   |   .08640169
rho_fov   |           0   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```

```
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .47694377
Baltagi-Wu LBI = .78398432
```

Ek 42: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggoods2 logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       104
                                F(1, 3)         =        7.26
                                Prob > F             =       0.0742
                                R-squared            =       0.0365
                                Root MSE         =       .08834
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.loggoods2						
logkkredi						
D1.	.2066453	.0767112	2.69	0.074	-.037484	.4507746

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 9.924

Prob > F = 0.0513

Ek 43: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggoods2 logkkredi, re
```

```
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence = 12.193, Pr = 0.0000
```

```
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence = 79.558, Pr = 0.0000
```

```
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence = 3.741
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 : 0.1231
```

```
alpha = 0.05 : 0.1611
```

```
alpha = 0.01 : 0.2338
```

Ek 44: İthalatın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggoods2 logkkredi, re robust
```

```
Random-effects GLS regression           Number of obs   =       108
Group variable: id                     Number of groups =         4

R-sq:                                   Obs per group:
    within = 0.0076                      min =          21
    between = 0.0261                     avg =         27.0
    overall = 0.0062                     max =          29

corr(u_i, X) = 0 (assumed)              Wald chi2(1)    =         0.86
                                          Prob > chi2     =         0.3543
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

loggoods2	Coef.	Robust Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.0208111	.0224653	0.93	0.354	-.02322	.0648422
_cons	10.58348	.3615651	29.27	0.000	9.874822	11.29213
sigma_u	0					
sigma_e	.1297887					
rho	0	(fraction of variance due to u_i)				

Ek 45: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg ygdpl logkkredi, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg ygdpl logkkredi, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.0028708	.0026086	.0002622	.0071303

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 0.00
 Prob>chi2 = 0.9707

Ek 46: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg ygdpl logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression
Group variable: id
```

```
Number of obs   =    108
Number of groups =     4
```

```
R-sq:
```

```
  within = 0.0002
  between = 0.0261
  overall = 0.0002
```

```
Obs per group:
```

```
  min =    21
  avg =   27.0
  max =    29
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) =    0.02
Prob > chi2   =   0.8994
```

ygdp1	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.0026086	.0206426	0.13	0.899	-.0378501	.0430674
_cons	.9338221	.3391063	2.75	0.006	.269186	1.598458
sigma_u	0					
sigma_e	.10566431					
rho	0	(fraction of variance due to u_i)				

Ek 47: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt ygdpl logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
ygdp1 = logkkredi
```

Sample Size	=	108	Cross Sections Number	=	4
Wald Test	=	0.0160	P-Value > Chi2(1)	=	0.8994
F-Test	=	0.0160	P-Value > F(1 , 106)	=	0.8997
R2 (R-Squared)	=	0.0002	Raw Moments R2	=	0.9890
R2a (Adjusted R2)	=	-0.0093	Raw Moments R2 Adj	=	0.9889
Root MSE (Sigma)	=	0.1042	Log Likelihood Function	=	92.0415

```
-----
- R2h= 0.0002   R2h Adj=-0.0093   F-Test =   0.02   P-Value > F(1 , 106) 0.8997
- R2v= 0.0002   R2v Adj=-0.0093   F-Test =   0.02   P-Value > F(1 , 106) 0.8997
-----
```

ygdp1	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
logkkredi	.0026086	.0206426	0.13	0.900	-.0383173 .0435346
_cons	.9338221	.3391063	2.75	0.007	.2615109 1.606133

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
-----
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1   =   1.3850   P-Value > Chi2(1) 0.2392
-----
```

Ek 48: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassel Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar ygdpl logkkredi, re lbi
```

```
RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      108
Group variable: id                            Number of groups =       4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.0002                               min =         21
  between = 0.0261                              avg  =        27.0
  overall = 0.0002                               max  =         29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(2)     =       0.04
                                                         Prob > chi2      =      0.9817
```

```
----- theta -----
   min      5%      median      95%      max
0.0000  0.0000  0.0000  0.0000  0.0000
```

```
-----+-----
      ygdpl |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
    logkkredi |   .0036779   .0191175     0.19   0.847   - .0337918   .0411475
      _cons   |   .9153984   .3140729     2.91   0.004   .2998268   1.53097
-----+-----
    rho_ar   |  -.07562517 (estimated autocorrelation coefficient)
    sigma_u   |           0
    sigma_e   |   .10402883
    rho_fov   |           0 (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```

```
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 2.1510829
Baltagi-Wu LBI = 2.3415011
```

Ek 49: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial ygdpl logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =      104
                                F(1, 3)         =       2.85
                                Prob > F             =      0.1897
                                R-squared            =      0.0069
                                Root MSE         =      .15442
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.ygdpl						
logkkredi						
D1.	-.1546271	.091528	-1.69	0.190	-.4459101	.136656

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 107.257

Prob > F = 0.0019

Ek 50: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg ygdp1 logkkredi, re
```

```
.
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence = 12.208, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence = 80.000, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence = 3.800
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 : 0.1231
```

```
alpha = 0.05 : 0.1611
```

```
alpha = 0.01 : 0.2338
```

Ek 51: Büyümenin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar ygdpl logkkredi, re
```

```
RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =       108
Group variable: id                            Number of groups =        4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.0002                               min =         21
  between = 0.0261                             avg  =        27.0
  overall = 0.0002                               max  =         29

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(2)    =        0.04
                                                           Prob > chi2     =        0.9817
```

```
-----+----- theta -----+-----
min      5%      median      95%      max
0.0000  0.0000  0.0000  0.0000  0.0000
```

```
-----+-----
      ygdpl |      Coef.  Std. Err.   z  P>|z|  [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .0036779   .0191175   0.19  0.847  - .0337918   .0411475
  _cons   |   .9153984   .3140729   2.91  0.004   .2998268   1.53097
-----+-----
rho_ar   |  -.07562517  (estimated autocorrelation coefficient)
sigma_u   |           0
sigma_e   |   .10402883
rho_fov   |           0  (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```


Ek 54: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggfcf logkkredi, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 68.41  
Prob>chi2 = 0.0000
```

Ek 55: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggfcf logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggfcf = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      102 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        =    215.1588 | P-Value > Chi2(1)    =    0.0000
F-Test           =    215.1588 | P-Value > F(1 , 100) =    0.0000
R2 (R-Squared)   =     0.6827 | Raw Moments R2         =    0.9997
R2a (Adjusted R2) =     0.6795 | Raw Moments R2 Adj     =    0.9997
Root MSE (Sigma) =     0.1880 | Log Likelihood Function = 26.7461
-----
```

```
- R2h= 0.6827   R2h Adj= 0.6795   F-Test = 215.16 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.6827   R2v Adj= 0.6795   F-Test = 215.16 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
-----
```

```
-----
loggfcf |      Coef.   Std. Err.    t    P>|t|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .580008   .0395416   14.67   0.000   .5015585   .6584574
   _cons |   2.180947   .6480244    3.37   0.001   .8952845   3.466609
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 14.3401 P-Value > Chi2(1) 0.0002
-----
```


Ek 57: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggfcf logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       98
                                F(1, 3)         =      12.63
                                Prob > F           =      0.0380
                                R-squared          =      0.0769
                                Root MSE       =      .15212
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
D.loggfcf					
logkkredi					
D1.	.5190614	.1460441	3.55	0.038	.054284 .9838388

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 0.389

Prob > F = 0.5772

Ek 58: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 56.606$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 6.854, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 56.351, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 1.595

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 59: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtscd loggfcf logkkredi, fe
```

```
Regression with Driscoll-Kraay standard errors   Number of obs   =   102
Method: Fixed-effects regression                 Number of groups =    4
Group variable (i): id                          F( 1, 26)      =   78.68
maximum lag: 2                                  Prob > F       =   0.0000
                                                within R-squared =   0.7631
```

loggfcf	Coef.	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
logkkredi	.635264	.0716192	8.87	0.000	.4880486 .7824793
_cons	1.275762	1.193862	1.07	0.295	-1.178256 3.72978

Ek 60: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggfcf logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression
Group variable: id
```

```
Number of obs   =    102
Number of groups =     4
```

```
R-sq:
```

```
  within = 0.7631
  between = 0.0000
  overall = 0.6827
```

```
Obs per group:
```

```
  min =    21
  avg =   25.5
  max =    27
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) =   293.08
Prob > chi2  =    0.0000
```

loggfcf	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.6236142	.036427	17.12	0.000	.5522186	.6950097
_cons	1.462671	.5978488	2.45	0.014	.2909093	2.634433
sigma_u	.06360757					
sigma_e	.16326071					
rho	.1317891 (fraction of variance due to u_i)					

Ek 61: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggfcf logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggfcf = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      102      |      Cross Sections Number =      4
Wald Test        =     215.1588  |      P-Value > Chi2(1)     =     0.0000
F-Test          =     215.1588  |      P-Value > F(1 , 100)  =     0.0000
R2 (R-Squared)  =     0.6827   |      Raw Moments R2         =     0.9997
R2a (Adjusted R2) =     0.6795   |      Raw Moments R2 Adj     =     0.9997
Root MSE (Sigma) =     0.1880   |      Log Likelihood Function =    26.7461
-----
- R2h= 0.6827   R2h Adj= 0.6795   F-Test = 215.16 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.6827   R2v Adj= 0.6795   F-Test = 215.16 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
-----
```

```
-----
loggfcf |      Coef.   Std. Err.    t    P>|t|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |      .580008   .0395416   14.67   0.000   .5015585   .6584574
_cons    |      2.180947   .6480244    3.37   0.001   .8952845   3.466609
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 14.3401 P-Value > Chi2(1) 0.0002
-----
```


Ek 62: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggfcf logkkredi, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs      =      102
Group variable: id                            Number of groups   =       4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.7631                               min =      21
  between = 0.0000                             avg  =     25.5
  overall = 0.6827                               max  =      27

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)                Wald chi2(2)       =     106.17
                                                           Prob > chi2        =     0.0000

-----+----- theta -----
   min      5%      median      95%      max
0.3017    0.3017    0.3432    0.3432    0.3432

-----+-----
   loggfcf |          Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
   logkkredi |    .6367512    .0617982    10.30  0.000    .5156289    .7578735
     _cons |    1.241062    1.012269     1.23  0.220   -.7429493    3.225073
-----+-----
   rho_ar |    .56495031  (estimated autocorrelation coefficient)
   sigma_u |    .06905574
   sigma_e |    .14235963
   rho_fov |    .19048144  (fraction of variance due to u_i)
-----+-----

modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .87174901
Baltagi-Wu LBI = 1.2155615
```

Ek 63: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggfcf logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =          98
                                F(1, 3)         =         12.63
                                Prob > F           =         0.0380
                                R-squared          =         0.0769
                                Root MSE       =         .15212
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.loggfcf	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi						
D1.	.5190614	.1460441	3.55	0.038	.054284	.9838388

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

```
F( 1, 3) = 0.389
Prob > F = 0.5772
```

Ek 64: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggfcf logkkredi, re
```

```
.
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence =    7.106, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence =    56.857, Pr = 0.0000
```

```
.
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence =    1.605
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 :    0.1231
```

```
alpha = 0.05 :    0.1611
```

```
alpha = 0.01 :    0.2338
```

Ek 65: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loggfcf logkkredi, re robust
```

```
Random-effects GLS regression           Number of obs   =       102
Group variable: id                     Number of groups =         4

R-sq:                                   Obs per group:
    within = 0.7631                      min =          21
    between = 0.0000                     avg =         25.5
    overall = 0.6827                      max =          27

corr(u_i, X) = 0 (assumed)              Wald chi2(1)    =       385.23
                                          Prob > chi2     =         0.0000
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

loggfcf	Coef.	Robust Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.6236142	.0317728	19.63	0.000	.5613406	.6858878
_cons	1.462671	.4972105	2.94	0.003	.4881568	2.437186
sigma_u	.06360757					
sigma_e	.16326071					
rho	.1317891 (fraction of variance due to u_i)					

Ek 66: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----		(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	(b)	(B)	(b-B)	S.E.
	fe	re	Difference	
logkkredi	.1096257	.07346	.0361657	.0128703
int2	-.0203888	-.0228193	.0024305	.0005268
logindp	2.111327	2.191895	-.0805682	.
logexpgs1	.4337512	.4545756	-.0208244	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(4) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 7.54
 Prob>chi2 = 0.1100
 (V_b-V_B is not positive definite)

Ek 68: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loggfcf = logkkredi + int2 + logindp + logexpgs1
```

```
-----
Sample Size           =          102 | Cross Sections Number =           4
Wald Test             = 2928.6374 | P-Value > Chi2(4)    = 0.0000
F-Test               = 732.1594 | P-Value > F(4 , 97)  = 0.0000
R2 (R-Squared)       = 0.9679 | Raw Moments R2         = 1.0000
R2a (Adjusted R2)   = 0.9666 | Raw Moments R2 Adj     = 1.0000
Root MSE (Sigma)     = 0.0607 | Log Likelihood Function = 143.6514
-----
```

```
- R2h= 0.9679   R2h Adj= 0.9666   F-Test = 732.16 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
- R2v= 0.9679   R2v Adj= 0.9666   F-Test = 732.16 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
```

```
-----
      loggfcf |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|      [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |      .07346   .0219992     3.34   0.001   .0297976   .1171224
           int2 |     -.0228193 .0031835    -7.17   0.000   -.0291377   -.0165009
           logindp |     2.191895   .169671    12.92   0.000   1.855145   2.528645
      logexpgs1 |     .4545756   .0776792     5.85   0.000   .3004039   .6087473
           _cons |    -4.416057   .5440559    -8.12   0.000   -5.495857   -3.336257
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 0.8339 P-Value > Chi2(1) 0.3611
-----
```

Ek 69: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =       102
Group variable: id                            Number of groups =        4

R-sq:                                         Obs per group:
  within = 0.9690                             min =          21
  between = 0.8101                            avg  =         25.5
  overall = 0.9650                             max  =          27

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(5)     =    1552.01
                                                         Prob > chi2      =      0.0000

-----+----- theta -----
      min      5%      median      95%      max
0.1305   0.1305   0.1577   0.1577   0.1577

-----+-----
      loggfcf |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .128732   .0302114     4.26   0.000    .0695188   .1879452
        int2 |  -.0189478   .0042383    -4.47   0.000   -.0272547  -.010641
      logindp |   1.856436   .150761    12.31   0.000    1.560949   2.151922
      logexpgs1 |   .5177166   .079762     6.49   0.000    .361386    .6740472
        _cons |  -4.44153   .6599048    -6.73   0.000   -5.734919  -3.14814

      rho_ar |   .3997287   (estimated autocorrelation coefficient)
      sigma_u |   .01153338
      sigma_e |   .05758287
      rho_fov |   .03856957   (fraction of variance due to u_i)

-----+-----
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 1.4217043
Baltagi-Wu LBI = 1.8479547
```


Ek 70: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, output
```

```
Linear regression                Number of obs    =          98
                                F(3, 3)         =          .
                                Prob > F             =          .
                                R-squared            =       0.8448
                                Root MSE         =       .06336
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.loggfcf	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi						
D1.	.1113033	.0790658	1.41	0.254	-.1403194	.3629261
int2						
D1.	-.001593	.0003231	-4.93	0.016	-.0026213	-.0005648
logindp						
D1.	1.788369	.0835843	21.40	0.000	1.522366	2.054371
logexpgs1						
D1.	.5150507	.0177038	29.09	0.000	.4587091	.5713922

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 200.433

Prob > F = 0.0008

Ek 71: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence =    10.562, Pr = 0.0000
.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence =    69.727, Pr = 0.0000
.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence =    2.651
|-----|
Critical values from Frees' Q distribution
alpha = 0.10 :    0.1231
alpha = 0.05 :    0.1611
alpha = 0.01 :    0.2338
```

Ek 72: Yatırımların Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loggfcf logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
```

```
RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      102
Group variable: id                            Number of groups =        4
```

```
R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.9690                             min =          21
  between = 0.8101                            avg =         25.5
  overall = 0.9650                             max =          27
```

```
corr(u_i, Xb) = 0 (assumed)                    Wald chi2(5)    =    1552.01
                                                    Prob > chi2     =      0.0000
```

```
-----+----- theta -----+-----
min      5%      median      95%      max
0.1305   0.1305   0.1577   0.1577   0.1577
```

```
-----+-----
loggfcf |      Coef.  Std. Err.      z    P>|z|      [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |      .128732   .0302114    4.26   0.000    .0695188   .1879452
int2      |     -.0189478   .0042383   -4.47   0.000   -.0272547  -.010641
logindp   |      1.856436   .150761    12.31   0.000    1.560949   2.151922
logexpgs1 |      .5177166   .079762    6.49   0.000    .361386    .6740472
_cons     |     -4.44153   .6599048   -6.73   0.000   -5.734919  -3.14814
-----+-----
rho_ar    |      .3997287   (estimated autocorrelation coefficient)
sigma_u   |      .01153338
sigma_e   |      .05758287
rho_fov   |      .03856957   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```

Ek 73: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logemp logkkredi, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg logemp logkkredi, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.1204441	.1175207	.0029234	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

```
chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
        =   -7.08   chi2<0 ==> model fitted on these
                    data fails to meet the asymptotic
                    assumptions of the Hausman test;
                    see suest for a generalized test
```

Ek 74: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg logemp logkkredi, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =      102
Group variable: id                    Number of groups =       4

R-sq:                                  Obs per group:
    within = 0.7013                      min =          21
    between = 0.0000                     avg =         25.5
    overall = 0.6280                     max =          27

corr(u_i, Xb) = -0.2593                  F(1,97)         =      227.71
                                          Prob > F        =      0.0000
```

```
-----+-----
      logemp |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .1204441   .0079816    15.09   0.000   .1046028   .1362854
        _cons |  15.03635   .1308015   114.96   0.000   14.77675   15.29595
-----+-----
      sigma_u |   .02184918
      sigma_e |   .03625803
        rho   |   .26639412   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```

```
F test that all u_i=0: F(3, 97) = 8.73                Prob > F = 0.0000
```

Ek 75: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logemp logkkredi, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 18.64  
Prob>chi2 = 0.0009
```

Ek 76: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt logemp logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
logemp = logkkredi
```

```
-----
Sample Size          =          102 | Cross Sections Number =          4
Wald Test            =   168.8346 | P-Value > Chi2(1)    =   0.0000
F-Test              =   168.8346 | P-Value > F(1 , 100) =   0.0000
R2 (R-Squared)      =    0.6280 | Raw Moments R2        =   1.0000
R2a (Adjusted R2)   =    0.6243 | Raw Moments R2 Adj    =   1.0000
Root MSE (Sigma)    =    0.0402 | Log Likelihood Function = 183.9915
-----
```

```
- R2h= 0.6280   R2h Adj= 0.6243   F-Test = 168.83 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.6280   R2v Adj= 0.6243   F-Test = 168.84 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
-----
```

```
-----
logemp |      Coef.   Std. Err.    t    P>|t|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .1099683   .0084632    12.99  0.000   .0931774   .1267591
   _cons |  15.20796   .1386991   109.65  0.000  14.93279  15.48314
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 5.2007 P-Value > Chi2(1) 0.0226
-----
```

Ek 77: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logemp logkkredi, fe lbi

FE (within) regression with AR(1) disturbances   Number of obs   =       98
Group variable: id                             Number of groups =        4

R-sq:                                           Obs per group:
  within = 0.3488                               min =          20
  between = 0.0017                             avg =         24.5
  overall = 0.6056                             max =          26

corr(u_i, Xb) = -0.2573                        F(1,93)         =       49.82
                                                Prob > F        =       0.0000

-----+-----
      logemp |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .0963229   .0136466     7.06   0.000   .0692236   .1234223
        _cons |  15.44126   .116724    132.29  0.000  15.20947  15.67305
-----+-----
      rho_ar |   .48028046
      sigma_u |   .0182065
      sigma_e |   .03030805
      rho_fov |   .2651698   (fraction of variance because of u_i)
-----+-----

F test that all u_i=0: F(3,93) = 2.04                               Prob > F = 0.1142
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 1.0478956
Baltagi-Wu LBI = 1.3561675
```


Ek 78: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial logemp logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       98
                                F(1, 3)         =      69.14
                                Prob > F            =     0.0036
                                R-squared           =     0.0565
                                Root MSE        =     .0371
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

```
-----+-----
```

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
D.logemp					
logkkredi					
D1.	.1073008	.012904	8.32	0.004	.0662345 .1483672

```
-----+-----
```

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 261.350

Prob > F = 0.0005

Ek 79: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 62.331$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 7.470, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 62.143, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 2.056

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 80: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtscd logemp logkkredi, fe
```

```
Regression with Driscoll-Kraay standard errors   Number of obs   =       102
Method: Fixed-effects regression                 Number of groups =         4
Group variable (i): id                          F( 1, 26)      =       58.25
maximum lag: 2                                  Prob > F       =       0.0000
                                                within R-squared =       0.7013
```

	Coef.	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logemp						
logkkredi	.1204441	.0157808	7.63	0.000	.0880062	.152882
_cons	15.03635	.2611407	57.58	0.000	14.49957	15.57313

Ek 81: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg logemp logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression
Group variable: id
```

```
Number of obs   =   102
Number of groups =    4
```

```
R-sq:
```

```
within = 0.7013
between = 0.0000
overall = 0.6280
```

```
Obs per group:
```

```
min = 21
avg = 25.5
max = 27
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) = 212.76
Prob > chi2 = 0.0000
```

logemp	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.1175207	.0080569	14.59	0.000	.1017294	.133312
_cons	15.08355	.1321729	114.12	0.000	14.8245	15.34261
sigma_u	.01173589					
sigma_e	.03625803					
rho	.09483162	(fraction of variance due to u_i)				

Ek 82: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt logemp logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
logemp = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      102 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        =    168.8346 | P-Value > Chi2(1)     =    0.0000
F-Test           =    168.8346 | P-Value > F(1 , 100)  =    0.0000
R2 (R-Squared)   =     0.6280 | Raw Moments R2          =    1.0000
R2a (Adjusted R2) =     0.6243 | Raw Moments R2 Adj      =    1.0000
Root MSE (Sigma) =     0.0402 | Log Likelihood Function = 183.9915
-----
```

```
- R2h= 0.6280   R2h Adj= 0.6243   F-Test = 168.83   P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.6280   R2v Adj= 0.6243   F-Test = 168.84   P-Value > F(1 , 100) 0.0000
-----
```

```
-----
logemp |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .1099683   .0084632    12.99   0.000   .0931774   .1267591
_cons |   15.20796   .1386991   109.65   0.000   14.93279   15.48314
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 5.2007   P-Value > Chi2(1) 0.0226
-----
```

Ek 83: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logemp logkkredi, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      102
Group variable: id                            Number of groups =       4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.7013                               min =          21
  between = 0.0000                             avg =         25.5
  overall = 0.6280                             max =          27

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(2)    =      96.75
                                                         Prob > chi2     =      0.0000

-----+----- theta -----+-----
      min      5%      median      95%      max
0.3059   0.3059   0.3488   0.3488   0.3488

-----+-----
      logemp |      Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----+-----
      logkkredi |    .124043   .0126106    9.84   0.000    .0993267   .1487593
      _cons     |   14.97628   .2066193   72.48   0.000   14.57131   15.38124
-----+-----
      rho_ar | .48028046   (estimated autocorrelation coefficient)
      sigma_u | .0138968
      sigma_e | .0332885
      rho_fov | .14841255   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----

modified Bhargava et al. Durbin-Watson = 1.0478956
Baltagi-Wu LBI = 1.3561675
```

Ek 84: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial logemp logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =          98
                                F(1, 3)         =         69.14
                                Prob > F            =         0.0036
                                R-squared           =         0.0565
                                Root MSE        =         .0371
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

```
-----+-----
```

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
D.logemp					
logkkredi					
D1.	.1073008	.012904	8.32	0.004	.0662345 .1483672

```
-----+-----
```

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 261.350

Prob > F = 0.0005

Ek 85: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logemp logkkredi, re
```

```
.
```

```
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence = 7.709, Pr = 0.0000
```

```
.
```

```
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence = 62.506, Pr = 0.0000
```

```
.
```

```
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence = 2.083
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 : 0.1231
```

```
alpha = 0.05 : 0.1611
```

```
alpha = 0.01 : 0.2338
```


Ek 87: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----		(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	(b)	(B)	Difference	S.E.
	fe	re		
logkkredi	.0233835	.0153877	.0079958	.004784
int2	-.0032125	-.0037588	.0005464	.0002984
logindp	.1688075	.1870518	-.0182443	.0092517
logexpgs1	.2073857	.2119032	-.0045176	.0024081

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(4) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 3.73
 Prob>chi2 = 0.4433
 (V_b-V_B is not positive definite)

Ek 89: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
logemp = logkkredi + int2 + logindp + logexpgs1
```

```
-----
Sample Size          =          102 | Cross Sections Number =          4
Wald Test            =    914.8051 | P-Value > Chi2(4)     =    0.0000
F-Test              =    228.7013 | P-Value > F(4 , 97)  =    0.0000
R2 (R-Squared)      =    0.9041 | Raw Moments R2         =    1.0000
R2a (Adjusted R2)  =    0.9002 | Raw Moments R2 Adj     =    1.0000
Root MSE (Sigma)    =    0.0207 | Log Likelihood Function = 253.1401
-----
```

```
- R2h= 0.9041   R2h Adj= 0.9002   F-Test = 228.70 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
- R2v= 0.9041   R2v Adj= 0.9002   F-Test = 228.70 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
-----
```

logemp	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.0153877	.0075202	2.05	0.043	.0004623	.0303132
int2	-.0037588	.0010882	-3.45	0.001	-.0059187	-.001599
logindp	.1870518	.058	3.23	0.002	.0719379	.3021657
logexpgs1	.2119032	.0265537	7.98	0.000	.1592015	.264605
_cons	13.68349	.1859789	73.58	0.000	13.31438	14.05261

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 1.0725 P-Value > Chi2(1) 0.3004
-----
```

Ek 90: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =       102
Group variable: id                            Number of groups =         4

R-sq:                                         Obs per group:
  within = 0.9039                               min =         21
  between = 0.9009                              avg  =        25.5
  overall = 0.9027                              max  =         27

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(5)    =       509.12
                                                         Prob > chi2     =         0.0000

-----+----- theta -----+-----
   min      5%      median      95%      max
0.0000    0.0000    0.0000    0.0000    0.0000

-----+-----
      logemp |          Coef.   Std. Err.      z    P>|z|      [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |    .0176663   .0105396     1.68   0.094   - .0029909   .0383235
         int2 |   -.0043591   .0014607    -2.98   0.003   - .0072222  -.0014962
      logindp |    .1245737   .0444216     2.80   0.005    .0375089   .2116385
      logexpgs1 |    .2472908   .0247036    10.01   0.000    .1988726   .295709
         _cons |   13.57848   .2238525    60.66   0.000    13.13973   14.01722

-----+-----
      rho_ar |    .544332   (estimated autocorrelation coefficient)
      sigma_u |           0
      sigma_e |    .01817881
      rho_fov |           0   (fraction of variance due to u_i)

-----+-----
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .99446023
Baltagi-Wu LBI = 1.3363743
```

Ek 91: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =          98
                                F(3, 3)         =           .
                                Prob > F             =           .
                                R-squared            =       0.7340
                                Root MSE         =       .02001
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.logemp	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi						
D1.	-.0002971	.0160321	-0.02	0.986	-.0513183	.0507242
int2						
D1.	-.0044828	.0002135	-20.99	0.000	-.0051623	-.0038032
logindp						
D1.	.1300807	.0141311	9.21	0.003	.0851092	.1750523
logexpgs1						
D1.	.2604646	.0079535	32.75	0.000	.2351529	.2857763

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 212.010

Prob > F = 0.0007

Ek 92: İstihdamın Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Firedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg logemp logkkredi int2 logindp logexpgs1, re
.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence =    11.429, Pr = 0.0000
.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence =    77.442, Pr = 0.0000
.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence =    3.472
|-----|
Critical values from Frees' Q distribution
alpha = 0.10 :    0.1231
alpha = 0.05 :    0.1611
alpha = 0.01 :    0.2338
```


Ek 94: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loghce logkkredi, fe
```

```
. estimates store fe
```

```
. quietly xtreg loghce logkkredi, re
```

```
. estimates store re
```

```
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----			
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
logkkredi	.4702123	.4631791	.0070332	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

```
chi2(1) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
         =   -2.80   chi2<0 ==> model fitted on these
                    data fails to meet the asymptotic
                    assumptions of the Hausman test;
                    see suest for a generalized test
```

Ek 95: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loghce logkkredi, fe
```

```
Fixed-effects (within) regression      Number of obs   =      102
Group variable: id                    Number of groups =       4

R-sq:                                  Obs per group:
    within = 0.7953                    min =          21
    between = 0.0000                   avg =         25.5
    overall = 0.7107                   max =          27

corr(u_i, Xb) = -0.2599                F(1,97)         =     376.96
                                        Prob > F         =     0.0000
```

```
-----+-----
      loghce |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .4702123   .0242184    19.42  0.000   .4221454   .5182792
        _cons |   4.778261   .3968878    12.04  0.000   3.990549   5.565973
-----+-----
      sigma_u |   .08510299
      sigma_e |   .11001687
        rho   |   .37436326   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
F test that all u_i=0: F(3, 97) = 14.38                Prob > F = 0.0000
```

Ek 96: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loghce logkredi, fe
```

```
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 361.00  
Prob>chi2 = 0.0000
```

Ek 97: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loghce logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loghce = logkkredi
```

Sample Size	=	102		Cross Sections Number	=	4
Wald Test	=	245.6441		P-Value > Chi2(1)	=	0.0000
F-Test	=	245.6441		P-Value > F(1 , 100)	=	0.0000
R2 (R-Squared)	=	0.7107		Raw Moments R2	=	0.9999
R2a (Adjusted R2)	=	0.7078		Raw Moments R2 Adj	=	0.9999
Root MSE (Sigma)	=	0.1302		Log Likelihood Function	=	64.1911

```
-----
- R2h= 0.7107   R2h Adj= 0.7078   F-Test = 245.64 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.7107   R2v Adj= 0.7078   F-Test = 245.64 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
-----
```

loghce	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.4293136	.0273919	15.67	0.000	.374969	.4836583
_cons	5.448249	.4489092	12.14	0.000	4.557626	6.338872

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
-----
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 46.8808 P-Value > Chi2(1) 0.0000
-----
```

Ek 98: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu
Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loghce logkkredi, fe lbi
```

```
FE (within) regression with AR(1) disturbances   Number of obs   =       98
Group variable: id                             Number of groups =        4

R-sq:                                           Obs per group:
  within = 0.1602                               min =          20
  between = 0.0017                             avg =         24.5
  overall = 0.6900                             max =          26

corr(u_i, Xb) = -0.2212                        F(1,93)         =       17.74
                                                Prob > F        =       0.0001
```

```
-----+-----
      loghce |      Coef.   Std. Err.      t    P>|t|     [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .2615996   .0621064     4.21   0.000   .1382686   .3849306
        _cons |   8.279126   .2464231    33.60   0.000   7.789779   8.768474
-----+-----
      rho_ar |   .76035976
      sigma_u |   .05786135
      sigma_e |   .06892071
      rho_fov |   .41342746   (fraction of variance because of u_i)
-----+-----
```

```
F test that all u_i=0: F(3,93) = 0.55                               Prob > F = 0.6463
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .48716625
Baltagi-Wu LBI = .81137537
```

Ek 99: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loghce logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =          98
                               F(1, 3)         =           6.89
                               Prob > F              =          0.0786
                               R-squared             =          0.0982
                               Root MSE          =          .07533
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.loghce						
logkkredi						
D1.	.2940012	.1119899	2.63	0.079	-.0624005	.6504029

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

```
F( 1, 3) = 17.879
Prob > F = 0.0242
```

Ek 100: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 45.755$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 5.900, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 56.325, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 1.511

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 101: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtscd loghce logkkredi, fe
```

```
Regression with Driscoll-Kraay standard errors   Number of obs   =       102
Method: Fixed-effects regression                 Number of groups =         4
Group variable (i): id                          F( 1, 26)      =    132.27
maximum lag: 2                                  Prob > F       =     0.0000
                                                within R-squared =    0.7953
```

loghce	Coef.	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.4702123	.0408847	11.50	0.000	.3861727	.5542519
_cons	4.778261	.6833746	6.99	0.000	3.373564	6.182958

Ek 102: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loghce logkkredi, re
```

```
Random-effects GLS regression  
Group variable: id
```

```
Number of obs   =   102  
Number of groups =    4
```

```
R-sq:
```

```
  within = 0.7953  
  between = 0.0000  
  overall = 0.7107
```

```
Obs per group:
```

```
  min =   21  
  avg =  25.5  
  max =   27
```

```
corr(u_i, X) = 0 (assumed)
```

```
Wald chi2(1) = 355.09  
Prob > chi2 = 0.0000
```

loghce	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.4631791	.0245799	18.84	0.000	.4150034	.5113548
_cons	4.890383	.4035795	12.12	0.000	4.099382	5.681384
sigma_u	.04861511					
sigma_e	.11001687					
rho	.16336528 (fraction of variance due to u_i)					

Ek 103: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını
Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loghce logkkredi, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loghce = logkkredi
```

```
-----
Sample Size      =      102 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        =    245.6441 | P-Value > Chi2(1)    =    0.0000
F-Test          =    245.6441 | P-Value > F(1 , 100) =    0.0000
R2 (R-Squared)   =     0.7107 | Raw Moments R2         =    0.9999
R2a (Adjusted R2) =     0.7078 | Raw Moments R2 Adj     =    0.9999
Root MSE (Sigma) =     0.1302 | Log Likelihood Function = 64.1911
-----
```

```
- R2h= 0.7107   R2h Adj= 0.7078   F-Test = 245.64 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
- R2v= 0.7107   R2v Adj= 0.7078   F-Test = 245.64 P-Value > F(1 , 100) 0.0000
```

```
-----
loghce |      Coef.   Std. Err.    t    P>|t|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
logkkredi |   .4293136   .0273919    15.67  0.000    .374969   .4836583
   _cons |   5.448249   .4489092    12.14  0.000    4.557626   6.338872
-----
```

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 46.8808 P-Value > Chi2(1) 0.0000
-----
```

Ek 104: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Modified Bhargava ve Baltagi-Wu
Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtregar loghce logkkredi, re lbi

RE GLS regression with AR(1) disturbances      Number of obs   =      102
Group variable: id                            Number of groups =       4

R-sq:                                          Obs per group:
  within = 0.7953                               min =          21
  between = 0.0000                             avg  =         25.5
  overall = 0.7107                             max  =          27

corr(u_i, Xb)      = 0 (assumed)              Wald chi2(2)    =      79.17
                                                         Prob > chi2     =      0.0000

-----+----- theta -----+-----
   min      5%      median      95%      max
0.0763    0.0763    0.0908    0.0908    0.0908

-----+-----
   loghce |          Coef.   Std. Err.      z    P>|z|    [95% Conf. Interval]
-----+-----
   logkkredi |    .4327292    .0486326    8.90   0.000    .3374111    .5280474
   _cons     |    5.388712    .7953844    6.77   0.000    3.829787    6.947637

-----+-----
   rho_ar |    .76035976   (estimated autocorrelation coefficient)
   sigma_u |    .02524539
   sigma_e |    .07627462
   rho_fov |    .09873201   (fraction of variance due to u_i)

-----+-----
modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .48716625
Baltagi-Wu LBI = .81137537
```

Ek 105: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loghce logkkredi, output
```

```
Linear regression                Number of obs   =       98
                                F(1, 3)         =       6.89
                                Prob > F            =     0.0786
                                R-squared          =     0.0982
                                Root MSE       =     0.07533
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
D.loghce						
logkkredi						
D1.	.2940012	.1119899	2.63	0.079	-.0624005	.6504029

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 17.879

Prob > F = 0.0242

Ek 106: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon
Düzeltilmemiş Rassal Etkiler Modeline Ait Pesaran's, Friedman's ve Frees'
Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loghce logkkredi, re
```

```
.  
. xtcsd, pesaran
```

```
Pesaran's test of cross sectional independence =      6.213, Pr = 0.0000
```

```
.  
. xtcsd, friedman
```

```
Friedman's test of cross sectional independence =     57.273, Pr = 0.0000
```

```
.  
. xtcsd, frees
```

```
Frees' test of cross sectional independence =      1.567
```

```
|-----|
```

```
Critical values from Frees' Q distribution
```

```
alpha = 0.10 :    0.1231
```

```
alpha = 0.05 :    0.1611
```

```
alpha = 0.01 :    0.2338
```

Ek 107: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Tekli Regresyon Düzeltilmiş
Rassal Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtreg loghce logkkredi, re robust
```

```
Random-effects GLS regression           Number of obs   =       102
Group variable: id                     Number of groups =         4

R-sq:                                   Obs per group:
    within = 0.7953                      min =          21
    between = 0.0000                      avg =         25.5
    overall = 0.7107                      max =          27

corr(u_i, X) = 0 (assumed)              Wald chi2(1)    =       260.63
                                           Prob > chi2     =         0.0000
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

```
-----+-----
      loghce |           Coef.   Robust      z   P>|z|   [95% Conf. Interval]
-----+-----
      logkkredi |   .4631791   .0286902   16.14   0.000   .4069474   .5194108
      _cons |   4.890383   .450755   10.85   0.000   4.006919   5.773847
-----+-----
      sigma_u |   .04861511
      sigma_e |   .11001687
      rho |   .16336528   (fraction of variance due to u_i)
-----+-----
```

Ek 108: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Modeline Ait Hausman Test İstatistiğini Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loghce logkkredi int2 logindp ygdp1, fe
.
. estimates store fe
.
. quietly xtreg loghce logkkredi int2 logindp ygdp1, re
.
. estimates store re
.
. hausman fe re
```

	---- Coefficients ----		(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	(b)	(B)	Difference	S.E.
	fe	re		
logkkredi	.1609406	.1097022	.0512384	.0136773
int2	-.0179975	-.0211628	.0031653	.
logindp	1.524328	1.700694	-.1763653	.0321723
ygdp1	.0010137	.0324933	-.0314796	.

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg
 B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

chi2(4) = (b-B)'[(V_b-V_B)^(-1)](b-B)
 = 14.00
 Prob>chi2 = 0.0073
 (V_b-V_B is not positive definite)

Ek 110: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Modified Wald Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. quietly xtreg loghce logkkredi int2 logindp ygdp1, fe
```

```
.  
. xttest3
```

```
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity  
in fixed effect regression model
```

```
H0:  $\sigma(i)^2 = \sigma^2$  for all i
```

```
chi2 (4) = 4.51  
Prob>chi2 = 0.3413
```

Ek 111: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon
Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Engle (ARCH) Testi Sonuçlarını
Gösteren Program Çıktısı

```
. lmharchxt loghce logkkredi int2 logindp ygdp1, id(id) it(ceyrek)
```

```
=====
* Ordinary Least Squares (OLS) Regression
=====
```

```
loghce = logkkredi + int2 + logindp + ygdp1
```

```
-----
Sample Size      =      102 | Cross Sections Number =      4
Wald Test        = 1168.9300 | P-Value > Chi2(4)    = 0.0000
F-Test           = 292.2325 | P-Value > F(4 , 97)  = 0.0000
R2 (R-Squared)   = 0.9234 | Raw Moments R2         = 1.0000
R2a (Adjusted R2) = 0.9202 | Raw Moments R2 Adj     = 1.0000
Root MSE (Sigma) = 0.0681 | Log Likelihood Function = 131.9503
-----
```

```
- R2h= 0.9234 R2h Adj= 0.9202 F-Test = 292.23 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
- R2v= 0.9234 R2v Adj= 0.9202 F-Test = 292.23 P-Value > F(4 , 97) 0.0000
-----
```

loghce	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.1097022	.0247972	4.42	0.000	.0604865	.1589178
int2	-.0211628	.0035724	-5.92	0.000	-.028253	-.0140727
logindp	1.700694	.1431607	11.88	0.000	1.416559	1.984828
ygdp1	.0324933	.0709068	0.46	0.648	-.1082371	.1732237
_cons	2.855848	.6149916	4.64	0.000	1.63526	4.076436

```
=====
*** Panel Data Heteroscedasticity Engle (ARCH) Test
=====
```

```
Ho: Panel Homoscedasticity - Ha: Panel Heteroscedasticity
```

```
- Engle LM ARCH Test AR(1): E2 = E2_1 = 3.9166 P-Value > Chi2(1) 0.0478
-----
```


Ek 113: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Wooldridge Testi Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

```
. xtserial loghce logkkredi int2 logindp ygdpl, output
```

```
Linear regression                Number of obs    =          98
                                F(3, 3)          =           .
                                Prob > F              =           .
                                R-squared              =       0.5603
                                Root MSE           =       .05343
```

(Std. Err. adjusted for 4 clusters in id)

D.loghce	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]
logkkredi					
D1.	.2159353	.1329472	1.62	0.203	-.2071619 .6390325
int2					
D1.	.0044168	.0017206	2.57	0.083	-.0010588 .0098923
logindp					
D1.	.3537959	.0568807	6.22	0.008	.1727761 .5348157
ygdpl					
D1.	-.2561847	.0212829	-12.04	0.001	-.3239163 -.1884532

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 41.219

Prob > F = 0.0077

Ek 114: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon Düzeltilmemiş Sabit Etkiler Modeline Ait Breusch-Pagan, Pesaran's, Friedman's ve Frees' Testleri Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

Breusch-Pagan LM test of independence: $\chi^2(6) = 77.819$, Pr = 0.0000
Based on 21 complete observations over panel units

.
. xtcsd, pesaran

Pesaran's test of cross sectional independence = 9.239, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, friedman

Friedman's test of cross sectional independence = 70.299, Pr = 0.0000

.
. xtcsd, frees

Frees' test of cross sectional independence = 2.674

|-----|

Critical values from Frees' Q distribution

alpha = 0.10 : 0.1231

alpha = 0.05 : 0.1611

alpha = 0.01 : 0.2338

Ek 115: Hanehalkı Tüketiminin Bağımlı Değişken Olduğu Çoklu Regresyon
Düzeltilmiş Sabit Etkiler Modeli Sonuçlarını Gösteren Program Çıktısı

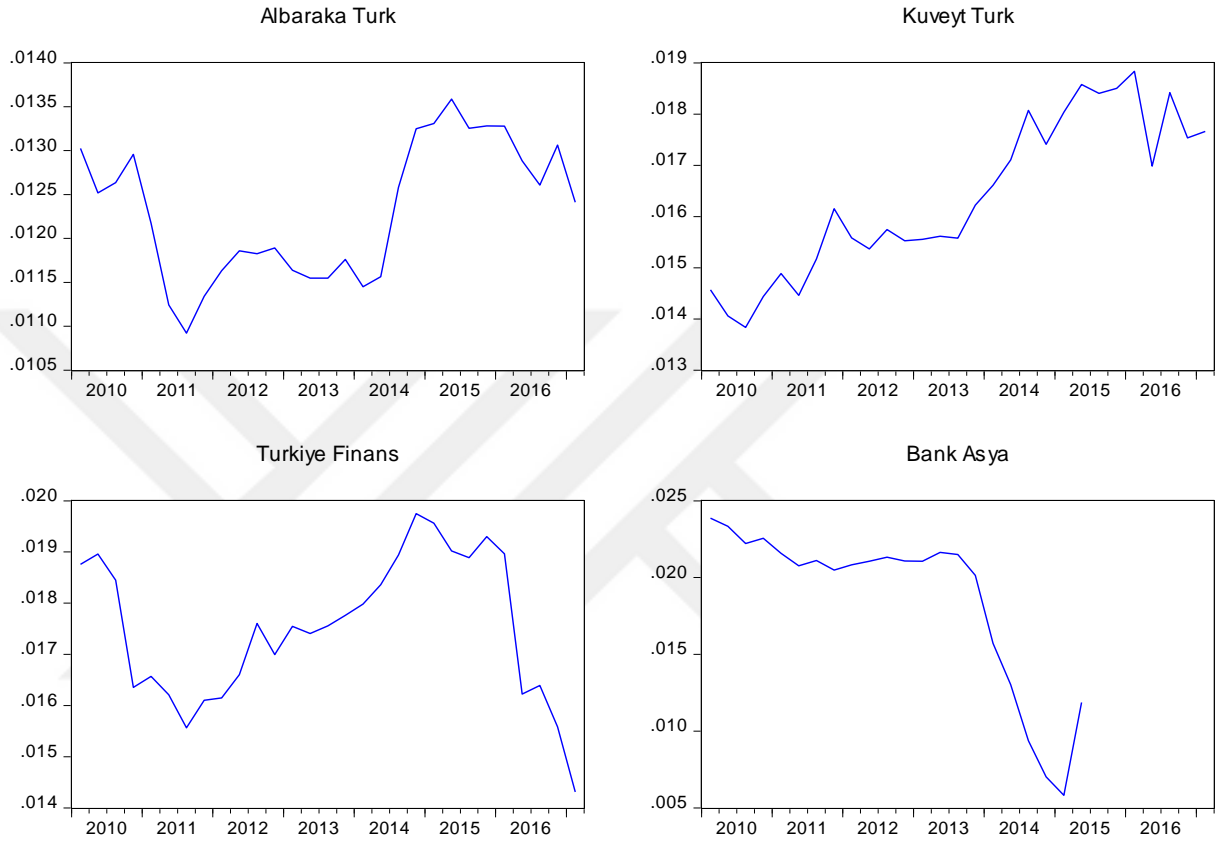
```
. xtscd loghce logkkredi int2 logindp ygdp1, fe
```

```
Regression with Driscoll-Kraay standard errors   Number of obs   =       102
Method: Fixed-effects regression                 Number of groups =        4
Group variable (i): id                          F( 4, 26)       =    345.17
maximum lag: 2                                  Prob > F        =     0.0000
                                                within R-squared =     0.9303
```

loghce	Coef.	Drisc/Kraay Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
logkkredi	.1609406	.0823013	1.96	0.061	-.0082321	.3301133
int2	-.0179975	.0073668	-2.44	0.022	-.0331401	-.0028548
logindp	1.524328	.3065536	4.97	0.000	.8941986	2.154458
ygdp1	.0010137	.1133422	0.01	0.993	-.2319645	.2339919
_cons	2.843755	.6503617	4.37	0.000	1.506917	4.180592

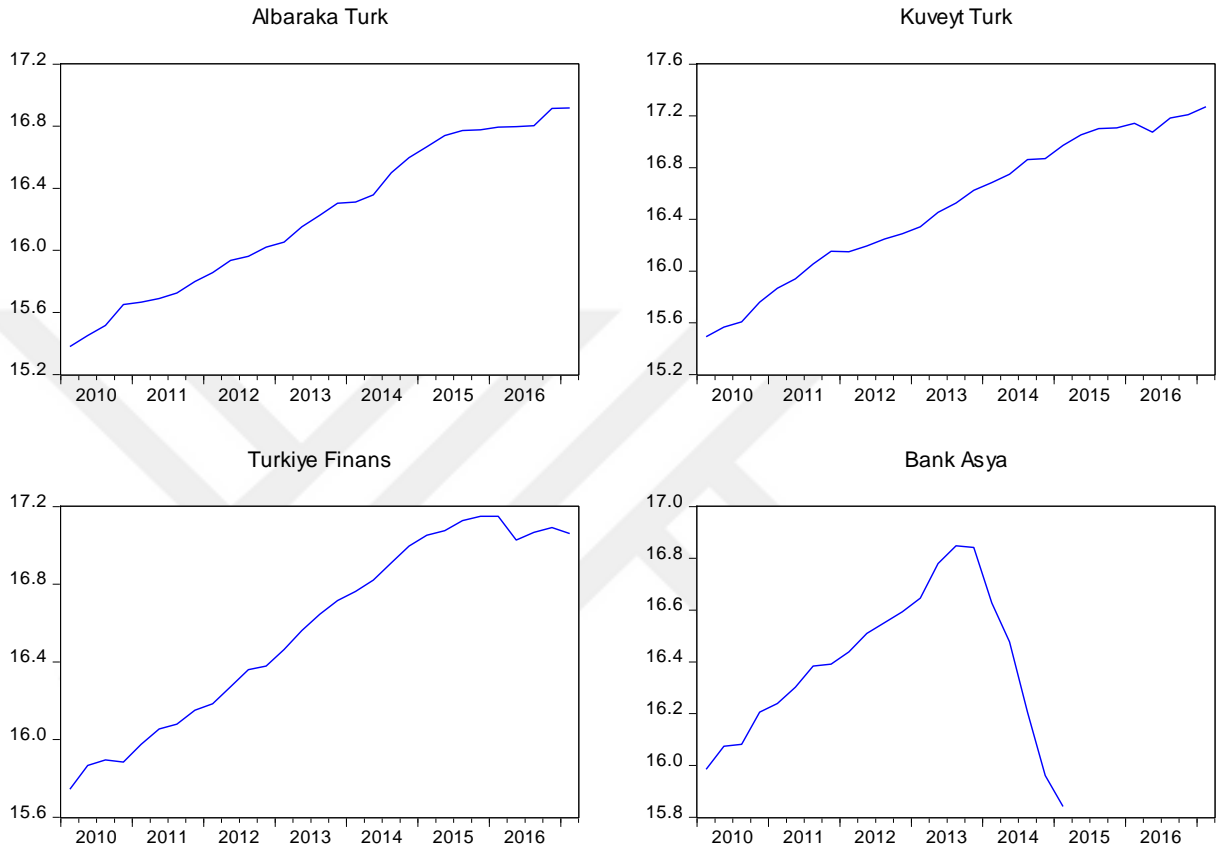
Ek 116: YKKREDİ Serisini Oluşturan Alt Serilerden Dört Katılım Bankasına Ait Serilerin Grafikleri

ykkredi

Ek 117: YKKREDİ Serisini Oluşturan Alt Serilerden Dört Katılım Bankasına Ait Serilerin Logaritmik Formlarının Grafikleri

LOGKKREDİ

KAYNAKÇA

- ABDUH, Muhamad, Turkhan Ali, ABDUL MANAP ve Mohd Azmi, OMAR (2012), “Islamic Banking-Growth Nexus: Evidence from Toda-Yamamoto and Bootstrap Granger Causality Test”, *Journal of Islamic Finance*, Vol.1, No:1, pp. 59-66.
- ABDUH, Muhamad ve Nazree T., CHOWDURY (2012), “Does Islamic Banking Matter of Economic Growth in Bangladesh?”, *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, Vol.8, Issue 3.
- ABDUH, Muhamad Mohd Azmi ve OMAR (2012), “Islamic Banking and Economic Growth: The Indonesian Experience”, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, Vol.5, Issue 1, pp.35-47.
- ABEDİFAR, Pejman, Iftekhar, HASAN ve Amine, TARAİZİ (2016), “Finance-Growth Nexus and Dual-Banking Systems: Relative Importance of Islamic Banks”, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol.132, pp.198-215.
- AFFANE, Hüsamettin (2012), *Fıkhi ve Ahlaki Yönleriyle İslam’da Ticaret*, (çev.) S. Bayındır, Karınca & Polen Yayınları, İstanbul.
- Akgüç Öztin, 2007, Türkiye’de Yabancı Bankalar, *Mufad Dergisi* , S:36 ss:7-8
- AKIN, Cihangir (1986), *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınları, İstanbul.
- AKINCI, Gönül Yüce, Merter, AKINCI ve Ömer, YILMAZ (2014), “Financial Development-Economic Growth Nexus: A Panel Data Analysis Upon OECD Countries”, *Hitotsubashi Journal of Economics*, No:55, pp.33-50.
- AKTEPE, İshak Emin (2011), *Hadis Kaynaklarında Faiz ve Finansman*, Hayat Yayınları, İstanbul.
- AKYÜZ, Vecdi (2010), *Zekat*, (ed.) Ahmet Yaman, *İslam İbadet Esasları* içinde, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, ss. 140-164.
- Albaraka Türk, (2017), *Dünden Bugüne Albaraka*, <https://www.albaraka.com.tr/dunden-bugune-albaraka.aspx> (15.06.2017)

- AL-OMAR, Fuad Abdullah ve Munawar, IQBAL (1999), “Challenges Facing Islamic Banking in the 21st Century”, *Proceeding of the Second Harvard University Forum on Islamic Finance: Islamic Finance into the 21st Century*, Center for Middle Eastern Studies, Harvard University, pp.243-253, Cambridge, Massachusetts.
- AL-OQOOL, Muhammed Ali, Reem, OKAB ve Mohammed, BASHAYREH (2014), “Financial Islamic Banking Development and Economic Growth: A Case Study of Jordan”, *International Journal of Economics and Finance*, Vol.6, No:3.
- ARAÇ, Ayşen. ve ÖZCAN, Süleyman Kutalmış. (2014), “The Causality Between Financial Development and Economic Growth: The Case of Turkey”, *Journal of Economic Cooperation and Development*, Vol.35, Issue 3, pp.171-198.
- ARAS, Osman Nuri ve Mustafa, ÖZTÜRK (2011), “Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, C:3, No:2, ss. 167-179, ISSN: 1309-8020.
- ARİSS, Rima Turk (2010), “Competitive Conditions in Islamic and Conventional Banking: A Global Perspective”, *Review of Financial Economics*, No:19, pp.101-108.
- ARMAĞAN, Servet (1996), *Ana Hatlarıyla İslam Ekonomisi*, Timaş Yayıncılık, İstanbul.
- ARMAĞAN, Servet (2005), *İslam Ekonomisi*, Gündönümü Yayınları, İstanbul.
- ARSLAN, Emre Can (2017), *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü Tartışma Metinleri, No:62/2017-01.
- ARSLAN, İbrahim ve Sevda, YAPRAKLI (2008), “Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1983-2007)”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, S:7, ss.88-103.

- AVER, Bostjan (2008), “An Empirical Analysis of Credit Risk Factors of the Slovenian Banking System”, *Managing Global Transitions*, Vol.6, Issue 3, pp.317-334.
- AYRIÇAY, Yücel, Mahmut, YARDIMCIOĞLU ve Bircan, DEMİR (2014), “Mevduat ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi*, S:2, ss.1-18.
- BALTAGİ, Badi H. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, Third Edition, JohnWiley&Sons Inc: England.
- BAHRİNİ, Raéf (2017), “Efficiency Analysis of Islamic Banks in the Middle East and North Africa Region: A Bootstrap DEA Approach”, *International Journal of Financial Studies*, Vol.5, Issue 7, pp.1-13.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, (2016), *Faaliyet Raporu*, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Yillik_Raporlar/16082yfr2016nihaiinternet.pdf (23.06.2017)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, (2016), *BDDK Hakkında*, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/BDDK_Hakkında/15503bddk_kitapcik_eylul_2016.pdf (23.06.2017)
- BASHİR, Abdel-Hamed M. (1999), “Risk and Profitability Measures In Islamic Banks: The Case of Two Sudanese Banks”, *Islamic Economic Studies*, Vol.6, No:2, pp.1-23.
- BECK, Thorsten, Asli, DEMİRGÜÇ KUNT, ve Ouarda MERROUCHE (2010), *Islamic vs. Conventional Banking: Business Model Efficiency and Stability*, Policy Research Working Paper, The World Bank, No:5446.
- BAYINDIR, Servet (2005), *İslam Hukuku Açısından Faizsiz Bankacılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- BENHAYOUN Nesrin, Ikram, CHAİRİ, Amina El, GONNOUNİ ve Abdelouahid, LYHYAOUI (2014), “Islamic Banking Challenges Lie in the Growth of Islamic Economy Despite of the Free Interest Loans Policy: Evidences From Support

Vector Machine Approach”, *ACRN Journal of Finance and Risk Perspectives*, Vol.3, Issue 1, pp.19-31.

BİRBEN, Birol (2013), *Developments of New Interest – Free Banking Instruments in Turkish Participation Banking Sector*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BİLMEN, Ömer Nasuhi (1996), *Büyük İslam İlmihali*, İpek Yayınları, İstanbul.

BM, Hakim ve Md Akther, UDDİN (2016), “Does Islamic Bank Financing Lead to Economic Growth: An Empirical Analysis for Malaysia”, *Munich Personal Repec Archive (MPRA)*, Paper No: 69075.

BUĞAN, Mehmet Fatih (2015), *Katılım Bankaları ile Konvansiyonel Bankaların Etkinliklerinin VZA ve Malmquist TFV Endeksi ile Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

BÜYÜKDENİZ, Adnan (2000), *Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri: Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama*, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.

CASTRO, Vitor (2013), “Macroeconomic Determinants of the Credit Risk in the Banking System: The Case of GIPSI”, *Economic Modelling*, No:31, pp.672-683.

ÇOLAK, Fatih (2013), *Katılım Bankacılığının Sektördeki Yeri ve Finansal İstikrara Katkısı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

COŞAN, Şerif (2016), *Kurumsal ve Ticari Bankacılık Açısından Katılım Bankalarının Etkinliğinin Ölçülmesi: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

DİNLER, Zeynel (2011), *İktisada Giriş*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

DİWANY, Tarek El (2011), *Faiz Sorunu*, (çev.) M. Saraç, İz Yayıncılık, İstanbul.

- DOĞAN, Sibel (2008), *Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- DÖNDÜREN, Hamdi (2008), *İslami Ölçülerle Ticaret Rehberi*, Erkam Yayınları, İstanbul.
- DURAN, Tunakan (2016), Makroekonomik Değişkenlerin Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankalar Özelinde Mevduat Kredi ve Karlılık Gelişimine Etkileri: Türkiye Örneği, Doktora Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ECE, Nalan (2011), “Dünyada ve Türk Bankacılık Sektöründe İslam Bankalarının Gelişimi”, *Akademik Bakış Dergisi*, S:25, ss.1-17.
- ECHCHABİ, Abdelghani ve Dhekra, AZOUZİ (2015), “Islamic Finance Development and Economic Growth Nexus: The Case of United Arab Emirates (UAE)”, *American Journal of Economics and Business Administration*, Vol.7, Issue 3, pp.106-111.
- EĞİLMEZ Mahfi ve Ercan, KUMCU, (2012), *Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması*, 17. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ELLEK, Hasan (2006), *İslam Hukukunda Emek – Sermaye Ortaklığı*, Akademi Yayınları, İstanbul.
- ERDOĞDU, M. Sabri (1992), *İslam Ekonomisinde Tasarruf ve Ekonomik Gelişme*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- FASİH, Faisal (2012), “Inclusive Growth in India Through Islamic Banking”, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol.37, pp.97-110.
- FURQANİ, Hafas ve Ratna, MULYANY (2009), “Islamic Banking and Economic Growth: Empirical Evidence from Malaysia”, *Journal of Economic Cooperation and Development*, Vol.30, No:2, pp.59-74.

- GOAİED, Mohamed ve Seifallah, SASSİ (2010), “Financial Development Islamic Banking and Economic Growth: Evidence from MENA Region”, *International Journal of Business and Management Science*, Vol.4, No:2, pp.105-128.
- GÖKALP, Mehmet Faysal ve Güngör, TURAN (1993), *İslam Toplumunun Ekonomik Yapısı*, FEY Yayınları, İstanbul.
- GU, Xinhua ve Pui Sun, TAM (2013), The Saving-Growth-Inequality Triangle in China, *Economic Modelling*, No:33, pp.850-857.
- GÜNGÖREN, Muaz, (2011), *Katılım Bankalarında Menkul Kıymet İhracının (Seküritizasyon) Yapısal Farklılık Gösteren Finansal Piyasalarda Uyum Modellemesi: Sukuk Örneği*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GREENE, William H. (2003), *Econometric Analysis*, Fifth Edition, Prentice Hall: New Jersey.
- HAZIROĞLU, Temel (2015), *Katılım Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- IMAM, Patrick ve Kangni, KPODAR (2015), *Is Islamic Banking Good for Growth?*, IMF Working Paper, No:81.
- IŞIL, Gökhan ve Nasif, ÖZKAN (2015), “İslami Bankalarda Likitide Riski Yönetim: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Üzerine Ampirik Bir Uygulama”, *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, Vol.1, No:2, pp.23-37.
- İSMAİL, İ. Muhammed (1990), *Çağdaş Ekonomik Doktrinler ve İslam*, (çev.) C. Aydın, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- JOBARTEH, Mustapha ve Etem Hakan, ERGEÇ (2017), “Islamic Finance Development and Economic Growth: Empirical Evidence From Turkey”, *Türkiye İslam İktisadi Dergisi*, C:4, S:1, ss.31-47.

- JOHNSON, Katherine (2013), *The Role of Islamic Banking in Economic Growth*, CMC Senior Thesis, Claremont Colleges, Paper 642.
- KALAYCI, İrfan (2013), “Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, C:9, S:19, ss.52-74.
- KALAYCI, Salih ve Behic Efe, TEKİN (2016), “Interaction Between Economic Growth, FDI and Islamic Banking Development in Turkey”, *International Journal of Business and Management*, Vol.11, No:8, pp.230-240.
- KARAKUŞ, Rıfat ve Şeyma, YILMAZ KÜÇÜK (2016), “Katılım Bankalarında Karlılığın Belirleyicileri: Türkiye Örneği İçin Bir Panel Veri Analizi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Vol.9, No:2, ss.119-132.
- KARAMAN, Hayrettin, (2011), Takdim, (ed.) H., Karaman, *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta* içinde, İz Yayıncılık, İstanbul, ss. 69-70.
- KARAMAN, Hayreddin (2012), *İş ve Ticaret İlmihali*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- KAYA, Ömer (2010), *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuveyt Türk, (2017), *Geçmişten Bugüne Kuveyt Türk*, <https://www.kuveytturk.com.tr/hakimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk> (15.06.2017)
- KÜÇÜKKALAY, Mesud (2011), *İktisadi Düşünceler Tarihi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- MARX, Karl ve Friedrich, ENGELS (2010), *Komünist Manifesto*, Alter Yayınları, Ankara.
- MASHAMBA, Tafirei, Rabson, MAGWEVA ve Linda C., GUMBO (2014), “Analysing The Relationship Between Bank’s Deposit Interest Rate and Deposit Mobilisation: Empirical Evidence From Zimbabwean Commercial Banks (1980-2006)”, *IOSR Journal of Business and Management*, Vol.16, Issue 1, pp.64-75.

- MİRZAEİ, Ali ve Zeynab, MİRZAEİ (2011), “Bank-Specific and Macroeconomics Determinants of Profitability in Middle Eastern Banking”, *Iranian Economic Review*, Vol.15, No:29, pp.101-128.
- NECCAR, Muhammed Abdulaziz (2011), *İslam Ülkelerinde İktisadi ve İçtimai Kalkınma Stratejisi Olarak Faizsiz Bankalar*, (çev.) H. Karaman, *İslam Düşüncesinde Ekonomi Banka ve Sigorta* içinde, İz Yayıncılık, İstanbul, ss. 71-172.
- NOMAN, Abu Hanifa (2015), “An Empirical Investigation of Profitability of Islamic Banks in Bangladesh”, *Global Journal of Management and Business Research: C Finance*, Vol.15, Issue 4, pp.11-22.
- ÖZER, Seda (2008), *Yabancı Bankaların Tercih Edilmesindeki Faktörlerin Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZGÜR, Ersan (2007), *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği*, Yayınlanmış Doktora tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- ÖZKARA, Bahadır (2010), *Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullanım İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- ÖZKUL, Gökhan ve Ahmet Oğuz, AKGÜNEŞ (2015), “Makro Ekonomik Faktörlerin Bankacılık Sektörü Getirileri Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul Örneği”, *İşletme Araştırmalara Dergisi*, S:7, No:4, ss.272-298.
- ÖZSOY, İsmail (1987), *Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*, Timaş Yayınları, İstanbul
- ÖZSOY, İsmail., (2009), *Türkiye’de Katılım Bankacılığı*, Asya Katılım Bankası Yayınları, İstanbul.

- ÖZSOY, İsmail. ve Emel, İŞTAR., (2010), “Küresel Krizin Gölgesinde Çağdaş Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı”, *Halil Seyidoğlu’na Armağan: Finansal Kriz Yazıları* içinde, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ÖZULUCAN, Abitter ve Ali DERAN (2009), “Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C:6 S:11, ss.85-108.
- PAÇACI, Cihan (1998), "Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılık Sektörü", *Yeni Türkiye Dergisi*, S:23-24.
- PARASIZ, İlker (2007), *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.
- PEHLİVAN, Pınar (2016), “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”, *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, S:31, ss.296-324, ISSN: 2148-3043.
- PEKCAN, Mümin, (2006), *Katılım Bankacılığı Faaliyetleri ve Muhasebe Sistemi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- SARITAŞ, Tufan., (2013), *İslam Toplumunda Emek ve Sermaye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- SARWER, Saleh, Muhammad, RAMZAN ve Waqar, AHMAD (2013), “Does Islamic Banking System Contributes to Economy Development”, *Global Journal Of Management and Business Research*, Vol.13 Issue 2, Global Journals Inc. (USA).
- SAVAŞAN, Fatih ve Mücahit, ÖZDEMİR (2015), *Bankacılığa Yeni Soluk: Kamu Katılım Bankaları*, Politik Ekonomik Sosyal Araştırmalar (PESA) Merkezi, Mart 2015.

- ŞEN, Sedef (2011), *Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığı'nın Yapısal Analizi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞENSOY, Necdet (2012), "İslami Kurallara Uygun Finansal Sistem Bağlamında Bir Finansal Araç Olarak Sukuk Uygulamaları", *Fıkhi Açından Finans ve Altın İşlemleri* içinde, Ensar Neşriyat, İstanbul, ss. 329-346.
- SOLÊ, Juan (2007), *Introducing Islamic Banks into Conventional Banking Systems*, IMF Working Paper, No:175.
- TABAKOĞLU, Ahmet (2005), "İslam Ekonomisinde Emek ve Sermaye Kavramları", *Toplu Makaleler-2: İslam İktisadı* içinde, Kitabevi Yayınları, İstanbul, ss. 125-137.
- TABAKOĞLU, Ahmet (2008), *İslam İktisadına Giriş*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- TABASH, Mosab I. ve Raj S. ve DHANKAR (2014), "The flow of Islamic Finance and Economic Growth: An Empirical Evidence of Middle East", *Journal of Finance and Accounting*, Vol.2, No:11, pp.11-19.
- TABASH, Mosab I. ve Raj S., DHANKAR (2014b), "Islamic Finance and Economic Growth: An Empirical Evidence from United Arab Emirates (UAE)", *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking (JEIEFB)*, Vol.3, Issue 2, pp.1069-1085.
- TAJGARDOON, Gholamreza, Mehdi , BEHNAME ve Khosro, NOORMOHAMMADI (2013), "Islamic Banking and Economic Growth: Evidence From Asia", *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Vol.9, No:4, pp.542-546.
- TEKELİ, Ayça (2010), *Türkiye'de Makroekonomik Faktörlerin Bankacılık Sektörü Riskleri Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi (1995-2008)*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- TENEKECİ, Mehmet (2017), *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*, Yüksek Lisans Projesi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- TERZİ, Ahmet (2013), “Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı?”, *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.9, Giresun, ss. 55-76.
- TORAMAN, Cengiz, H. Ali, ATA ve Mehmet Fatih, BUĞAN (2015), “Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C:16, S:2, ss.301-310.
- TUNAY, Batu (2016), “İslami Bankacılık ile Ekonomik Büyüme Arasında Nedensellik İlişkileri”, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, C:23, S:2, Manisa.
- TURGAY, Nurettin (2006), *Kur'an'da Mal Kavramı*, Fecr Yayınları, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği, (2012), *Türkiye’de Bankacılık Sektörü: Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi*, <https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/796/rekabetKitap.pdf> (19.06.2017)
- Türkiye Bankalar Birliği, (2017), *Türkiye’de Bankacılık Sektörü 2013-2017 Mart*, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7453/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_2013-2017_Mart.pdf (18.06.2017)
- Türkiye Bankalar Birliği, (2017), *Türkiye’de Bankacılık Sektörü 1960-2016*, https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7452/Turkiye'de_Bankacilik_Sektoru_1960-2016.pdf (19.06.2017)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, (2014), *Tanıtım Broşürü*, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/fc5a1567-80d5-431d-905a-83ae98f49e42/TCMB_Brosur_2014.pdf?MOD=AJPERES&CVID= (23.06.2017)
- Türkiye Finans, (2014), *Katılım Bankalarının Sürekli Kâr Dağıtımlarındaki Faktörler Nelerdir?*, http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faizsiz_sistem_hakkinda.aspx (30.04.2014).

- Türkiye Finans, (2017), *Türkiye Finans Kilometre Taşları*, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-kilometre-taslari.aspx> (15.06.2017)
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği, (2017), *Veri Seti*, <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti> (10.07.2017)
- TÜRKMENOĞLU, Rüveyda Ebru (2007), *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı*, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- USTAOĞLU, Didar (2014), *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- ÜNSAL, Erdal M. (2010), *Mikro İktisat*, İmaj Yayınları, Ankara.
- Vakıf Katılım, (2017), *Vakıf Katılım'ı Tanıyın*, <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda> (15.06.2017)
- WASIUZZAMAN, Shaista ve Ahmad, TARMİZİ (2010), "Profitability of Islamic Banks in Malaysia: An Empirical Analysis", *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, Vol.6, No:4, pp.53-68.
- YAZDAN, Gudarzi Farahani. ve Smh SADR (2012), "Analysis of Islamic Bank's Financing and Economic Growth: Case Study Iran and Indonesia", *Journal of Economic Cooperation and Development*, Vol.33, Issue 4, pp.1-24.
- YAZICI, Resül (2016), "Finansal Krizlerin Önlenmesinde Katılım Bankacılığı Sisteminin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme", *Sakarya İktisat Dergisi*, No:1, ss.59-82.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi [Tarih yok], *Kur'an-ı Kerim Yüce Meali*, Merve Yayınları, İstanbul.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi (1992), *Hak Dini Kur'an Dili*, C. 2, Azim Dağıtım, İstanbul.

- YEŞİLYAPRAK, Mehmet (2011), *Katılım Bankalarında Kredi Derecelendirmesi ve Etkin Subjektif Kriterlerin Anket Yöntemi İle Ölçümü*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- YILMAZ, Musa Kazım (2009), “Din ve İktisat”, *Köprü Dergisi*, S. 106, İstanbul, ss. 71-83.
- YUDİSTİRA, Donsyah (2004), “Efficiency In Islamic Banking: An Empirical Analysis of Eighteen Banks”, *Islamic Economic Studies*, Vol.12, No:1, pp.1-19.
- ZHANG, Xiaoxi ve Kevin, DALY (2013), “The Impact of Bank Spesific and Macroeconomics Factors on China’s Bank Performance”, *Global Economy and Finance Journal*, Vol.6, No:2, pp.1-25.
- ZiraatKatılım,(2017),*Hakkımızda*,
<http://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx>
 (15.06.2017)
- ZİREK, D., Fusun, CELEBİ BOZ ve M. Kabir, HASSAN (2016), “The Islamic Banking and Economic Growth Nexus: A Panel VAR Analysis for Organization of Islamic Cooperation (OIC) Countries”, *Journal of Economics Cooperation and Development*, Vol.37, No:1, pp.69-100.
- ZUHAYLİ, Vehbe (2011a), “İcar Akdi”, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, C. 6, (çev.) A. Efe ve B. Eryarsoy, H. F. Ulus ve A. Ural ve Y. V. Yavuz ve N. Yıldız, İstanbul, Bilimevi Basın Yayın, ss. 19-65.
- ZUHAYLİ, Vehbe (2011b), “Riba (Faiz)”, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, C. 5, (çev.) A. Efe ve B. Eryarsoy, H. F. Ulus ve A. Ural ve Y. V. Yavuz ve N. Yıldız, İstanbul, Bilimevi Basın Yayın, ss. 495-524.

DİZİN

A

ARCH, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83,
84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94,
95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 112,
118, 126, 134, 141, 149, 156, 165,
171, 179, 188, 195, 202, 211, 217,
225
ARDL, xiii, 55, 58, 61, 64, 65, 66, 70

B

BDDK, xiii, 30, 31, 32, 38, 41, 45, 52,
236
Bey'ul-garar, viii, 9, 10
Breusch-Pagan, 74, 77, 78, 79, 80, 81,
82, 83, 85, 87, 89, 90, 91, 94, 95, 96,
98, 99, 100, 101, 115, 129, 137, 168,
191, 214, 228

C

Cari Hesaplar, ix, 16

Ç

Çoklu regresyon, 67, 69, 80, 84, 92, 97,
104, 106, 107

D

Değişen varyans, 74, 78, 80, 82, 84, 86,
88, 90, 92, 95, 97, 99, 101, 103, 104,
105, 106, 107

E

Ekonomik Büyüme, vi, 243

H

Hanehalkı Tüketimi, 97, 101, 107
Hausman testi, 73

İ

İcare, ix, 21
İhracat, vi
İstihdam, 72
İthalat, vi

K

Karz-ı Hasen, ix, 17, 21
Katılım Bankacılığı, vi, ix, 14, 16, 18,
21, 33, 36, 51, 235, 239, 241, 242,
243, 244

M

Mudaraba, vi, vii, viii, ix, 12, 18, 19
Muğarese, viii, 13
Murabaha, vi, vii, viii, ix, 12, 19
Müsakat, viii, 13
Müşareke, vi, vii, viii, ix, 12, 20
Müzaraa, viii, 13

O

Otokorelasyon, 78, 80, 82, 84, 86, 88,
90, 92, 95, 97, 99, 101

Ö

Özel Fon Havuzları, ix, 18

P

panel veri, vi, 53, 57, 60, 68, 72, 103

Panel Veri Analizi, vi, 239

R

Rassal Etki Analizi, vi

Riba'l-fadl, viii, 10

Riban'n-nesie, viii, 9, 10

S

Sabit Etki Analizi, vi

Selem, ix, 21, 22

Sukuk, ix, 22, 239, 242

T

Tekli regresyon, 77, 78, 82, 86, 88, 90,

95, 99, 101, 103, 104, 105, 106, 107

V

VAR, xiv, 62, 63, 65, 245

VECM, xiv, 66, 70

Vücut, ix, 14

W

Wooldridge, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92,
94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 114,
120, 128, 136, 143, 151, 158, 167,
174, 182, 190, 197, 204, 213, 219,
227

Wu Testi, 101

Y

Yatırımlar, vi, 56, 73, 88, 103